

Πανεπιστήμιο Πειραιώς - Τμήμα Πληροφορικής

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Ψηφιακός Πολιτισμός, Έξυπνες Πόλεις, IoT και Προηγμένες Ψηφιακές
Τεχνολογίες»

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Τίτλος Διατριβής	Πολιτιστική Κληρονομιά και Πνευματικά Δικαιώματα Cultural Heritage and Copyrights
Όνοματεπώνυμο Φοιτητή	Στέλλα Τζήκα
Πατρώνυμο	Κωνσταντίνος
Αριθμός Μητρώου	ΨΠΟΛ/ 21056
Επιβλέπων	Δημήτριος Βέργαδος, Καθηγητής

Ιούλιος 2024

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

Δημήτριος Βέργαδος
Καθηγητής

Δρ. Επαμεινώνδας Τσίγκας
Διδάσκων ΠΜΣ

Δρ. Εμμανουήλ Σκόνδρας
Διδάσκων ΠΜΣ

Περίληψη:

Η μεταπτυχιακή αυτή διατριβή, περιηγείται στο περίπλοκο τοπίο όπου η πολιτιστική κληρονομιά διασταυρώνεται με την πνευματική ιδιοκτησία στο πλαίσιο της εξελισσόμενης ψηφιακής εποχής μας. Η έρευνα αυτή ξεκινά μια διερεύνηση του μετασχηματιστικού αντίκτυπου των ψηφιακών τεχνολογιών στη διατήρηση, την αναπαράσταση και τη διάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας αναδεικνύονται σε κεντρικό θέμα, περιλαμβάνοντας τις πολύπλευρες πτυχές των πνευματικών δικαιωμάτων, της ιδιοκτησίας και της δίκαιης χρήσης. Η έρευνα εμβαθύνει στην πολυπλοκότητα των νόμων περί πνευματικών δικαιωμάτων στον ψηφιακό τομέα, εξετάζοντας προσαρμοστικές λύσεις για την εναρμόνιση και προτείνοντας διαφανή μοντέλα αδειοδότησης για την αντιμετώπιση των προκλήσεων των ψηφιακών πολιτιστικών αναπαραστάσεων. Η μελέτη συνεχίζει με την εξέταση της ψηφιοποίησης των πολιτιστικών αντικειμένων, εμβαθύνοντας στις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που παρουσιάζουν τεχνολογίες όπως η Επαυξημένη Πραγματικότητα (AR), η Εικονική Πραγματικότητα (VR) και η Τεχνητή Νοημοσύνη (AI). Μέσα από έναν κριτικό φακό, η έρευνα αναλύει τις επιπτώσεις αυτών των τεχνολογιών στην προσβασιμότητα και την ηθική αναπαράσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς στο ψηφιακό πεδίο. Υπογραμμίζει τη σημασία της συνεργασίας και της ουσιαστικής εμπλοκής με τις κοινότητες για τη διασφάλιση σεβαστών και ακριβών απεικονίσεων της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ως συμβολή στη συζήτηση για τον ψηφιακό πολιτισμό, η διατριβή προτείνει κατευθυντήριες γραμμές για τη δίκαιη χρήση προσαρμοσμένες στις αποχρώσεις των ψηφιακών τεχνολογιών, με στόχο την ισορροπία μεταξύ της διατήρησης των πολιτιστικών κληρονομιών και της επιτακτικής ανάγκης για καινοτομία. Στην ουσία, η διπλωματική αυτή διατριβή στοχεύει να παράσχει γνώσεις που θα ενημερώσουν πολιτικές, πρακτικές και ηθικές εκτιμήσεις, προωθώντας μια αρμονική συνύπαρξη μεταξύ της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πνευματικής ιδιοκτησίας στο δυναμικό τοπίο του ψηφιοποιημένου κόσμου μας.

Λέξεις Κλειδιά: Πολιτιστική Κληρονομιά, Νομοθεσία, Πρόσβαση, Ψηφιακή Εποχή

Abstract:

The thesis entitled "Cultural Heritage and Copyright" analyses the relationship between cultural heritage and copyright in the context of the digital epoch of modern society. Focusing on the impact of digital technology, the research examines how new technologies affect the management, preservation and access to cultural heritage. The legal aspects of copyright in the cultural heritage sector are analysed, focusing on issues such as copyright protection in a digital environment, the balance between public access and private property, and the need for global cooperation in the protection of cultural heritage. In addition, the research examines the role of cultural organisations, artists and technology companies in ensuring the balance between protection and accessibility of cultural heritage. Finally, it suggests possible strategies for developing new approaches and policies to enhance the management and protection of cultural heritage in the digital age. In summary, the thesis offers interesting insights into the structural role that copyright plays in the management and protection of cultural heritage, providing perspectives for future research and policy development.

Key words: Cultural Heritage, Law, Access, Digital Age

Εισαγωγή: Η πολιτιστική κληρονομιά σε σχέση με τα πνευματικά δικαιώματα

Η **πολιτιστική κληρονομιά** αποτελεί ζωτικό μέρος της συλλογικής μας ταυτότητας, διατηρώντας την ιστορία, τις παραδόσεις και τις καλλιτεχνικές εκφράσεις των προηγούμενων γενεών για να τις εκτιμήσουν και να διδαχθούν οι μελλοντικές. Τα **πνευματικά δικαιώματα**, από την άλλη πλευρά, είναι μια νομική έννοια που παραχωρεί αποκλειστικά δικαιώματα στους δημιουργούς επί των πρωτότυπων έργων τους, επιτρέποντάς τους έτσι, να ελέγχουν τον τρόπο με τον οποίο τα έργα αυτά χρησιμοποιούνται και διανέμονται.

Η **σχέση** μεταξύ πολιτιστικής κληρονομιάς και πνευματικών δικαιωμάτων είναι σύνθετη και πολύπλευρη, καθώς και οι δύο έννοιες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση και διάδοση των καλλιτεχνικών και πολιτιστικών εκφράσεων. Από τη μία πλευρά, η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων μπορεί να συμβάλει στην προστασία και την παροχή κινήτρων για τη δημιουργία νέων έργων, διασφαλίζοντας ότι οι καλλιτέχνες και οι δημιουργοί αποζημιώνονται δίκαια για τις προσπάθειές τους. Από την άλλη πλευρά, οι υπερβολικά περιοριστικοί νόμοι περί πνευματικών δικαιωμάτων μπορούν να εμποδίσουν την ελεύθερη ροή πληροφοριών και να περιορίσουν την πρόσβαση στην πολιτιστική κληρονομιά, καθιστώντας δυσκολότερο για τους ερευνητές, τους εκπαιδευτικούς και το ευρύ κοινό να μάθουν και να εκτιμήσουν την κοινή πολιτιστική μας κληρονομιά. Μία από τις βασικές προκλήσεις όσον αφορά την πολιτιστική κληρονομιά και τα πνευματικά δικαιώματα είναι η εξισορρόπηση της ανάγκης προστασίας των δικαιωμάτων των δημιουργών με το δημόσιο συμφέρον για τη διατήρηση και την πρόσβαση στη συλλογική πολιτιστική μας κληρονομιά. Τα τελευταία χρόνια, αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο η σημασία της εξεύρεσης τρόπων για την επίτευξη αυτής της ισορροπίας, με μια σειρά πρωτοβουλιών που αποσκοπούν στην προώθηση της μεγαλύτερης πρόσβασης στην πολιτιστική κληρονομιά με παράλληλο σεβασμό των δικαιωμάτων των δημιουργών.

Μια τέτοια πρωτοβουλία είναι η χρήση των εξαιρέσεων "**δίκαιης χρήσης**" στο νόμο περί πνευματικών δικαιωμάτων, οι οποίες επιτρέπουν την **περιορισμένη χρήση** υλικού που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα χωρίς άδεια για σκοπούς όπως η κριτική, ο σχολιασμός, η ειδησεογραφία, η διδασκαλία, η ακαδημαϊκή έρευνα ή η έρευνα. Η δίκαιη χρήση μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό εργαλείο για την προώθηση της πρόσβασης στην πολιτιστική κληρονομιά, καθώς επιτρέπει τη χρήση υλικού που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα με τρόπους που ωφελούν το δημόσιο συμφέρον χωρίς να παραβιάζονται τα δικαιώματα των δημιουργών. Ταυτόχρονα, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην παροχή κινήτρων για τη δημιουργία νέων έργων και ότι οι δημιουργοί έχουν έννομο συμφέρον να ελέγχουν τον τρόπο χρήσης και διανομής των έργων. Αυτό σημαίνει ότι οι όποιες προσπάθειες για την προώθηση της πρόσβασης στην πολιτιστική κληρονομιά πρέπει επίσης να εξισορροπούνται με τον σεβασμό των δικαιωμάτων των δημιουργών και την ανάγκη να διασφαλιστεί ότι αυτοί αποζημιώνονται δίκαια για τις προσπάθειές τους.

Μια άλλη προσέγγιση είναι η έννοια της "**ανοικτής πρόσβασης**", η οποία επιδιώκει να καταστήσει το υλικό της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρύτερα διαθέσιμο στο κοινό με την άρση εμποδίων όπως οι περιορισμοί των πνευματικών δικαιωμάτων. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την **ψηφιοποίηση** υλικού πολιτιστικής κληρονομιάς και την **ελεύθερη διάθεσή** του στο διαδίκτυο ή τη δημιουργία αδειών που επιτρέπουν τη μη εμπορική χρήση υλικού που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα για εκπαιδευτικούς ή ερευνητικούς σκοπούς. Εδώ λοιπόν παρατηρείται το εξής φαινόμενο. Εκθέματα μουσείων και έγγραφα βιβλιοθηκών και αρχείων καθίστανται προσιτά σε κάθε χρήστη του διαδικτύου χωρίς περιορισμούς και τίθενται οι εξής προβληματισμοί: Πώς μπορεί η πνευματική ιδιοκτησία να εξισορροπήσει τα δικαιώματα των δημιουργών στα έργα πνευματικής ιδιοκτησίας τους και στο ενδιαφέρον της πρόσβασης του κοινού; Μπορεί να επιτευχθεί η πρόσβαση αυτή χωρίς να εμπορευματοποιείται;

Περιεχόμενα

1.1. Κατηγορίες Πολιτιστικής Κληρονομιάς.....	9
1.2. Η ελληνική πολιτιστική κληρονομιά.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Νομοθετικό πλαίσιο προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς γενικώς.....	11
2.1. Ελληνική Νομοθεσία.....	11
2.2. Ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο.....	13
2.3. Διεθνής Νομοθεσία.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: Τα πνευματικά δικαιώματα γενικώς.....	15
3.1 Εισαγωγή.....	15
3.2. Εθνικό νομοθετικό πλαίσιο.....	16
3.3. Τα αντικείμενα προστασίας ειδικότερα.....	18
3.4. Πνευματικά Δικαιώματα και Απόρρητο.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: Ευρωπαϊκό δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας.....	30
4.1. Γενικώς.....	30
4.2. EUIPO.....	32
4.3. Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων (GDPR).....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο: Προστασία Πνευματικών Δικαιωμάτων διεθνώς.....	40
Εισαγωγή.....	40
5.1. Ο WIPO (World Intellectual Property Organization).....	40
5.2. Η UNESCO.....	45
5.3. Creative Commons.....	47
5.4 Europeana.....	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο: Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Κυβερνοασφάλεια (ENISA).....	49
6.1. Ίδρυση και εντολή.....	49
6.2. Βασικές λειτουργίες του ENISA.....	50
6.3. Συνεργασίες και πρωτοβουλίες.....	51
6.4. Νομικό πλαίσιο για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο.....	51
6.5. Μελλοντικές εκτιμήσεις και προκλήσεις.....	53
6.6. Κίνδυνοι κυβερνοεπιθέσεων ειδικώς σε μουσεία.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο: Η επίδραση της Επαυξημένης Πραγματικότητα στην Πολιτιστική Κληρονομιά.....	54
7.1 Οι διαδραστικές αφηγήσεις της AR.....	54

7.2 Ψηφιακές αναπαραγωγές και παράγωγα έργα.....	55
7.3 Προσβάσιμη διατήρηση έναντι εμπορευματοποίησης.....	56
7.4 Εξελισσόμενη νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων	56
7.5 Συνέργεια AR/AI/VR.....	57
7.6 Παραδείγματα ελληνικών και ξένων εφαρμογών που συνδυάζουν τον πολιτισμό με την επαυξημένη και μεικτή πραγματικότητα.....	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Προτάσεις.....	59
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο: Εισαγωγή στην έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς:

1.1. Κατηγορίες Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Η πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε διάφορους τύπους ή κατηγορίες. Ορισμένες τυπικές κατηγορίες πολιτιστικής κληρονομιάς περιλαμβάνουν:

A. Υλική πολιτιστική κληρονομιά: Περιλαμβάνει φυσικά αντικείμενα, δομές και μέρη που έχουν ιστορική ή πολιτιστική σημασία, όπως μνημεία, κτίρια, αρχαιολογικούς χώρους και έργα τέχνης.

B. Άυλη πολιτιστική κληρονομιά: Περιλαμβάνει πολιτιστικές πρακτικές, παραδόσεις και εκφράσεις που ταξιδεύουν από γενιά σε γενιά, όπως η μουσική, ο χορός, οι προφορικές παραδόσεις, οι τελετουργίες και τα φεστιβάλ.

Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά αναφέρεται στις πρακτικές, τις αναπαραστάσεις, τις εκφράσεις, τις γνώσεις και τις δεξιότητες που οι κοινότητες, οι ομάδες και τα άτομα αναγνωρίζουν ως μέρος της πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Αυτό το είδος κληρονομιάς συχνά ταξιδεύει από γενιά σε γενιά και συμβάλλει στην αίσθηση ταυτότητας και συνέχειας εντός μιας κοινότητας. Παραδείγματα άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς περιλαμβάνουν:

- **Προφορικές παραδόσεις:** Αυτές περιλαμβάνουν μύθους, θρύλους, λαϊκά παραμύθια, παροιμίες και άλλες μορφές αφήγησης που μεταφέρονται από γενιά σε γενιά.
- **Παραστατικές τέχνες:** Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει τη μουσική, το χορό και το θέατρο, καθώς και άλλες μορφές παραστάσεων, όπως το κουκλοθέατρο και οι τέχνες του τσίρκου.
- **Κοινωνικές πρακτικές, τελετουργίες και εορταστικές εκδηλώσεις:** Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν παραδοσιακούς γάμους, κηδείες και άλλες τελετές μετάβασης, καθώς και φεστιβάλ και άλλες γιορτές.
- **Γνώσεις και πρακτικές σχετικά με τη φύση και το σύμπαν:** Αυτό περιλαμβάνει τις παραδοσιακές οικολογικές γνώσεις, όπως η γνώση των φαρμακευτικών φυτών, καθώς και τις παραδοσιακές αστρονομικές γνώσεις.
- **Παραδοσιακή χειροτεχνία:** Αυτό περιλαμβάνει δεξιότητες που σχετίζονται με παραδοσιακές τέχνες, όπως η υφαντική, η κεραμική και η μεταλλοτεχνία.

Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά είναι σημαντική επειδή συμβάλλει στη διατήρηση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και στην προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου. Συμβάλλει επίσης στην αίσθηση της ταυτότητας και του ανήκειν εντός των κοινοτήτων και μπορεί να αποτελέσει πηγή υπερηφάνειας και έμπνευσης. Ωστόσο, η άυλη πολιτιστική κληρονομιά βρίσκεται συχνά σε κίνδυνο λόγω της παγκοσμιοποίησης, της αστικοποίησης και άλλων παραγόντων που μπορεί να οδηγήσουν στην απώλεια παραδοσιακών γνώσεων και πρακτικών. Επομένως, είναι σημαντικό να αναγνωρισθεί, να καταγραφεί και να διαφυλαχθεί η άυλη πολιτιστική κληρονομιά για τις μελλοντικές γενιές.

Γ. Φυσική κληρονομιά: Περιλαμβάνει φυσικά τοπία και οικοσυστήματα που έχουν πολιτιστική σημασία, όπως εθνικά πάρκα, περιοχές άγριας φύσης και ιερούς φυσικούς τόπους.

Δ. Ψηφιακή κληρονομιά: Περιλαμβάνει ψηφιακούς πόρους που έχουν πολιτιστική σημασία, όπως ψηφιακά αρχεία, επιγραμμικές συλλογές και εικονικά εκθέματα.

Ε. Πολιτιστικά τοπία: Αυτό περιλαμβάνει πολιτιστικά και φυσικά χαρακτηριστικά που συνδυάζονται για να δημιουργήσουν ένα μοναδικό και διακριτό τοπίο, όπως ιστορικές αστικές περιοχές, αγροτικά τοπία και παραδοσιακά γεωργικά τοπία.

Στ. Λαϊκή κληρονομιά: Περιλαμβάνει τοπικές ή περιφερειακές πολιτιστικές παραδόσεις και πρακτικές που είναι μοναδικές σε μια συγκεκριμένη κοινότητα ή τόπο, όπως παραδοσιακές τέχνες, λαϊκή τέχνη και τοπικές διατροφικές συνήθειες.

Οι κατηγορίες αυτές δεν είναι αμοιβαία αποκλειόμενες και συχνά επικαλύπτονται ή δασταυρώνονται μεταξύ τους. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε και να εκτιμήσουμε καλύτερα την ποικιλομορφία και τον πλούτο της πολιτιστικής κληρονομιάς σε όλο τον κόσμο. (Lowenthal, 1985)

1.2. Η ελληνική πολιτιστική κληρονομιά

Η ελληνική πολιτιστική κληρονομιά είναι ένα πλούσιο και ποικιλόμορφο μωσαϊκό ιστορίας, τέχνης, λογοτεχνίας, φιλοσοφίας και μυθολογίας που έχει επηρεάσει τον δυτικό πολιτισμό για χιλιάδες χρόνια. Από τους αρχαίους Έλληνες μέχρι τη σύγχρονη εποχή, ο ελληνικός πολιτισμός χαρακτηρίζεται από βαθύ σεβασμό στη γνώση, πάθος για την ομορφιά και δέσμευση στη δημοκρατία και την ελεύθερη έκφραση.

Μια από τις πιο διαρκείς παρακαταθήκες της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς είναι η επίδρασή της στη φιλοσοφία και τη διανοητική σκέψη. Οι αρχαίοι Έλληνες ανέδειξαν μερικούς από τους πιο σημαντικούς φιλοσόφους στην ιστορία, όπως ο Σωκράτης, ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης. Οι ιδέες τους για την ηθική, την πολιτική και τη μεταφυσική είχαν βαθύτατο αντίκτυπο στη δυτική σκέψη, διαμορφώνοντας τον τρόπο με τον οποίο σκεφτόμαστε για τον κόσμο και τη θέση μας σε αυτόν.

Η ελληνική τέχνη και αρχιτεκτονική είναι επίσης διάσημες για την ομορφιά και την επιτήδευσή τους. Από τον εμβληματικό Παρθενώνα μέχρι τα λεπτεπίλεπτα γλυπτά της ελληνιστικής περιόδου, η ελληνική τέχνη έχει εμπνεύσει καλλιτέχνες και σχεδιαστές για αιώνες. Η ελληνική μυθολογία, με τις επικές ιστορίες της για θεούς και ήρωες, επηρεάζοντας τη φαντασία των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο, παρέχοντας μια πλούσια πηγή έμπνευσης για λαϊκή κουλτούρα, την τέχνη και τη λογοτεχνία. Η ελληνική πολιτιστική κληρονομιά είχε επίσης σημαντικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη της δημοκρατίας και των πολιτικών συστημάτων. Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν πρωτοπόροι στις δημοκρατικές αρχές, με την πόλη-κράτος της Αθήνας να αποτελεί πρότυπο για την ανάπτυξη των σύγχρονων δημοκρατιών. Η έννοια της ιδιότητας του πολίτη, το κράτος δικαίου και η ιδέα της διακυβέρνησης από τον λαό αναπτύχθηκαν για πρώτη φορά στην αρχαία Ελλάδα, ανοίγοντας τον δρόμο για την ανάπτυξη των δημοκρατικών θεσμών στις δυτικές κοινωνίες.

Σήμερα, η ελληνική πολιτιστική κληρονομιά συνεχίζει να γιορτάζεται και να διατηρείται σε όλο τον κόσμο. Τα μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO στην Ελλάδα, όπως η Ακρόπολη, ο ναός του Απόλλωνα στους Δελφούς και η αρχαία πόλη της Ολυμπίας, αποτελούν μαρτυρίες για τη διαρκή κληρονομιά του ελληνικού πολιτισμού. Η ελληνική γλώσσα, με την πλούσια λογοτεχνική παράδοση και το μοναδικό αλφάβητο, εξακολουθεί να ομιλείται από εκατομμύρια ανθρώπους σε όλο τον κόσμο, ενώ η ελληνική κουζίνα, με έμφαση στα φρέσκα υλικά και την απλή προετοιμασία, έχει γίνει παγκοσμίως αγαπητή.

Συμπερασματικά, η ελληνική πολιτιστική κληρονομιά είναι ένας θησαυρός ιστορίας, τέχνης και ιδεών που είχε βαθύτατο αντίκτυπο στον δυτικό πολιτισμό. Από τη φιλοσοφία έως την τέχνη, από τη μυθολογία έως τη δημοκρατία, ο ελληνικός πολιτισμός έχει αφήσει ανεξίτηλο σημάδι στον κόσμο, εμπνέοντας γενιές στοχαστών, καλλιτεχνών και ηγετών. Η κληρονομιά του συνεχίζει να γιορτάζεται και να διατηρείται σήμερα, υπενθυμίζοντάς μας τη διαρκή δύναμη της ανθρώπινης δημιουργικότητας, εφευρετικότητας και φαντασίας. (Unesco, 1981)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Νομοθετικό πλαίσιο προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς γενικώς

2.1. Ελληνική Νομοθεσία

Το ελληνικό δίκαιο και η πολιτιστική κληρονομιά είναι βαθιά συνυφασμένα, καθώς το νομικό σύστημα της χώρας έχει διαμορφωθεί από την πλούσια ιστορία και τις παραδόσεις της. Στην πραγματικότητα, η Ελλάδα θεωρείται ευρέως ως η γενέτειρα του δυτικού πολιτισμού και η πολιτιστική της κληρονομιά αποτελεί πολύτιμο πόρο που πρέπει να προστατευθεί και να διατηρηθεί για τις μελλοντικές γενιές.

Μία από τις σημαντικότερες πτυχές του ελληνικού δικαίου είναι το Σύνταγμα της χώρας, το οποίο υιοθετήθηκε για πρώτη φορά το 1975. Το Σύνταγμα παρέχει ένα πλαίσιο για το πολιτικό σύστημα της χώρας, συμπεριλαμβανομένου του ρόλου του προέδρου, του κοινοβουλίου και του δικαστικού σώματος. Επίσης, εγγυάται μια σειρά θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας του λόγου, της θρησκείας και του συνεταιρίζεσθαι. Εκτός

από το σύνταγμα, το ελληνικό δίκαιο διαμορφώνεται επίσης από μια σειρά άλλων νομοθετημάτων και κανονισμών. Σε αυτούς περιλαμβάνονται νόμοι που διέπουν τα πάντα, από τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και τις επιχειρηματικές πρακτικές μέχρι τα ποινικά αδικήματα και τις αστικές διαφορές. Πολλοί από αυτούς τους νόμους έχουν τις ρίζες τους στις αρχαίες ελληνικές νομικές παραδόσεις, οι οποίες έδιναν έμφαση στη σημασία της δικαιοσύνης, της αμεροληψίας και της ισότητας.

Ωστόσο, ίσως η πιο σημαντική πτυχή του ελληνικού δικαίου και της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς είναι ο πλούτος των αρχαιολογικών χώρων και αντικειμένων της χώρας. Στην Ελλάδα βρίσκονται μερικά από τα πιο διάσημα ιστορικά μνημεία του κόσμου, όπως η Ακρόπολη, ο Παρθενώνας και ο ναός του Ολυμπίου Διός. Αυτά τα μνημεία δεν αποτελούν μόνο σημαντικούς πολιτιστικούς θησαυρούς, αλλά χρησιμεύουν επίσης ως υπενθύμιση της πλούσιας ιστορίας της Ελλάδας και της συμβολής της στον κόσμο. Παρά τη σημασία αυτών των πολιτιστικών θησαυρών, πολλοί από αυτούς έχουν υποστεί κλοπές, βανδαλισμούς και καταστροφές με την πάροδο των ετών. Για να το καταπολεμήσει αυτό, η Ελλάδα έχει εφαρμόσει μια σειρά νόμων και κανονισμών που αποσκοπούν στην προστασία της πολιτιστικής της κληρονομιάς. Σε αυτούς περιλαμβάνονται αυστηρές ποινές για όσους καταστρέφουν ή κλέβουν αντικείμενα, καθώς και κανονισμοί που διέπουν την ανασκαφή και τη συντήρηση των αρχαιολογικών χώρων.

2.1.1. Βασικό θεσμικό νομοθέτημα

Στην Ελλάδα η πολιτιστική κληρονομιά προστατεύεται από ένα ευρύ πλαίσιο κανόνων δικαίου που κωδικοποιούνται στον υπ' αρ. 4858/2021 νόμο (ΦΕΚ Α' 220/19.11.2021) με τίτλο: «Κύρωση Κώδικα νομοθεσίας για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς», που κατήργησε τον λειω τότε ισχύοντα υπ' αρ. 3028/2002 νόμο που πρώτος είχε κωδικοποιήσει τις μέχρι τότε διάσπαρτες ρυθμίσεις νόμων για την εθνική πολιτιστική κληρονομιά.

Κατά το άρθρο 1 του υπ' αρ. 4858/2021 νόμου, στο οποίο περιγράφεται γενικώς το αντικείμενο προστασίας και δίνεται ορισμός της πολιτιστικής κληρονομιάς: «1. Στην προστασία που παρέχεται με τον παρόντα Κώδικα υπάγεται η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας από τους αρχαιολογικούς χρόνους μέχρι σήμερα. Η προστασία αυτή έχει ως σκοπό τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης χάριν της παρούσας και των μελλοντικών γενεών και την αναβάθμιση του πολιτιστικού περιβάλλοντος, 2. Η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας αποτελείται από τα πολιτιστικά αγαθά που βρίσκονται εντός των ορίων της Ελληνικής Επικράτειας, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών υδάτων, καθώς και εντός άλλων θαλάσσιων ζωνών στις οποίες η Ελλάδα ασκεί σχετική δικαιοδοσία σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Η πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνει και τα άυλα πολιτιστικά αγαθά. 3. Στο πλαίσιο των κανόνων του διεθνούς δικαίου, το Ελληνικό Κράτος μεριμνά και για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που προέρχονται από την Ελληνική Επικράτεια οποτεδήποτε και αν απομακρύνθηκαν από αυτήν. Το Ελληνικό Κράτος μεριμνά επίσης στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που συνδέονται ιστορικά με την Ελλάδα οπουδήποτε και αν βρίσκονται».

Κατά δε την υπ' αρ. 326/20/2021 συνοδευτική Έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους: «Με το υπόψη σχέδιο νόμου κυρώνεται, σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 76 του Συντάγματος, ο ανωτέρω Κώδικας για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς. Συγκεκριμένα κωδικοποιούνται διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας

(ν.3028/2002, ν.3658/2008, ν.4355/2015, ν.4688/2020, κ.λπ) σχετικά με : - τον καθορισμό των χρονικών περιόδων για τον χαρακτηρισμό των ακίνητων μνημείων, - τον φορέα της κυριότητας και άσκησης της διοίκησης και διαχείρισης των ακίνητων μνημείων, οργανωμένων αρχαιολογικών χώρων και εν γένει ακινήτων πολιτιστικής κληρονομιάς, - τις υποχρεώσεις των κυρίων, νομέων ή κατόχων ακίνητων μνημείων, - τη χωρική οριοθέτηση των αρχαιολογικών χώρων, - τη διαδικασία της απαλλοτρίωσης ή στέρησης χρήσης ακινήτου, μέσα στα οποία υπάρχουν μνημεία, - τα κινητά μνημεία (εθνοϊστολογικός προσδιορισμός, κυριότητα, κατάσχεση, κατοχή, δανεισμός, φύλαξη και συντήρηση, αναγνώριση ιδιότητας συλλέκτη, αρχαιοπώλη και εμπόρου αυτών), καθώς και διατάξεις αναφορικά με τις προϋποθέσεις εισαγωγής και εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών, - την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους-μέλους και αφορούν στον εθνοϊστολογικό προσδιορισμός αυτών, τον καθορισμό των αρμόδιων αρχών για τη διαδικασία επιστροφής τους, ανταλλαγή πληροφοριών, τα δικαστικά μέσα και προϋποθέσεις για την επιστροφή τους, κυριότητα του επιστραφέντος πολιτιστικού αγαθού, - την αρχαιολογική έρευνα και τις εργασίες συντήρησης μνημείων (συστηματικές ή/και σωστικές ανασκαφές, προστασία ετοιμόρροπων μνημείων, μεταφορά ακινήτου μνημείου και απόσπαση τμημάτων) - την ίδρυση και λειτουργία μουσείων, 1 111 113 - την παροχή εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου για την καταβολή αποζημίωσης, σε περίπτωση απώλειας ή φθορών κινητών μνημείων και έργων τέχνης, - τα οικονομικά κίνητρα (φορολογικές ρυθμίσεις σε περίπτωση επιβολής φόρου κληρονομιάς, κληροδοσίας ή δωρεάς, με αντικείμενο κινητά μνημεία ή εικαστικά ή άλλα έργα τέχνης και οικονομικά κίνητρα σε κυρίους ή νομείς κτιρίων), - τους κανόνες που διέπουν τη συγκρότηση και λειτουργία των διαφόρων συλλογικών οργάνων που λειτουργούν στο Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (Τοπικά Συμβούλια Μνημείων, Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο, Κεντρικό Συμβούλιο Νεοτέρων Μνημείων, Συμβούλιο Μουσείων), - τις ποινικές κυρώσεις που δύνανται να επιβληθούν στα πρόσωπα που επιδίδονται σε ποινικά κολάσιμες πράξεις όπως κλοπή, υπεξαίρεση, φθορά από αμέλεια, παράνομη μεταβίβαση και εμπορία μνημείων, παράνομη ανασκαφή ή άλλη αρχαιολογική έρευνα, παράνομη χρήση ανιχνευτή μετάλλου, παράνομη εξαγωγή και εισαγωγή πολιτιστικών αγαθών κ.λπ., - τη διεθνή δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων να εκδικάζουν διαφορές που αναφέρονται σε θέματα κυριότητας, νομής και κατοχής κινητών μνημείων, - τη χορήγηση χρηματικής αμοιβής σε όποιον συμβάλλει στην ανάκτηση μνημείων, τα οποία κατέχονται παράνομα, κ.λπ. (άρθρα 1-74 του Κώδικα)».

2.2. Ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο

Τα πολιτιστικά αντικείμενα έχουν μεγάλη πολιτιστική, καλλιτεχνική, ιστορική και επιστημονική σημασία. Για τον λόγο αυτό κινδυνεύουν ιδιαίτερα να λεηλατηθούν, να βανδαλιστούν, να κλαπούν και να διακινούνται παράνομα. Στην ουσία η διακίνηση περιλαμβάνει την παράνομη εισαγωγή, εξαγωγή και μεταβίβαση της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών, όπως αυτά ορίζονται ανωτέρω (ιδ. Κεφ. 1ο, 1,1). Τα κυριότερα παραδείγματα πράξεων διακίνησης είναι τα εξής: α) κλοπή από ιδρύματα πολιτιστικής κληρονομιάς ή ιδιωτικές συλλογές, β) λεηλασία αρχαιολογικών χώρων, γ) μετατόπιση αντικειμένων λόγω πολέμου.

Η εθνική νομοθεσία ενισχύεται από τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία τυγχάνει εφαρμοστέα στο εσωτερικό των κρατών μελών. Η ευρωπαϊκή νομοθεσία περιλαμβάνει τους Κανονισμούς και τις Οδηγίες. Ο Κανονισμός θεσπίζεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ορίζει κανόνες δικαίου γενικούς και αφηρημένους και έχει άμεση εφαρμογή στα θεσμικά όργανα της Ε.Ε., στα κράτη -μέλη και τα φυσικά πρόσωπα που κατοικούν ή διατηρούν έδρα εντός των κρατών μελών (ιδ. Ευγ. Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, εκδ. Β', Σάκκουλας, σελ. 461), ενώ η Οδηγία θέτει ευρύτερο κανονιστικό πλαίσιο που τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσπίσουν με νόμο στο εσωτερικό τους ως εξής: ορίζει έναν στόχο, τον

οποίο τα κράτη μέλη υποχρεούνται να ενσωματώσουν στο εσωτερικό τους με ισχύ νόμου, πλην όμως τα μέσα επιδίωξης επαφίενται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών (ιδ. Σαχπεκίδου, ως άνω). Στην περίπτωση του Κανονισμού δεν συντρέχει τέτοια υποχρέωση αλλά ο Κανονισμός εφαρμόζεται ευθέως όπως οι νόμοι που θεσπίζονται από το όργανο της νομοθετικής εξουσίας κάθε κράτους-μέλους. Στην περίπτωση της Οδηγίας, δεσμευτικό είναι μόνο το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα και τα κράτη-μέλη «οφείλουν να υλοποιήσουν το συγκεκριμένο αποτέλεσμα μετατρέποντάς το σε εσωτερικό δίκαιο» (ιδ. Σαχπεκίδου, ως άνω, σελ. 462).

Έτσι λοιπόν η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη θεσπίσει Κανονισμούς και Οδηγίες για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς βελτιώνοντας την ικανότητα των παραγόντων που συμμετέχουν στην αγορά και των ιδρυμάτων πολιτιστικής κληρονομιάς να προλαμβάνουν και να εντοπίζουν τα εγκλήματα, ενισχύοντας τις ικανότητες επιβολής του νόμου και απονομής δικαιοσύνης και τονώνοντας τη διεθνή συνεργασία, μεταξύ άλλων και με τις χώρες προέλευσης και διέλευσης των πολιτιστικών αγαθών σε καταστάσεις συγκρούσεων και κρίσεων (ιδ. www.culture.ec.europa.eu/ - επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής).

Η βασική νομοθεσία είναι η εξής:

α) Η Οδηγία 2014/60/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους, η οποία θέσπισε ρυθμίσεις που επιτρέπουν στα κράτη μέλη της ΕΕ να εξασφαλίσουν την επιστροφή στο έδαφός τους πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί κατά παράβαση των εθνικών μέτρων.

β) Ο Κανονισμός (ΕΚ) αρ. 116/2009 του Συμβουλίου, σχετικά με την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών, που εξασφαλίζει ενιαίους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Για τον σκοπό αυτόν, επιβάλλει την προσκόμιση πιστοποιητικού εξαγωγής για τις εξαγωγές. Οι ιδιώτες μπορούν να λάβουν το έγγραφο αυτό μέσω των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών. Το έγγραφο ισχύει σε ολόκληρη την ΕΕ.

γ) Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2019/880 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, σχετικά με την είσοδο και την εισαγωγή πολιτιστικών αγαθών, που προβλέπει κανόνες για τις εισαγωγές στην ΕΕ πολιτιστικών αγαθών που εξάγονται από τη χώρα καταγωγής τους (ιδ. www.culture.ec.europa.eu ομοίως ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής).

2.3. Διεθνής Νομοθεσία

Το διεθνές δίκαιο και η πολιτιστική κληρονομιά είναι επίσης στενά συνδεδεμένα, καθώς πολλοί από τους σημαντικότερους πολιτιστικούς θησαυρούς του κόσμου βρίσκονται σε χώρες διαφορετικές από εκείνες στις οποίες δημιουργήθηκαν. Ως εκ τούτου, η προστασία και η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς έχει καταστεί σημαντικό ζήτημα στο διεθνές δίκαιο. Η σημαντικότερη διεθνής συνθήκη που διέπει την πολιτιστική κληρονομιά είναι η Σύμβαση της Χάγης του 1954 για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης. Η σύμβαση αυτή αποσκοπεί στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε περιόδους πολέμου και έχει επικυρωθεί από περισσότερες από 130 χώρες σε όλο τον κόσμο.

Εκτός από τη Σύμβαση της Χάγης, έχουν αναπτυχθεί και άλλες διεθνείς συνθήκες και συμφωνίες για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σε αυτές περιλαμβάνονται η Σύμβαση της Βέρνης του 1979, η οποία αποτελεί τη βασικότερη διεθνή συνθήκη για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας σε παγκόσμιο επίπεδο και αποτελεί σημαντικό βήμα για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και τη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς για τις μελλοντικές γενεές, η Σύμβαση της UNESCO για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, η Σύμβαση του ΟΗΕ για το δίκαιο της θάλασσας, η Σύμβαση για τη βιολογική ποικιλομορφία και η TRIPs (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights), Συμφωνία για τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας στον Τομέα του Εμπορίου. Αυτές οι συνθήκες παρέχουν ένα πλαίσιο για την προστασία και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και επιτρέπουν στις χώρες να συνεργαστούν για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων. Για παράδειγμα, η πολύ σημαντική Διεθνής Σύμβαση της UNESCO (17η Συνεδρίαση, 17/10-21/11/1972) για την προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που κυρώθηκε στην Ελλάδα με το ν. 1103/1980 (ΦΕΚ/Α/297) ορίζει τι είναι η πολιτιστική και φυσική κληρονομιά και προβλέπει τους μηχανισμούς προστασίας της παγκοσμίως, για τα κράτη που συμβλήθηκαν σ' αυτή (πηγή: επίσημη ιστοσελίδα της UNESCO: www.whc.unesco.org). Στη συνέχεια η Σύμβαση αυτή τροποποιήθηκε σιωπηρά με την από 17-10-2003 νέα Διεθνή Σύμβαση της UNESCO με το ίδιο περιεχόμενο στην οποία κατέστη πληρέστερη η προστασία.

Μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι η απειλή της λεηλασίας και της παράνομης διακίνησης. Τα πολιτιστικά αντικείμενα αποτελούν συχνά πολύτιμα εμπορεύματα στη μαύρη αγορά και συχνά καθίστανται αντικείμενο κλοπής ή ανασκάπτονται παράνομα από αρχαιολογικούς χώρους. Για την καταπολέμηση αυτού του προβλήματος, πολλές χώρες έχουν εφαρμόσει νόμους και κανονισμούς που αποσκοπούν στην πρόληψη του εμπορίου παράνομα αποκτηθέντων πολιτιστικών αντικειμένων. Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι ο επαναπατρισμός των πολιτιστικών αντικειμένων που αφαιρέθηκαν από τις χώρες προέλευσής τους χωρίς άδεια. Πολλές χώρες, ιδίως αυτές της Αφρικής και της Ασίας, έχουν ζητήσει την επιστροφή των πολιτιστικών αντικειμένων που αφαιρέθηκαν κατά την εποχή της αποικιοκρατίας. Αυτό έχει οδηγήσει σε μια σειρά από υποθέσεις υψηλού προφίλ, όπως ο επαναπατρισμός των Μπρονζέδων του Μπενίν από τη Βρετανία.

Συνολικά, το διεθνές δίκαιο και η πολιτιστική κληρονομιά συνδέονται στενά και η προστασία και διατήρηση των πολιτιστικών θησαυρών έχει καταστεί σημαντικό ζήτημα στη διεθνή κοινότητα. Συνεργαζόμενες για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, οι χώρες μπορούν να διασφαλίσουν ότι αυτοί οι σημαντικοί θησαυροί θα διατηρηθούν για να τους εκτιμήσουν και να τους απολαύσουν οι μελλοντικές γενιές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: Τα πνευματικά δικαιώματα γενικώς

3.1 Εισαγωγή

Τα πνευματικά δικαιώματα είναι μια νομική έννοια που παρέχει στους δημιουργούς πρωτότυπων έργων αποκλειστικά δικαιώματα ελέγχου της χρήσης και της διανομής των έργων τους. Σκοπός του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας είναι η προώθηση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας, διασφαλίζοντας ότι οι δημιουργοί μπορούν να επωφεληθούν από τις δημιουργίες τους, ενώ παράλληλα προωθείται το δημόσιο συμφέρον για την πρόσβαση στην πληροφορία και την πολιτιστική κληρονομιά.

Η νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύει ένα ευρύ φάσμα δημιουργικών έργων, συμπεριλαμβανομένων βιβλίων, μουσικής, ταινιών, φωτογραφιών, λογισμικού και άλλων ψηφιακών έργων. Η προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι αυτόματη και δεν απαιτεί καταχώριση, αν και η καταχώριση μπορεί να παρέχει πρόσθετα νομικά οφέλη και προστασία. Τα αποκλειστικά δικαιώματα που παρέχει ο νόμος περί πνευματικής ιδιοκτησίας περιλαμβάνουν το δικαίωμα αναπαραγωγής του έργου, διανομής του έργου, δημιουργίας παράγωγων έργων με βάση το πρωτότυπο έργο και δημόσιας εκτέλεσης ή προβολής του έργου. Τα δικαιώματα αυτά υπόκεινται σε ορισμένους περιορισμούς και εξαιρέσεις, όπως η δίκαιη χρήση, η οποία επιτρέπει την περιορισμένη χρήση έργων που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα χωρίς άδεια για σκοπούς όπως η κριτική, ο σχολιασμός, η ειδησεογραφία, η διδασκαλία, η υποτροφία και η έρευνα.

Έχει επίσης, προσαρμοστεί για να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που θέτουν οι ψηφιακές τεχνολογίες, συμπεριλαμβανομένης της ευκολίας με την οποία μπορούν να αντιγραφούν και να διανεμηθούν ψηφιακά έργα. Έχουν αναπτυχθεί τεχνολογικά, τρόποι διαχείρισης ψηφιακών δικαιωμάτων για την προστασία των ψηφιακών έργων από μια μη εξουσιοδοτημένη αντιγραφή και διανομή, αλλά οι τεχνολογίες αυτές έχουν επίσης εγείρει ανησυχίες σχετικά με τον αντίκτυπο στα δικαιώματα των χρηστών και την πρόσβαση στις πληροφορίες. Υπάρχουν συνεχείς συζητήσεις σχετικά με την κατάλληλη ισορροπία μεταξύ της προστασίας των δικαιωμάτων των δημιουργών και της προώθησης της πρόσβασης στην πληροφορία και την πολιτιστική κληρονομιά. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων θα πρέπει να μεταρρυθμιστεί ώστε να αντικατοπτρίζει καλύτερα τις πραγματικότητες της ψηφιακής εποχής, ενώ άλλοι πιστεύουν ότι η υφιστάμενη νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων είναι ήδη επαρκής και ότι η έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην επιβολή των υφιστάμενων νόμων και στην προώθηση της εκπαίδευσης και της ευαισθητοποίησης σχετικά με τα θέματα πνευματικών δικαιωμάτων.

Συνολικά, τα πνευματικά δικαιώματα είναι ένας σύνθετος και εξελισσόμενος τομέας του δικαίου που διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην προώθηση της δημιουργικότητας, της καινοτομίας και της πρόσβασης στην πληροφορία και την πολιτιστική κληρονομιά. Καθώς οι ψηφιακές τεχνολογίες συνεχίζουν να εξελίσσονται, είναι πιθανό ότι η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων θα συνεχίσει να προσαρμόζεται για να αντιμετωπίζει νέες προκλήσεις και να διασφαλίζει την αποτελεσματική εξισορρόπηση των δικαιωμάτων των δημιουργών και του δημόσιου συμφέροντος.

3.2. Εθνικό νομοθετικό πλαίσιο

Στην Ελλάδα οι ρυθμίσεις περί ορισμού και προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων ή άλλως της πνευματικής ιδιοκτησίας κωδικοποιήθηκαν με το νόμο με αριθμό 2121/1993 ο οποίος αποτελεί το θεσμικό νομοθέτημα για τα πνευματικά δικαιώματα στη χώρα μας. Εκεί ορίστηκε η πνευματική ιδιοκτησία και τα δικαιώματα του δημιουργού πάνω σε αυτή (ιδ. άρθρο 1, παρ. 1 του νόμου: «Οι πνευματικοί δημιουργοί με τη δημιουργία του έργου, αποκτούν πάνω σ' αυτό Πνευματική ιδιοκτησία, που περιλαμβάνει, ως αποκλειστικά και απόλυτα δικαιώματα, το δικαίωμα της εκμετάλλευσης του έργου (περιουσιακό δικαίωμα) και το δικαίωμα της προστασίας του προσωπικού τους δεσμού προς αυτό (Ηθικό δικαίωμα)»).

Ορίστηκε ακόμη το «έργο» ως αντικείμενο της πνευματικής ιδιοκτησίας στο άρθρο 2 του ίδιου νόμου: «1. Ως έργο νοείται κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή, ιδίως τα γραπτά ή προφορικά κείμενα, οι μουσικές συνθέσεις, με κείμενο ή χωρίς, τα θεατρικά έργα, με μουσική ή χωρίς, οι χορογραφίες

και οι παντομίμες, τα Οπτικοακουστικά έργα, τα έργα των εικαστικών τεχνών, στα οποία περιλαμβάνονται τα σχέδια, τα έργα ζωγραφικής και γλυπτικής, τα χαρακτηριστικά έργα και οι λιθογραφίες, τα αρχιτεκτονικά έργα, οι φωτογραφίες, τα έργα των εφαρμοσμένων τεχνών, οι εικονογραφήσεις, οι χάρτες, τα τρισδιάστατα έργα που αναφέρονται στη γεωγραφία, την τοπογραφία, την αρχιτεκτονική ή την επιστήμη. 2. Νοούνται επίσης ως έργα οι μεταφράσεις, οι διασκευές, οι προσαρμογές και οι άλλες μετατροπές έργων ή εκφράσεων της λαϊκής παράδοσης, καθώς και οι συλλογές έργων ή συλλογές εκφράσεων της λαϊκής παράδοσης ή απλών γεγονότων και στοιχείων, όπως οι εγκυκλοπαίδειες, και οι ανθολογίες (και οι βάσεις δεδομένων), εφόσον η επιλογή ή η διευθέτηση του περιεχομένου τους είναι πρωτότυπη. Η προστασία των έργων της παρούσας παραγράφου γίνεται με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων στα προϋπάρχοντα έργα, που χρησιμοποιήθηκαν ως αντικείμενο των μετατροπών ή των συλλογών».

Η ολοένα και συχνότερη δημιουργία πνευματικής ιδιοκτησίας μέσω της τεχνολογίας και δη με υπολογιστικά προγράμματα επέφερε και την ανάγκη προστασίας της στο νόμο. Έτσι, το έτος 2000 προστέθηκε η παράγραφος 2.α σύμφωνα με την οποία: «Αντικείμενο προστασίας είναι και οι βάσεις δεδομένων οι οποίες λόγω της επιλογής ή διευθέτησης του περιεχομένου τους αποτελούν πνευματικά δημιουργήματα. Η προστασία αυτή δεν εκτείνεται στο περιεχόμενο των βάσεων δεδομένων και δεν θίγει κανένα από τα δικαιώματα που υφίστανται στο περιεχόμενο αυτό. Ως βάση δεδομένων νοείται η συλλογή έργων, δεδομένων ή άλλων ανεξάρτητων στοιχείων, διευθετημένων κατά συστηματικό ή μεθοδικό τρόπο και ατομικώς προσιτών με ηλεκτρονικά μέσα ή με άλλο τρόπο» ενώ προστέθηκε τελευταίο εδάφιο στην παρ. 3 με το άρθρο 53 παρ. 1 του ν. 4961/2022 (ΦΕΚ Α 146/27.07.2022) ως εξής: «3. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του Κεφαλαίου 7 του παρόντος νόμου, θεωρούνται ως έργα λόγου προστατευόμενα κατά τις διατάξεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και το προπαρασκευαστικό υλικό του σχεδιασμού τους. Η προστασία παρέχεται σε κάθε μορφή έκφρασης ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες βασίζεται οποιοδήποτε στοιχείο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, περιλαμβανομένων και εκείνων στις οποίες βασίζονται τα συστήματα διασύνδεσής του, δεν προστατεύονται κατά τον παρόντα νόμο. Ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή θεωρείται πρωτότυπο εφόσον είναι προσωπικό πνευματικό δημιούργημα του δημιουργού του. Αντικείμενο προστασίας είναι και το ψηφιακό αρχείο σχεδιασμού με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή (Computer Aided Design File - C.A.D. File), εφόσον περιλαμβάνει πηγαίο κώδικα».

Ο νόμος αυτός που περιλαμβάνει και ειδικότερες ρυθμίσεις που εκφεύγουν της μελέτης στην παρούσα εργασία, εμπλουτίστηκε, συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε δυνάμει των νόμων α) 4212/2013 που ενσωμάτωσε τις Οδηγίες 2011/77/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2011 και 2012/28/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2012 στο ελληνικό δίκαιο σχετικά με την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων σε μουσικές συνθέσεις, μουσικά έργα και φωνογραφήματα ως και 70 έτη μετά τον θάνατο του δημιουργού με τις ειδικότερες προϋποθέσεις του νόμου και επιτράπηκε η περιορισμένη χρήση ορφανών έργων, β) 4481/2017 (ΦΕΚ Α 100) οι ρυθμίσεις του οποίου προσάρμοσαν την εθνική νομοθεσία στην Οδηγία 2014/26/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «για τη συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων καθώς και τη χορήγηση πολυεδαφικών αδειών για επιγραμμικές χρήσεις μουσικών έργων στην εσωτερική αγορά» και στον οποίο ορίστηκε ειδικότερα ο σκοπός και η λειτουργία των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων, δηλαδή κάθε οργανισμού «που εξουσιοδοτείται από το νόμο ή μέσω μεταβίβασης, άδειας ή οποιασδήποτε άλλης συμβατικής συμφωνίας, για τη διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικών δικαιωμάτων» (ιδ. άρθρο 3 παρ. 1α' του νόμου αυτού), γ) 3057/2002 και ειδικότερα το άρθρο 81 αυτού με σκοπό την «Εναρμόνιση με την Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Μαΐου 2001 για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας», ο οποίος τροποποίησε ορισμένα άρθρα του 2121/1993 και προσέθεσε άλλα, όπως π.χ. το άρθρο 28Α με τίτλο «Αναπαραγωγή προς όφελος τυφλών και κωφαλάλων» σύμφωνα με το οποίο «Επιτρέπεται η αναπαραγωγή του έργου προς όφελος τυφλών και κωφαλάλων προσώπων, για χρήσεις που συνδέονται άμεσα με την αναπηρία και

δεν έχουν εμπορικό χαρακτήρα, στο βαθμό που απαιτείται λόγω της συγκεκριμένης αναπηρίας», δ) 4610/2019 για τα ιδρυματικά αποθετήρια πνευματικών έργων κ.λπ..

3.3. Τα αντικείμενα προστασίας ειδικότερα

3.3.1. Κινηματογράφος (εικόνα)

Ο κινηματογράφος και η νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας είναι αλληλένδετα για την προστασία των δικαιωμάτων των κινηματογραφιστών, των παραγωγών και άλλων δημιουργικών ατόμων ή οντοτήτων που εμπλέκονται στην παραγωγή και διανομή ταινιών. Η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων χορηγεί αποκλειστικά δικαιώματα στους δημιουργούς πρωτότυπων έργων, συμπεριλαμβανομένων των κινηματογραφικών έργων, και ρυθμίζει τον τρόπο με τον οποίο τα έργα αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν, να διανεμηθούν και να αναπαραχθούν.

Ακολουθούν ορισμένες βασικές πτυχές του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων όσον αφορά τον κινηματογράφο:

1. Πρωτοτυπία: Η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων ισχύει για τα πρωτότυπα έργα δημιουργίας. Στο πλαίσιο του κινηματογράφου, αυτό περιλαμβάνει σενάρια, σεναρία, ιστορίες, διαλόγους, μουσικές συνθέσεις, ηχογραφήσεις, οπτικά εφέ και άλλα δημιουργικά στοιχεία που συμβάλλουν στη συνολική ταινία.
2. Ιδιοκτησία: Τα πνευματικά δικαιώματα ανήκουν αυτομάτως στους δημιουργούς της ταινίας, όπως οι σεναριογράφοι, οι σκηνοθέτες και οι παραγωγοί. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα πνευματικά δικαιώματα μπορούν να μεταβιβαστούν ή να εκχωρηθούν σε μια εταιρεία παραγωγής ή ένα στούντιο ως μέρος μιας συμβατικής συμφωνίας.
3. Αποκλειστικά δικαιώματα: Τα πνευματικά δικαιώματα χορηγούν στον κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων αποκλειστικά δικαιώματα επί του έργου του, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων αναπαραγωγής, διανομής, δημόσιας προβολής, εκτέλεσης και δημιουργίας παράγωγων έργων με βάση την αρχική ταινία. Αυτά τα δικαιώματα επιτρέπουν στον κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων να ελέγχει και να αξιολογεί το δημιούργημά του.
4. Διάρκεια: Η διάρκεια της προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων ποικίλλει ανάλογα με τη χώρα. Σε πολλές δικαιοδοσίες, η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων επεκτείνεται για τη ζωή του δημιουργού συν έναν ορισμένο αριθμό ετών μετά τον θάνατό του. Μετά τη λήξη της διάρκειας προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων, το έργο γενικά εισέρχεται στο δημόσιο τομέα και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ελεύθερα από οποιονδήποτε.

5. Δίκαιη χρήση: Η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων περιλαμβάνει συνήθως διατάξεις για τη δίκαιη χρήση ή τη δίκαιη διαπραγμάτευση, οι οποίες επιτρέπουν την περιορισμένη χρήση υλικού που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα χωρίς άδεια για συγκεκριμένους σκοπούς, όπως κριτική, σχολιασμό, διδασκαλία ή έρευνα. Ωστόσο, τα συγκεκριμένα κριτήρια για τη δίκαιη χρήση μπορεί να διαφέρουν από χώρα σε χώρα και εξαρτώνται από παράγοντες όπως ο σκοπός και η φύση της χρήσης, η ποσότητα που χρησιμοποιείται και η επίδραση στην πιθανή αγορά του πρωτότυπου έργου.
6. Αδειοδότηση και άδειες: Οι κινηματογραφιστές συχνά χρειάζεται να λάβουν άδειες ή εγκρίσεις από τους κατόχους πνευματικών δικαιωμάτων για να χρησιμοποιήσουν στις ταινίες τους υλικό που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα, όπως μουσικές ηχογραφήσεις, αποσπάσματα από άλλες ταινίες ή έργα τέχνης που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα. Οι συμφωνίες αδειοδότησης καθορίζουν τους όρους και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να χρησιμοποιηθεί το υλικό που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων τυχόν απαιτούμενων αμοιβών ή δικαιωμάτων.
7. Παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων: Η μη εξουσιοδοτημένη χρήση ή αναπαραγωγή υλικού που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα χωρίς άδεια συνιστά παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων. Οι δημιουργοί ταινιών, οι διανομείς και οι θεατές πρέπει να γνωρίζουν τους νόμους περί πνευματικών δικαιωμάτων και να σέβονται τα δικαιώματα των κατόχων πνευματικών δικαιωμάτων για να αποφύγουν τις νομικές επιπτώσεις.

Είναι σημαντικό για τους κινηματογραφιστές και τους άλλους ενδιαφερόμενους φορείς της κινηματογραφικής βιομηχανίας να έχουν καλή κατανόηση της νομοθεσίας περί πνευματικών δικαιωμάτων και να συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις της, ώστε να προστατεύουν τα δικά τους δικαιώματα και να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων.

3.3.2. Ήχος

Ο ήχος και το δίκαιο περί πνευματικής ιδιοκτησίας είναι αλληλένδετα, διότι οι ηχογραφήσεις, οι μουσικές συνθέσεις και άλλα ηχητικά στοιχεία προστατεύονται από τα πνευματικά δικαιώματα. Η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων παρέχει αποκλειστικά δικαιώματα στους δημιουργούς ή τους ιδιοκτήτες πρωτότυπων ηχογραφήσεων, εξασφαλίζοντας ότι έχουν τον έλεγχο του τρόπου χρήσης, διανομής και αναπαραγωγής των έργων τους.

Ακολουθούν ορισμένες βασικές πτυχές του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων όσον αφορά τον ήχο και τον ήχο:

1. Ηχογραφήσεις: Η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων επεκτείνεται στις ηχογραφήσεις, οι οποίες είναι οι σταθερές αναπαραστάσεις ήχων ή μουσικής. Αυτό

- περιλαμβάνει ηχογραφήσεις τραγουδιών, προφορικού λόγου, παραστάσεων και άλλων ηχητικών έργων. Το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας για τις ηχογραφήσεις είναι ξεχωριστό από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας για την υποκείμενη μουσική σύνθεση.
2. Μουσικές συνθέσεις: Η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων ισχύει επίσης για τις ίδιες τις μουσικές συνθέσεις, συμπεριλαμβανομένων των μελωδιών, των στίχων και των διασκευών. Αυτό προστατεύει τα δικαιώματα των συνθετών, των στιχουργών και των στιχουργών.
  3. Ιδιοκτησία: Η κυριότητα των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας για ηχογραφήσεις ανήκει συνήθως στο φυσικό ή νομικό πρόσωπο που πραγματοποίησε την ηχογράφιση, όπως ο καλλιτέχνης, η δισκογραφική εταιρεία ή ο παραγωγός. Τα πνευματικά δικαιώματα για τις μουσικές συνθέσεις ανήκουν συνήθως στον συνθέτη ή τον στιχουργό.
  4. Αποκλειστικά δικαιώματα: Οι κάτοχοι πνευματικών δικαιωμάτων έχουν αποκλειστικά δικαιώματα επί των ηχογραφήσεων και των μουσικών συνθέσεων. Τα δικαιώματα αυτά περιλαμβάνουν το δικαίωμα αναπαραγωγής του έργου, διανομής αντιγράφων, δημόσιας εκτέλεσης του έργου και δημιουργίας παράγωγων έργων με βάση το πρωτότυπο.
  5. Διάρκεια: Η διάρκεια προστασίας δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας για ηχογραφήσεις και μουσικές συνθέσεις ποικίλλει ανάλογα με τη χώρα και το χρόνο δημιουργίας ή δημοσίευσης. Σε πολλές δικαιοδοσίες, η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων για ηχογραφήσεις διαρκεί για συγκεκριμένο αριθμό ετών από την ημερομηνία δημοσίευσης ή το έτος δημιουργίας, ενώ τα πνευματικά δικαιώματα για μουσικές συνθέσεις διαρκούν γενικά για τη ζωή του συνθέτη συν ένα ορισμένο αριθμό ετών μετά το θάνατό του.
  6. Αδειοδότηση και άδειες: Για να χρησιμοποιήσουν ηχογραφήσεις ή μουσικές συνθέσεις που προστατεύονται με πνευματικά δικαιώματα, τα άτομα ή οι οργανισμοί συχνά πρέπει να λάβουν άδειες ή εγκρίσεις από τους κατόχους των πνευματικών δικαιωμάτων. Οι άδειες αυτές μπορούν να ληφθούν από τους καλλιτέχνες, τις δισκογραφικές εταιρείες, τους μουσικούς εκδότες ή τους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης που εκπροσωπούν τα δικαιώματα των κατόχων πνευματικών δικαιωμάτων. Οι συμφωνίες αδειοδότησης καθορίζουν τους όρους και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να χρησιμοποιηθεί το υλικό που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων τυχόν απαιτούμενων αμοιβών ή δικαιωμάτων.
  7. Παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων: Η μη εξουσιοδοτημένη χρήση ή αναπαραγωγή ηχογραφήσεων ή μουσικών συνθέσεων που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα χωρίς άδεια μπορεί να συνιστά παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων. Είναι σημαντικό να σέβεστε τα δικαιώματα των κατόχων πνευματικών δικαιωμάτων και να λαμβάνετε τις κατάλληλες άδειες όταν χρησιμοποιείτε ηχητικό υλικό που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων όσον αφορά τον ήχο και τον ήχο μπορεί να είναι πολύπλοκη και να διαφέρει από χώρα σε χώρα. Συνιστάται να συμβουλευέστε νομικούς ή ειδικούς στο δίκαιο πνευματικών δικαιωμάτων για συγκεκριμένες οδηγίες και συμμόρφωση με τους ισχύοντες κανονισμούς.

3.3.3. Τα μουσεία

Τα μουσεία και η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων διασταυρώνονται με διάφορους τρόπους, ιδίως σε σχέση με την έκθεση και την αναπαραγωγή έργων που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα εντός των συλλογών των μουσείων. Ο νόμος περί πνευματικών δικαιωμάτων προστατεύει τα πρωτότυπα έργα δημιουργίας, συμπεριλαμβανομένων των πινάκων ζωγραφικής, των γλυπτών, των φωτογραφιών και άλλων καλλιτεχνικών δημιουργιών που μπορούν να εκτίθενται σε μουσεία. Ακολουθούν ορισμένες βασικές εκτιμήσεις σχετικά με τα μουσεία και τη νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων:

1. Πρωτότυπα έργα τέχνης: Τα μουσεία συχνά στεγάζουν και εκθέτουν έργα τέχνης που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα και έχουν δημιουργηθεί από καλλιτέχνες. Τα έργα αυτά μπορεί να προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα, τα οποία παρέχουν αποκλειστικά δικαιώματα στους δημιουργούς ή στους εκχωρηθέντες δικαιούχους πνευματικών δικαιωμάτων.
2. Ιδιοκτησία: Τα μουσεία συνήθως αποκτούν έργα τέχνης με διάφορα μέσα, όπως δωρεές, αγορές ή δάνεια. Η κυριότητα των πνευματικών δικαιωμάτων παραμένει στον καλλιτέχνη ή μπορεί να έχει μεταβιβαστεί σε άλλη οντότητα, όπως το μουσείο ή ένας ξεχωριστός κάτοχος πνευματικών δικαιωμάτων.
3. Προβολή και έκθεση: Τα μουσεία έχουν το δικαίωμα να εκθέτουν έργα τέχνης που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα στις αίθουσές τους, υπό ορισμένους περιορισμούς. Για την έκθεση ενός έργου τέχνης δεν απαιτείται συνήθως άδεια από τον κάτοχο των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, εφόσον το έργο τέχνης ανήκει νόμιμα ή έχει αποκτηθεί από το μουσείο.
4. Αναπαραγωγή: Η αναπαραγωγή έργων τέχνης που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα απαιτεί προσεκτική εξέταση. Τα μουσεία χρειάζονται συχνά άδεια από τον κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων για την αναπαραγωγή ενός έργου τέχνης για σκοπούς όπως κατάλογοι, διαφημιστικό υλικό ή εκπαιδευτικοί πόροι. Οι συμφωνίες αδειοδότησης ή οι εκτιμήσεις περί δίκαιης χρήσης μπορεί να υπεισέλθουν όταν καθορίζεται αν η αναπαραγωγή επιτρέπεται χωρίς άδεια σε ορισμένες περιπτώσεις.
5. Δημόσιος τομέας: Ορισμένα έργα τέχνης μπορεί να περιέλθουν στο δημόσιο τομέα, όπου η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων έχει λήξει ή δεν ίσχυε ποτέ. Τα δημόσια έργα μπορούν να χρησιμοποιούνται, να αναπαράγονται και να εκτίθενται ελεύθερα από τα μουσεία χωρίς περιορισμούς πνευματικών δικαιωμάτων. Ωστόσο, είναι σημαντικό να προσδιορίζεται το καθεστώς των πνευματικών δικαιωμάτων ενός

έργου τέχνης προτού υποθέσετε ότι ανήκει στο δημόσιο τομέα.

6. Αδειοδότηση και άδειες: Τα μουσεία μπορούν να συνάπτουν συμφωνίες αδειοδότησης με καλλιτέχνες, τις κληρονομίες τους ή οργανισμούς πνευματικών δικαιωμάτων για την αναπαραγωγή και διανομή εικόνων ή ψηφιακών αναπαραστάσεων έργων τέχνης. Αυτές οι άδειες καθορίζουν τους όρους, τις αμοιβές και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν και να αναπαραχθούν έργα τέχνης που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα.
7. Ορφανά έργα: Τα ορφανά έργα αναφέρονται σε έργα με πνευματικά δικαιώματα των οποίων οι κάτοχοι των πνευματικών δικαιωμάτων είναι άγνωστοι ή δεν μπορούν να εντοπιστούν. Τα μουσεία αντιμετωπίζουν προκλήσεις όταν ασχολούνται με ορφανά έργα, καθώς η απόκτηση αδειών ή αδειών γίνεται δύσκολη. Ορισμένες δικαιοδοσίες έχουν ειδικές διατάξεις ή περιορισμούς σχετικά με τη χρήση ορφανών έργων.
8. Ηθικά δικαιώματα: Εκτός από τα πνευματικά δικαιώματα, οι καλλιτέχνες μπορεί να έχουν ηθικά δικαιώματα που συνδέονται με τα έργα τους, τα οποία περιλαμβάνουν το δικαίωμα να αποδίδονται ως δημιουργοί και το δικαίωμα προστασίας της ακεραιότητας του έργου. Τα μουσεία πρέπει να λαμβάνουν υπόψη αυτά τα ηθικά δικαιώματα όταν εκθέτουν, αναπαράγουν ή τροποποιούν έργα τέχνης.

Είναι σημαντικό για τα μουσεία να έχουν καλή κατανόηση του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, να συμβουλευονται νομικούς εμπειρογνώμονες και να εφαρμόζουν τις κατάλληλες πολιτικές και πρακτικές για να διασφαλίζουν τη συμμόρφωση και τον σεβασμό των δικαιωμάτων των καλλιτεχνών και των κατόχων πνευματικών δικαιωμάτων.

3.3.4. Οι βιβλιοθήκες

Οι βιβλιοθήκες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην παροχή πρόσβασης σε ένα ευρύ φάσμα υλικού, συμπεριλαμβανομένων βιβλίων, περιοδικών, μουσικής, ταινιών και ψηφιακών πόρων. Η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων επηρεάζει άμεσα τις βιβλιοθήκες και διέπει τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να αποκτούν, να διατηρούν και να παρέχουν πρόσβαση σε έργα που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα. Ακολουθούν ορισμένες βασικές πτυχές των βιβλιοθηκών και του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων:

1. Αποκτήσεις: Οι βιβλιοθήκες συνήθως αποκτούν βιβλία, περιοδικά, οπτικοακουστικό υλικό και άλλα έργα που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα μέσω αγοράς, δωρεάς ή συμφωνιών αδειοδότησης. Ο νόμος περί πνευματικών δικαιωμάτων επιτρέπει στις βιβλιοθήκες να αποκτούν και να κατέχουν αντίγραφα έργων που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα για τις συλλογές τους.

2. Δόγμα της πρώτης πώλησης: Το δόγμα της πρώτης πώλησης, γνωστό και ως εξάντληση των δικαιωμάτων, επιτρέπει στις βιβλιοθήκες να δανείζουν, να εκμισθώνουν ή να νοικιάζουν τα αντίγραφα των έργων που αποκτούν νόμιμα χωρίς να απαιτείται πρόσθετη άδεια από τον κάτοχο των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Το δόγμα αυτό επιτρέπει στις βιβλιοθήκες να κυκλοφορούν βιβλία και άλλο φυσικό υλικό στο κοινό.
3. Ψηφιακές πηγές: Με την έλευση των ψηφιακών τεχνολογιών, οι βιβλιοθήκες παρέχουν όλο και περισσότερο πρόσβαση σε ηλεκτρονικά βιβλία, ψηφιακά περιοδικά, ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων και άλλους ηλεκτρονικούς πόρους. Η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι βιβλιοθήκες μπορούν να αποκτούν, να αδειοδοτούν και να παρέχουν πρόσβαση σε αυτά τα ψηφιακά υλικά, συχνά μέσω συμφωνιών με εκδότες ή παρόχους περιεχομένου.
4. Δίκαιη χρήση: Η θεμιτή χρήση είναι ένα σημαντικό νομικό δόγμα που επιτρέπει την περιορισμένη χρήση υλικού που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα χωρίς την άδεια του κατόχου των πνευματικών δικαιωμάτων. Οι βιβλιοθήκες μπορούν να βασίζονται στη δίκαιη χρήση όταν παρέχουν υπηρεσίες όπως η δημιουργία αντιγράφων για ερευνητικούς ή εκπαιδευτικούς σκοπούς, η παροχή πρόσβασης σε υλικό μέσω διαδανεισμού ή η δημιουργία ψηφιακών αρχείων ή αποθετηρίων.
5. Διατήρηση και αρχειοθέτηση: Οι βιβλιοθήκες έχουν ρόλο στη διατήρηση και αρχειοθέτηση έργων που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα, ώστε να διασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη διαθεσιμότητά τους. Ο νόμος περί πνευματικών δικαιωμάτων συχνά επιτρέπει έτσι, στις βιβλιοθήκες να δημιουργούν αντίγραφα υλικού για σκοπούς διατήρησης, εξασφαλίζοντας μελλοντική πρόσβαση ακόμη και αν τα πρωτότυπα αντίγραφα φθείρονται ή καθίστανται παρωχημένα.
6. Αδειοδότηση και πρόσβαση: Οι βιβλιοθήκες μπορούν να συνάπτουν συμφωνίες αδειοδότησης για την πρόσβαση και την παροχή ψηφιακού περιεχομένου στους προστάτες τους. Οι συμφωνίες αυτές συχνά συνοδεύονται από συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις, συμπεριλαμβανομένων περιορισμών στον αριθμό των ταυτόχρονων χρηστών, στις περιόδους δανεισμού ή σε περιορισμούς στην αντιγραφή ή τη λήψη.
7. Εκπαίδευση και συμμόρφωση σε θέματα πνευματικών δικαιωμάτων: Οι βιβλιοθήκες διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο στην εκπαίδευση του προσωπικού τους, των πελατών τους και του κοινού σχετικά με τη νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων και την προώθηση της υπεύθυνης χρήσης υλικού που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα. Μπορούν να προσφέρουν καθοδήγηση, εργαστήρια ή ενημερωτικές πηγές για να βοηθήσουν τους χρήστες να κατανοήσουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους βάσει του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων.
8. Ορφανά έργα: Οι βιβλιοθήκες μπορεί επίσης να συναντήσουν ορφανά έργα, τα οποία είναι έργα με πνευματικά δικαιώματα για τα οποία ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων είναι άγνωστος ή δεν μπορεί να εντοπιστεί. Ορισμένες δικαιοδοσίες έχουν διατάξεις που επιτρέπουν στις βιβλιοθήκες να ψηφιοποιούν και να παρέχουν πρόσβαση σε ορφανά έργα υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

Οι βιβλιοθήκες πρέπει να περιηγηθούν προσεκτικά στη νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων, ώστε να εξισορροπήσουν τα συμφέροντα των δημιουργών και κατόχων πνευματικών δικαιωμάτων, τις ανάγκες των χρηστών τους και την αποστολή τους να παρέχουν πρόσβαση στην πληροφορία και τη γνώση. Οι βιβλιοθήκες συχνά συνεργάζονται στενά με νομικούς εμπειρογνώμονες και ενώσεις βιβλιοθηκών για να αναπτύξουν πολιτικές και πρακτικές που συμμορφώνονται με τη νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων, μεγιστοποιώντας παράλληλα την πρόσβαση του κοινού σε υλικό που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα.

3.3.5. Αρχιτεκτονική και έργα τέχνης σε κτήρια και δομικές κατασκευές

Η συντήρηση των κτιρίων γενικά δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς η πνευματική ιδιοκτησία αφορά κυρίως την προστασία των δημιουργικών έργων και όχι των φυσικών κατασκευών ή των αρχιτεκτονικών σχεδίων. Ο νόμος περί πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύει τις πρωτότυπες εκφράσεις σε διάφορες μορφές, όπως τα λογοτεχνικά έργα, η μουσική, οι εικαστικές τέχνες και το λογισμικό. Ωστόσο, υπάρχουν μερικές πιθανές εκτιμήσεις περί πνευματικών δικαιωμάτων που σχετίζονται με τη συντήρηση κτιρίων:

1. **Αρχιτεκτονικά σχέδια και πλάνα:** Τα αρχιτεκτονικά σχέδια και πλάνα ενδέχεται να προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα. Τα σχέδια αυτά, τα οποία περιλαμβάνουν λεπτομερή σχέδια και προδιαγραφές για κτίρια, μπορούν να θεωρηθούν καλλιτεχνικά έργα. Η μη εξουσιοδοτημένη αναπαραγωγή ή χρήση αρχιτεκτονικών σχεδίων χωρίς την άδεια του κατόχου των πνευματικών δικαιωμάτων μπορεί να παραβιάζει τα πνευματικά δικαιώματα.
2. **Αποκατάσταση και αναπαραγωγή:** Σε περιπτώσεις όπου ιστορικά κτίρια ή δομές αποκαθίστανται ή αναπαράγονται, ενδέχεται να υπάρχουν επιπτώσεις στα πνευματικά δικαιώματα. Εάν ο αρχικός σχεδιασμός ή τα αρχιτεκτονικά σχέδια εξακολουθούν να προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα, μπορεί να είναι απαραίτητη η λήψη των κατάλληλων αδειών ή αδειών πριν από την αναπαραγωγή ή τη χρήση τους κατά τη διαδικασία αποκατάστασης.
3. **Καλλιτεχνικά στοιχεία εντός κτιρίων:** Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα κτίρια ενσωματώνουν καλλιτεχνικά στοιχεία, όπως γλυπτά, τοιχογραφίες ή διακοσμητικά στοιχεία, τα οποία προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα. Εάν οι εργασίες συντήρησης ή επισκευής περιλαμβάνουν την αλλαγή ή την τροποποίηση αυτών των καλλιτεχνικών στοιχείων, είναι σημαντικό να εξετάσετε θέματα πνευματικών δικαιωμάτων. Ενδέχεται να απαιτείται άδεια από τον κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων πριν από την πραγματοποίηση οποιασδήποτε αλλαγής.
4. **Φωτογραφία και οπτική τεκμηρίωση:** Αν και δεν σχετίζονται άμεσα με τη συντήρηση κτιρίων, αξίζει να αναφερθεί ότι οι φωτογραφίες ή η οπτική τεκμηρίωση των κτιρίων

μπορεί να υπόκεινται σε πνευματικά δικαιώματα. Οι φωτογραφίες που λαμβάνονται από επαγγελματίες φωτογράφους ή εκείνες που ανατίθενται από αρχιτέκτονες μπορεί να απολαμβάνουν προστασία πνευματικών δικαιωμάτων. Ωστόσο, οι φωτογραφίες που λαμβάνονται από ιδιώτες για προσωπική χρήση ή για την τεκμηρίωση κτιρίων που ανήκουν στο δημόσιο τομέα δεν εγείρουν γενικά προβλήματα πνευματικών δικαιωμάτων.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι νόμοι περί πνευματικών δικαιωμάτων μπορεί να διαφέρουν από χώρα σε χώρα, οπότε είναι σκόπιμο να συμβουλευέστε νομικούς εμπειρογνώμονες ή επαγγελματίες που γνωρίζουν τη νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων για συγκεκριμένη καθοδήγηση και συμμόρφωση με τους ισχύοντες κανονισμούς όταν αναλαμβάνονται έργα συντήρησης ή αποκατάστασης κτιρίων που περιλαμβάνουν στοιχεία που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα.

3.3.6. Το ζήτημα της λαογραφικής τέχνης

Η λαογραφία, η οποία περιλαμβάνει παραδοσιακές ιστορίες, τραγούδια, χορούς και άλλες πολιτιστικές εκφράσεις που μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά, γενικά δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων. Η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων εφαρμόζεται συνήθως σε έργα που αποτελούν πρωτότυπες δημιουργίες μεμονωμένων συγγραφέων ή δημιουργών. Ωστόσο, υπάρχουν μερικές σημαντικές πτυχές που πρέπει να ληφθούν υπόψη όσον αφορά τη λαογραφία και τα πνευματικά δικαιώματα:

1. Έλλειψη ατομικής δημιουργίας: Η λαογραφία θεωρείται συχνά συλλογική πολιτιστική κληρονομιά και δεν έχει συγκεκριμένο μεμονωμένο συγγραφέα ή δημιουργό. Τα πνευματικά δικαιώματα απαιτούν ένα έργο να είναι πρωτότυπο και να έχει αποτυπωθεί σε μια απτή μορφή από έναν αναγνωρίσιμο συγγραφέα, κάτι που συνήθως δεν ισχύει για τη λαϊκή παράδοση.
2. Δημόσιος τομέας: Λόγω της έλλειψης ατομικής δημιουργίας και του γεγονότος ότι η λαογραφία συχνά μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά, πολλά λαογραφικά έργα θεωρούνται κοινό κτήμα. Τα έργα του δημόσιου τομέα δεν προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα και μπορούν να χρησιμοποιηθούν, να μοιραστούν και να προσαρμοστούν ελεύθερα από οποιονδήποτε.
3. Πολιτιστική οικειοποίηση: Ενώ η ίδια η λαογραφία μπορεί να μην προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα, η πολιτιστική οικειοποίηση μπορεί να αποτελεί ακόμη πρόβλημα. Η πολιτιστική οικειοποίηση αναφέρεται στην υιοθέτηση, δανεισμό ή μίμηση στοιχείων από έναν πολιτισμό από μέλη ενός άλλου πολιτισμού, συχνά χωρίς την κατάλληλη κατανόηση ή σεβασμό. Είναι σημαντικό να προσεγγίζουμε τη λαογραφία με

ευαισθησία και να σεβόμαστε το πολιτισμικό πλαίσιο από το οποίο προέρχεται.

4. Παραδοσιακή γνώση και δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας: Η λαογραφία συνδέεται στενά με τις παραδοσιακές γνώσεις και τις παραδοσιακές πολιτιστικές εκφράσεις (ΠΚΕ). Ορισμένες χώρες και διεθνείς συμφωνίες αναγνωρίζουν τη σημασία της προστασίας της παραδοσιακής γνώσης και των ΤΚΕ, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν πτυχές της λαογραφίας, από την κατάχρηση ή την εκμετάλλευση. Έχουν προταθεί ή εφαρμοστεί διάφοροι μηχανισμοί για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των αυτόχθονων κοινοτήτων και των κατόχων παραδοσιακών γνώσεων.

Εκεί λοιπόν που χρειάζεται προσοχή είναι στην πρακτική ενσωμάτωση των στοιχείων της λαογραφίας σε δημιουργικές ή εμπορικές προσπάθειες, κατά τις οποίες μπορεί να προκύψει πρωτοτυπία στον τρόπο ή το μέσο εκφοράς και αναπαραγωγής ενός ή περισσότερων στοιχείων της λαογραφικής τέχνης και όχι στην τέχνη καθ' αυτή. Τότε λοιπόν μπορεί να ανακύψει ζήτημα προστασίας πνευματικής ιδιοκτησίας.

3.3.6.1. Ειδικότερα: Προφορικές παραδόσεις

Οι προφορικές παραδόσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν πολιτιστικές εκφράσεις, ιστορίες, τραγούδια και γνώσεις που μεταδίδονται μέσω του προφορικού λόγου και δεν έχουν αποτυπωθεί σε απτή μορφή, δεν εμπίπτουν γενικά στο πεδίο εφαρμογής της προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Ο νόμος περί πνευματικών δικαιωμάτων απαιτεί συνήθως ένα έργο να έχει αποτυπωθεί σε ένα υλικό μέσο έκφρασης, όπως ένα γραπτό έγγραφο, μια εγγραφή ή μια οπτική αναπαράσταση.

Ακολουθούν ορισμένες βασικές εκτιμήσεις σχετικά με τις προφορικές παραδόσεις και τα πνευματικά δικαιώματα:

1. Έλλειψη σταθερής μορφής: Οι προφορικές παραδόσεις μεταδίδονται προφορικά από γενιά σε γενιά, βασιζόμενες στον προφορικό λόγο και τη μνήμη και όχι σε γραπτό ή καταγεγραμμένο υλικό. Καθώς δεν είναι σταθερές σε μια απτή μορφή, δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.
2. Συλλογική και κοινοτική ιδιοκτησία: Οι προφορικές παραδόσεις συχνά ανήκουν στην κοινότητα ή την πολιτιστική ομάδα από την οποία προέρχονται και όχι σε έναν μεμονωμένο συγγραφέα ή δημιουργό. Αποτελούν μέρος μιας συλλογικής πολιτιστικής κληρονομιάς και μοιράζονται και συντηρούνται από την κοινότητα στο σύνολό της.

3. Πολιτιστική διατήρηση και σεβασμός: Παρόλο που η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων μπορεί να μην εφαρμόζεται άμεσα στις προφορικές παραδόσεις, ηθικά ζητήματα υπεισέρχονται στο παιχνίδι όσον αφορά τη διατήρηση, την τεκμηρίωση και τον σεβασμό τους. Είναι σημαντικό να προσεγγίζονται οι προφορικές παραδόσεις με πολιτισμική ευαισθησία, να λαμβάνονται οι κατάλληλες άδειες ή συγκαταθέσεις από την κοινότητα και να τηρούνται τα πρωτόκολλα ή οι εθιμικοί νόμοι που έχει θεσπίσει η πολιτισμική ομάδα.
4. Παραδοσιακή γνώση και δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας: Ορισμένες χώρες και διεθνείς συμφωνίες αναγνωρίζουν τη σημασία της προστασίας των παραδοσιακών γνώσεων και των παραδοσιακών πολιτιστικών εκφράσεων, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν στοιχεία των προφορικών παραδόσεων. Έχουν αναπτυχθεί διάφοροι μηχανισμοί για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των αυτόχθονων κοινοτήτων και των κατόχων παραδοσιακών γνώσεων, όπως η προστασία των παραδοσιακών πολιτιστικών εκφράσεων στο πλαίσιο των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας ή η καθιέρωση συστημάτων *sui generis* για την προστασία τους.

Είναι ζωτικής σημασίας να εμπλακούμε σε σχέσεις σεβασμού και συνεργασίας με τις κοινότητες που κατέχουν και μεταδίδουν τις προφορικές παραδόσεις. Η διαβούλευση, η εμπλοκή και η απόκτηση συγκατάθεσης μετά από ενημέρωση είναι ουσιώδεις όταν εργάζεστε με προφορικές παραδόσεις, και η συμμετοχή των μελών της κοινότητας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της πολιτιστικής διατήρησης και του σεβασμού.

3.3.7. Η χειροτεχνία

Η χειροτεχνία, η οποία περιλαμβάνει τη δημιουργία χειροποίητων ή καλλιτεχνικών αντικειμένων, μπορεί να διασταυρωθεί με τη νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων με διάφορους τρόπους. Ακολουθούν ορισμένες βασικές εκτιμήσεις σχετικά με τη χειροτεχνία και τα πνευματικά δικαιώματα:

1. Πρωτότυπα σχέδια: Τα πνευματικά δικαιώματα προστατεύουν τα πρωτότυπα δημιουργικά έργα, συμπεριλαμβανομένων των καλλιτεχνικών σχεδίων και εκφράσεων. Κατά τη χειροτεχνία, είναι σημαντικό να διασφαλίσετε ότι τα σχέδια που δημιουργείτε είναι πρωτότυπα και όχι αντίγραφα των έργων κάποιου άλλου που προστατεύονται με πνευματικά δικαιώματα. Η λήψη άμεσων αντιγράφων ή η αναπαραγωγή σχεδίων που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα χωρίς άδεια μπορεί να παραβιάζει τα πνευματικά δικαιώματα.
2. Λειτουργικά έναντι μη λειτουργικών αντικειμένων: Τα πνευματικά δικαιώματα προστατεύουν πρωτίστως την καλλιτεχνική έκφραση και όχι τις λειτουργικές πτυχές των αντικειμένων. Ενώ τα πνευματικά δικαιώματα μπορεί να προστατεύουν καλλιτεχνικά στοιχεία που ενσωματώνονται σε ένα χειροποίητο αντικείμενο, όπως διακοσμητικά μοτίβα ή διακοσμητικά στοιχεία, δεν προστατεύουν τις λειτουργικές

πτυχές ή τα χρηστικά χαρακτηριστικά ενός αντικειμένου.

3. Αδειοδότηση και άδειες: Εάν επιθυμείτε να χρησιμοποιήσετε σχέδια ή μοτίβα που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα στα έργα χειροτεχνίας σας, συνήθως πρέπει να λάβετε άδεια από τον κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την απόκτηση αδειών ή τη σύναψη συμφωνιών για τη χρήση σχεδίων που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα στις δημιουργίες σας. Πολλοί καλλιτέχνες και σχεδιαστές προσφέρουν άδειες ειδικά για τους χειροτέχνες ώστε να χρησιμοποιούν τα σχέδιά τους για προσωπικούς ή εμπορικούς σκοπούς.
4. Δίκαιη χρήση και μετασχηματιστική χρήση: Η θεμιτή χρήση είναι ένα νομικό δόγμα που επιτρέπει την περιορισμένη χρήση υλικού που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα χωρίς την άδεια του κατόχου των πνευματικών δικαιωμάτων. Στη χειροτεχνία, η θεμιτή χρήση μπορεί να εμφανιστεί όταν ενσωματώνονται υλικά ή στοιχεία που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα στις δημιουργίες σας για σκοπούς όπως ο σχολιασμός, η κριτική ή η παρωδία. Ωστόσο, η έννοια της δίκαιης χρήσης μπορεί να είναι πολύπλοκη και να εξαρτάται από το πλαίσιο, γι' αυτό είναι σημαντικό να κατανοήσετε τους περιορισμούς της και να συμβουλευτείτε νομικούς εμπειρογνώμονες όταν δεν είστε σίγουροι.
5. Δημόσιο κτήμα και παραδοσιακά σχέδια: Σχέδια ή μοτίβα που ανήκουν στο δημόσιο τομέα, που σημαίνει ότι η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων τους έχει λήξει ή δεν υπήρξε ποτέ, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ελεύθερα σε έργα χειροτεχνίας. Τα παραδοσιακά σχέδια που έχουν γίνει μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς και δεν προστατεύονται πλέον από πνευματικά δικαιώματα μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν χωρίς άδεια.
6. Πνευματικά δικαιώματα των δικών σας σχεδίων: Ως χειροτέχνης, μπορείτε να δημιουργήσετε πρωτότυπα σχέδια που είναι επιλέξιμα για προστασία πνευματικών δικαιωμάτων. Ενώ η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων προκύπτει αυτόματα με τη δημιουργία ενός πρωτότυπου έργου, η καταχώριση των σχεδίων σας στο αρμόδιο γραφείο πνευματικών δικαιωμάτων μπορεί να παρέχει πρόσθετα νομικά οφέλη και επιλογές επιβολής σε περίπτωση παραβίασης.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι νόμοι περί πνευματικών δικαιωμάτων μπορεί να διαφέρουν από χώρα σε χώρα, και η εφαρμογή των πνευματικών δικαιωμάτων στη χειροτεχνία μπορεί να περιλαμβάνει ειδικές εκτιμήσεις και εξαιρέσεις. Εάν έχετε συγκεκριμένες ερωτήσεις ή ανησυχίες σχετικά με τα πνευματικά δικαιώματα και τη χειροτεχνία, είναι σκόπιμο να συμβουλευτείτε νομικούς επαγγελματίες ή εμπειρογνώμονες στο δίκαιο των πνευματικών δικαιωμάτων για καθοδήγηση και συμμόρφωση με τους ισχύοντες κανονισμούς.

3.3.8. Φυσική κληρονομιά

Η φυσική κληρονομιά, όπως τα τοπία, οι γεωλογικοί σχηματισμοί, η χλωρίδα και η πανίδα, γενικά δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας αφορά κυρίως την προστασία πρωτότυπων συγγραφικών έργων που δημιουργήθηκαν από ιδιώτες και δεν επεκτείνεται σε στοιχεία ή φαινόμενα που απαντώνται στη φύση. Ακολουθούν ορισμένες βασικές εκτιμήσεις σχετικά με τη φυσική κληρονομιά και τα πνευματικά δικαιώματα:

1. Φυσικά στοιχεία: Ο νόμος περί πνευματικής ιδιοκτησίας δεν παρέχει αποκλειστικά δικαιώματα επί φυσικών στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων των τοπίων, των βουνών, των ποταμών, των δασών ή των γεωλογικών σχηματισμών. Αυτά τα φυσικά στοιχεία αποτελούν μέρος του δημόσιου τομέα και μπορούν να απεικονίζονται, να φωτογραφίζονται ή να χρησιμοποιούνται ελεύθερα χωρίς να παραβιάζονται τα πνευματικά δικαιώματα.
2. Άγρια ζωή και φυτά: Τα πνευματικά δικαιώματα δεν ισχύουν για τους ζωντανούς οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένης της άγριας ζωής και των φυτών. Οι φωτογραφίες ή οι εικόνες ζώων ή φυτών στο φυσικό τους περιβάλλον δεν εγείρουν γενικά προβλήματα πνευματικών δικαιωμάτων, εκτός εάν υπάρχουν πρόσθετα δημιουργικά στοιχεία ή εκφράσεις, όπως στυλιζάρισμα ή καλλιτεχνική διαρρύθμιση.
3. Παραδοσιακή γνώση: Οι αυτόχθονες κοινότητες και οι κάτοχοι παραδοσιακών γνώσεων μπορεί να διαθέτουν πολύτιμες γνώσεις και πρακτικές που σχετίζονται με τη φυσική κληρονομιά. Ενώ τα πνευματικά δικαιώματα μπορεί να μην προστατεύουν τις ίδιες τις παραδοσιακές γνώσεις, καταβάλλονται προσπάθειες για την αναγνώριση και προστασία των παραδοσιακών γνώσεων στο πλαίσιο των νόμων περί πνευματικής ιδιοκτησίας και των συστημάτων *sui generis* για την πρόληψη της υπεξαίρεσης και την προώθηση των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των αυτόχθονων κοινοτήτων.
4. Φωτογραφία και καλλιτεχνική ερμηνεία: Ενώ τα ίδια τα φυσικά στοιχεία μπορεί να μην προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα, οι φωτογραφίες, οι πίνακες ζωγραφικής ή άλλες καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις της φυσικής κληρονομιάς μπορεί να υπόκεινται σε πνευματικά δικαιώματα. Εάν ένας καλλιτέχνης ή φωτογράφος ενσωματώνει δημιουργικά στοιχεία ή ερμηνείες στην απεικόνισή του, μπορεί να κατέχει πνευματικά δικαιώματα επί των συγκεκριμένων εκφράσεων.

3.4. Πνευματικά Δικαιώματα και Απόρρητο

Τα πνευματικά δικαιώματα και το απόρρητο είναι δύο διαφορετικές νομικές έννοιες που συχνά συγχέονται μεταξύ τους. Τα πνευματικά δικαιώματα είναι ένα νομικό πλαίσιο που παρέχει στους δημιουργούς πρωτότυπων έργων αποκλειστικά δικαιώματα ελέγχου του τρόπου χρήσης,

διανομής και αναπαραγωγής των έργων τους. Τα πνευματικά δικαιώματα ισχύουν για καλλιτεχνικά, λογοτεχνικά, μουσικά και άλλα είδη δημιουργικών έργων και αποσκοπούν στην προστασία των δικαιωμάτων των δημιουργών να ελέγχουν τη χρήση των έργων τους και να επωφελούνται από τις δημιουργίες τους. Η εμπιστευτικότητα, από την άλλη πλευρά, αναφέρεται στην προστασία ευαίσθητων ή ιδιωτικών πληροφοριών από μη εξουσιοδοτημένη αποκάλυψη. Η εμπιστευτικότητα χρησιμοποιείται συχνά σε επιχειρηματικά, νομικά και ιατρικά πλαίσια για την προστασία ευαίσθητων πληροφοριών, όπως εμπορικά μυστικά, νομικά έγγραφα ή ιατρικά αρχεία, από την πρόσβαση ή την αποκάλυψη από μη εξουσιοδοτημένα μέρη.

Η βασική διαφορά μεταξύ πνευματικών δικαιωμάτων και εμπιστευτικότητας είναι ότι τα πνευματικά δικαιώματα προστατεύουν τα δημιουργικά έργα, ενώ η εμπιστευτικότητα προστατεύει τις πληροφορίες. Τα πνευματικά δικαιώματα δίνουν στους δημιουργούς το δικαίωμα να ελέγχουν τον τρόπο χρήσης και διανομής των έργων τους, ενώ η εμπιστευτικότητα προστατεύει τις πληροφορίες από την αποκάλυψη σε μη εξουσιοδοτημένα μέρη. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα πνευματικά δικαιώματα και η εμπιστευτικότητα μπορούν να επικαλύπτονται σε ορισμένες περιπτώσεις. Για παράδειγμα, μια εταιρεία μπορεί να έχει πνευματικά δικαιώματα σε ένα εμπιστευτικό επιχειρηματικό σχέδιο ή εμπορικό μυστικό που επιθυμεί να προστατεύσει από μη εξουσιοδοτημένη αποκάλυψη. Σε τέτοιες περιπτώσεις, μπορεί να εφαρμόζονται τόσο οι νόμοι περί πνευματικών δικαιωμάτων όσο και οι νόμοι περί εμπιστευτικότητας για την προστασία των συμφερόντων της εταιρείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: Ευρωπαϊκό δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας

4.1. Γενικώς

Το ευρωπαϊκό δίκαιο διανοητικής ιδιοκτησίας είναι ένα σύνολο νομικών πλαισίων και κανονισμών που διέπουν την προστασία των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Οι νόμοι αυτοί καλύπτουν μια σειρά από τομείς, όπως εμπορικά σήματα, διπλώματα ευρεσιτεχνίας, πνευματικά δικαιώματα και δικαιώματα σχεδίων και έχουν σχεδιαστεί για να προστατεύουν τα δημιουργικά έργα των ατόμων και των εταιρειών.

Τα νομοθετήματα που θεσπίστηκαν και εφαρμόζονται εντός Ε.Ε. είναι τα εξής (ιδ. επίσημη ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής www.digital-strategy.ec.europa.eu/el):

- 1) Η Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας («οδηγία InfoSocEN) της 22ας Μαΐου 2001,
- 2) Η Οδηγία 2006/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με το δικαίωμα εκμίσθωσης, το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία της 12 Δεκεμβρίου 2006,
- 3) Η Οδηγία της 2001/84/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Σεπτεμβρίου 2001, σχετικά με το δικαίωμα παρακολούθησης υπέρ του δημιουργού ενός πρωτότυπου έργου τέχνης,

- 4) Οδηγία 93/83/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 1993 περί συντονισμού ορισμένων κανόνων όσον αφορά το δικαίωμα του δημιουργού και τα συγγενικά δικαιώματα που εφαρμόζονται στις δορυφορικές ραδιοτηλεοπτικές μεταδόσεις και την καλωδιακή αναμετάδοση
- 5) Οδηγία 2009/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009 , για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών
- 6) ΟΔΗΓΙΑ 2004/48/ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας
- 7) Οδηγία 96/9/ΕΟΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 1996, σχετικά με τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων
- 8) Οδηγία 2006/116/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, για τη διάρκεια προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων
- 9) Οδηγία 2012/28/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012 , σχετικά με ορισμένες επιτρεπόμενες χρήσεις ορφανών έργων
- 10) Οδηγία για τη συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων και για τη χορήγηση διακρατικών αδειών εκμετάλλευσης δικαιωμάτων επί μουσικών έργων για επιγραμμική χρήση στην εσωτερική αγορά (Οδηγία CRM, 26 Φεβρουαρίου 2014)
- 11) Οδηγία (ΕΕ) 2017/1564 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου 2017, σχετικά με ορισμένες επιτρεπόμενες χρήσεις ορισμένων προστατευόμενων έργων και άλλων αντικειμένων προστασίας δυνάμει δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων προς όφελος των τυφλών, των αμβλυώπων και των ατόμων με άλλα προβλήματα ανάγνωσης εντύπων και για την τροποποίηση της οδηγίας 2001/29/ΕΚ για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας
- 12) Κανονισμός για τη διασυνοριακή ανταλλαγή μεταξύ της Ένωσης και τρίτων χωρών αντιγράφων σε προσβάσιμο μορφότυπο ορισμένων έργων και άλλων αντικειμένων προστασίας από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικά δικαιώματα προς όφελος των τυφλών, των αμβλυώπων ή των ατόμων με άλλα προβλήματα ανάγνωσης εντύπων (κανονισμός για την εφαρμογή της Συνθήκης του Μαρακές στην ΕΕ), 13 Σεπτεμβρίου 2017
- 13) Κανονισμός για τη διασυνοριακή φορητότητα των υπηρεσιών επιγραμμικού περιεχομένου στην εσωτερική αγορά («κανονισμός για τη φορητότητα»), 14 Ιουνίου 2017
- 14) Οδηγία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά («οδηγία για την ψηφιακή ενιαία αγορά»), 17 Απριλίου 2019
- 15) Οδηγία σχετικά με την άσκηση του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων που εφαρμόζονται σε ορισμένες επιγραμμικές μεταδόσεις ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών και αναμεταδόσεις τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών προγραμμάτων («Δορυφορική και καλωδιακή II»), 17 Απριλίου 2019

16) Οδηγία 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες), 2009-12-19

17) Η οδηγία NIS2 είναι η νομοθεσία σε επίπεδο ΕΕ για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο. Προβλέπει νομικά μέτρα για την ενίσχυση του συνολικού επιπέδου κυβερνοασφάλειας στην ΕΕ. Οι κανόνες της ΕΕ για την κυβερνοασφάλεια θεσπίστηκαν το 2016, επικαιροποιήθηκαν με την οδηγία NIS2 και τέθηκαν σε ισχύ το 2023

18) Οδηγία (ΕΕ) 2022/2555 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Δεκεμβρίου 2022, σχετικά με μέτρα για υψηλό κοινό επίπεδο κυβερνοασφάλειας σε ολόκληρη την Ένωση, την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 910/2014 και της οδηγίας (ΕΕ) 2018/1972 και την κατάργηση της οδηγίας (ΕΕ) 2016/1148 (οδηγία NIS 2) (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ, 2022-12-27

Ο γενικός στόχος των προσπαθειών εναρμόνισης της ΕΕ είναι να δοθεί η δυνατότητα σε αγαθά που προστατεύονται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (π.χ. βιβλία, μουσική, ταινίες, λογισμικό κ.λπ.) και υπηρεσίες (π.χ. υπηρεσίες που παρέχουν πρόσβαση σε αυτά τα αγαθά) να κυκλοφορούν ελεύθερα εντός της εσωτερικής αγοράς. Εξάλλου, πολλές από τις οδηγίες της ΕΕ αντικατοπτρίζουν τις υποχρεώσεις των κρατών μελών στο πλαίσιο της σύμβασης της Βέρνης και της σύμβασης της Ρώμης, καθώς και τις υποχρεώσεις της ΕΕ και των κρατών μελών της στο πλαίσιο της συμφωνίας «TRIPs» του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και των δύο συνθηκών του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ΠΟΔΙ) του 1996 (Συνθήκη του ΠΟΔΙ για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και Συνθήκη του ΠΟΔΙ για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα) (ίδ. επίσημη ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής www.digital-strategy.ec.europa.eu/el). Τα τελευταία χρόνια η ΕΕ έχει υπογράψει δύο άλλες Συνθήκες του ΠΟΔΙ: η Συνθήκη του Πεκίνου για την προστασία των οπτικοακουστικών έργων και η Συνθήκη του Μαρακές για τη διευκόλυνση της πρόσβασης τυφλών, αμβλυώπων ή ατόμων με άλλα προβλήματα ανάγνωσης εντύπων σε δημοσιευμένα έργα.

Μία από τις σημαντικότερες πρόσφατες εξελίξεις στην ευρωπαϊκή νομοθεσία περί διανοητικής ιδιοκτησίας είναι ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων (ΓΚΠΔ), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ το 2018. Ο εν λόγω κανονισμός παρέχει ένα πλαίσιο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και των δικαιωμάτων προστασίας της ιδιωτικής ζωής στην ΕΕ και έχει σημαντικές επιπτώσεις για τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς που διαχειρίζονται προσωπικά δεδομένα.

4.2. EUIPO

Το EUIPO (European Union Intellectual Property Office), δηλαδή το Γραφείο Διανοητικής Ιδιοκτησίας της ΕΕ διαχειρίζεται τα δικαιώματα σχετικά με τα εμπορικά σήματα, τα σχέδια και υποδείγματα της ΕΕ, το Παρατηρητήριο για την παραβίαση των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και τη βάση δεδομένων των ορφανών έργων. Ιδρύθηκε το 1994 και έχει έδρα το Αλικάντε της Ισπανίας.

Το Γραφείο Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUIPO) διαχειρίζεται τα δικαιώματα σχετικά με τα εμπορικά σήματα, τα σχέδια και τα υποδείγματα της ΕΕ, που ισχύουν

σε ολόκληρη την ΕΕ. Τα δικαιώματα αυτά συμπληρώνουν τα εθνικά δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας και συνδέονται με τα διεθνή συστήματα διανοητικής ιδιοκτησίας. Από το 2012, το EUIPO είναι υπεύθυνο για το Παρατηρητήριο της ΕΕ για την παραβίαση των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και τη βάση δεδομένων των ορφανών έργων. Εξετάζει λοιπόν τις αιτήσεις των δημιουργών για κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους εντός όλης της Ε.Ε. με σκοπό την κατοχύρωσή τους και την αποκλειστική χρήση τους από τον δημιουργό τους και ενθαρρύνει τα Γραφεία Διανοητικής Ιδιοκτησίας των χωρών της ΕΕ να εναρμονίζουν τις πρακτικές τους στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων συνεργασίας του Δίκτυο Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω της παροχής χρήσιμων εργαλείων για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων.

Συνολικά, το ευρωπαϊκό δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ένας σύνθετος και εξελισσόμενος τομέας δικαίου, με σημαντικές επιπτώσεις για τις επιχειρήσεις, τα άτομα και τις δημιουργικές βιομηχανίες. Καθώς η τεχνολογία και η καινοτομία συνεχίζουν να εξελίσσονται, τα νομικά πλαίσια που διέπουν τη διανοητική ιδιοκτησία θα συνεχίσουν να προσαρμόζονται και να εξελίσσονται ώστε να ανταποκρίνονται στις νέες προκλήσεις και να προστατεύουν τα δικαιώματα των δημιουργών και των καινοτόμων.

4.3. Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων (GDPR)

Εισαγωγή

Σε μια εποχή όπου οι ψηφιακές πληροφορίες έχουν καταστεί ακρογωνιαίος λίθος της σύγχρονης κοινωνίας, η ανάγκη προστασίας της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων των ατόμων έχει αποκτήσει πρωτοφανή σημασία. Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων (GDPR), ο οποίος θεσπίστηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και εφαρμόζεται από τις 25 Μαΐου 2018, αποτελεί μια νομοθεσία-ορόσημο που αποσκοπεί στη διασφάλιση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των ατόμων στην ψηφιακή εποχή. Το παρόν κεφάλαιο διερευνά τη γένεση, τις βασικές αρχές, τον αντίκτυπο, τις προκλήσεις και τις μελλοντικές εκτιμήσεις του GDPR.

4.3.1. Γένεση του GDPR

4.3.1.1 Ιστορικό

Η ανάπτυξη του GDPR τροφοδοτήθηκε από την αυξανόμενη ψηφιοποίηση των πληροφοριών και την ανάγκη για ένα ενιαίο πλαίσιο προστασίας δεδομένων σε ολόκληρη την ΕΕ. Η προηγούμενη οδηγία για την προστασία των δεδομένων του 1995 αποδείχθηκε ανεπαρκής για την αντιμετώπιση των πολυπλοκότητας της ψηφιακής εποχής, γεγονός που οδήγησε στη θέσπιση του GDPR.

4.3.1.2 Στόχοι

Οι πρωταρχικοί στόχοι του GDPR είναι να δώσει στα άτομα τη δυνατότητα μεγαλύτερου ελέγχου των προσωπικών τους δεδομένων, να εναρμονίσει τους νόμους περί προστασίας δεδομένων στα κράτη μέλη της ΕΕ και να διασφαλίσει ότι οι οργανισμοί που χειρίζονται προσωπικά δεδομένα τηρούν αυστηρά πρότυπα προστασίας της ιδιωτικής ζωής και ασφάλειας.

4.3.2. Βασικές αρχές του GDPR

4.3.2.1. Νομιμότητα, αμεροληψία και διαφάνεια

Ο GDPR τονίζει τη σημασία της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με νόμιμο, δίκαιο και διαφανή τρόπο. Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας δεδομένων πρέπει να παρέχουν στα άτομα σαφείς και συνοπτικές πληροφορίες σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων τους, διασφαλίζοντας τη διαφάνεια σε όλο τον κύκλο ζωής της επεξεργασίας δεδομένων.

4.3.2.2 Περιορισμός του σκοπού και ελαχιστοποίηση των δεδομένων

Οι οργανισμοί υποχρεούνται να συλλέγουν και να επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς. Επιπλέον, πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα δεδομένα που συλλέγονται είναι επαρκή, συναφή και περιορίζονται στα αναγκαία για τους επιδιωκόμενους σκοπούς.

4.3.2.3. Ακρίβεια

Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας δεδομένων υποχρεούνται να λαμβάνουν εύλογα μέτρα για τη διασφάλιση της ακρίβειας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που επεξεργάζονται. Τα άτομα έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν τη διόρθωση ανακριβών ή ελλιπών πληροφοριών.

4.3.2.4 Περιορισμός αποθήκευσης

Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα δεν θα πρέπει να διατηρούνται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από αυτό που είναι απαραίτητο για τους σκοπούς για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία. Οι οργανισμοί πρέπει να καθορίζουν και να τηρούν συγκεκριμένες περιόδους διατήρησης για διάφορες κατηγορίες δεδομένων.

4.3.2.5 Ακεραιότητα και εμπιστευτικότητα

Ο GDPR απαιτεί από τους οργανισμούς να εφαρμόζουν κατάλληλα μέτρα ασφαλείας για τη διασφάλιση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση, αποκάλυψη, μεταβολή και καταστροφή. Η αρχή αυτή υπογραμμίζει τη σημασία της ακεραιότητας και της εμπιστευτικότητας των δεδομένων.

4.3.2.6 Λογοδοσία

Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας δεδομένων πρέπει να αποδεικνύουν τη συμμόρφωση με τις αρχές του GDPR και να είναι σε θέση να παρέχουν αποδείξεις για τις προσπάθειές τους. Αυτό περιλαμβάνει τη διατήρηση λεπτομερών αρχείων των δραστηριοτήτων επεξεργασίας δεδομένων και τη διενέργεια εκτιμήσεων ανικτύπου σχετικά με την προστασία δεδομένων (DPIA) για δραστηριότητες επεξεργασίας υψηλού κινδύνου.

4.3.3. Ατομικά δικαιώματα

4.3.3.1. Δικαίωμα πρόσβασης

Τα άτομα έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν επιβεβαίωση από τους υπευθύνους επεξεργασίας δεδομένων σχετικά με το αν τα δεδομένα τους προσωπικού χαρακτήρα υφίστανται επεξεργασία. Κατόπιν αιτήματος, τα άτομα έχουν δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και λήψης πρόσθετων πληροφοριών σχετικά με την επεξεργασία.

4.3.3.2. Δικαίωμα διόρθωσης και διαγραφής

Τα άτομα μπορούν να ζητήσουν τη διόρθωση ανακριβών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και, σε ορισμένες περιπτώσεις, τη διαγραφή των δεδομένων τους. Αυτό είναι κοινώς γνωστό ως "δικαίωμα στη λήθη".(European Union)

4.3.3.3 Δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας

Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τα άτομα έχουν το δικαίωμα να περιορίσουν την επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων. Αυτό συνεπάγεται τον περιορισμό των τρόπων με τους οποίους χρησιμοποιούνται τα δεδομένα τους, αλλά όχι απαραίτητα τη διαγραφή των δεδομένων.(European Union)

4.3.3.4 Δικαίωμα στη φορητότητα των δεδομένων

Τα άτομα έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τους σε δομημένο, κοινώς χρησιμοποιούμενο και αναγνώσιμο από μηχανήματα μορφότυπο, που τους επιτρέπει να διαβιβάζουν τα δεδομένα σε άλλον υπεύθυνο επεξεργασίας.(European Union)

4.3.3.5 Δικαίωμα εναντίωσης

Τα άτομα μπορούν να αντιταχθούν στην επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων για λόγους που σχετίζονται με την ιδιαίτερη κατάστασή τους. Οι οργανισμοί πρέπει να σταματήσουν την επεξεργασία, εκτός εάν μπορούν να αποδείξουν επιτακτικούς νόμιμους λόγους για την επεξεργασία. (European Union)

4.3.4. Συγκατάθεση και νόμιμη επεξεργασία

4.3.4.1. Συναίνεση

Ο GDPR εισάγει αυστηρότερες απαιτήσεις για την απόκτηση και τη διαχείριση της συγκατάθεσης για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η συγκατάθεση πρέπει να δίνεται ελεύθερα, να είναι συγκεκριμένη, ενημερωμένη και σαφής και τα άτομα έχουν το δικαίωμα να ανακαλέσουν τη συγκατάθεσή τους ανά πάσα στιγμή.

4.3.4.2. Νόμιμη επεξεργασία

Εκτός από τη συγκατάθεση, ο GDPR προβλέπει εναλλακτικές νόμιμες βάσεις για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Αυτές περιλαμβάνουν την αναγκαιότητα της επεξεργασίας για την εκτέλεση σύμβασης, τη συμμόρφωση με νομική υποχρέωση, την προστασία ζωτικών συμφερόντων, την εκτέλεση καθήκοντος που εκτελείται προς το δημόσιο συμφέρον ή κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας και τα έννομα συμφέροντα που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή τρίτος.

4.3.5. Επιπτώσεις και προκλήσεις του GDPR

4.3.5.1 Ενισχυμένη προστασία δεδομένων

Ο GDPR έχει ενισχύσει σημαντικά τα δικαιώματα προστασίας των δεδομένων για τα άτομα, προωθώντας μια κουλτούρα λογοδοσίας και διαφάνειας μεταξύ των οργανισμών. Τα άτομα έχουν πλέον μεγαλύτερο έλεγχο των προσωπικών τους πληροφοριών.

4.2.5.2 Παγκόσμια επιρροή

Η επιρροή του ΓΚΠΔ επεκτείνεται πέρα από τα σύνορα της ΕΕ. Πολλοί οργανισμοί σε όλο τον κόσμο έχουν προσαρμόσει τις πρακτικές τους για την προστασία των δεδομένων ώστε να συμμορφώνονται με τα πρότυπα του GDPR, αναγνωρίζοντας την παγκόσμια σημασία της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

4.2.5.3 Προκλήσεις συμμόρφωσης

Η επίτευξη και η διατήρηση της συμμόρφωσης με τον GDPR παρουσιάζει προκλήσεις για τους οργανισμούς, ιδίως για εκείνους που επεξεργάζονται μεγάλο όγκο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η πλοήγηση στην πολυπλοκότητα της επεξεργασίας δεδομένων, η εφαρμογή ισχυρών μέτρων ασφαλείας και η αντιμετώπιση των αιτημάτων ατομικών δικαιωμάτων απαιτούν σημαντικές προσπάθειες.

4.3.5.4 Οικονομικές επιπτώσεις

Η μη συμμόρφωση με τον GDPR μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικά πρόστιμα, τα οποία μπορούν να φθάσουν έως και το 4% του παγκόσμιου ετήσιου κύκλου εργασιών μιας εταιρείας. Αυτός ο οικονομικός κίνδυνος έχει ωθήσει τους οργανισμούς να επενδύσουν σε ολοκληρωμένες στρατηγικές προστασίας δεδομένων και πρωτοβουλίες συμμόρφωσης.

4.3.5.5 Κοινοποιήσεις παραβίασης δεδομένων

Ο GDPR εισάγει υποχρεωτικές κοινοποιήσεις παραβίασης δεδομένων. Οι οργανισμοί υποχρεούνται να αναφέρουν ορισμένους τύπους παραβιάσεων δεδομένων στις εποπτικές αρχές και, σε ορισμένες περιπτώσεις, να κοινοποιούν τις παραβιάσεις στα θιγόμενα άτομα. Αυτό έχει αυξήσει την ευαισθητοποίηση και τη σημασία των μέτρων κυβερνοασφάλειας.

4.3.6. Μελλοντικές εκτιμήσεις

4.3.6.1. Εξελισσόμενο τεχνολογικό τοπίο

Καθώς η τεχνολογία συνεχίζει να εξελίσσεται, ο GDPR ενδέχεται να χρειαστεί να προσαρμοστεί στις νέες προκλήσεις που θέτουν οι αναδυόμενες τεχνολογίες, όπως η τεχνητή νοημοσύνη, η μηχανική μάθηση και η βιομετρία. Η διασφάλιση ότι ο κανονισμός παραμένει συναφής και αποτελεσματικός όσον αφορά τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων είναι ζωτικής σημασίας.

4.3.6.2 Παγκόσμια πρότυπα προστασίας δεδομένων

Ο GDPR έχει δημιουργήσει προηγούμενο για ισχυρά πρότυπα προστασίας δεδομένων. Οι μελλοντικές εξελίξεις ενδέχεται να περιλαμβάνουν τη συνεργασία μεταξύ των περιφερειών για τη θέσπιση παγκόσμιων προτύπων προστασίας δεδομένων, προωθώντας τη συνοχή και τη διαλειτουργικότητα σε έναν ολόενα και πιο διασυνδεδεμένο κόσμο.

4.3.6.3 Ρυθμιστικές ενημερώσεις

Ο GDPR δεν είναι ένα στατικό πλαίσιο- επιτρέπει τροποποιήσεις και προσαρμογές για την αντιμετώπιση των εξελισσόμενων προκλήσεων. Οι ρυθμιστικές ενημερώσεις και αναθεωρήσεις ενδέχεται να είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση αναδυόμενων ανησυχιών σχετικά με την προστασία της ιδιωτικής ζωής, τεχνολογικών εξελίξεων και απρόβλεπτων ζητημάτων. Τα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των ρυθμιστικών αρχών, των εμπειρογνομόνων του κλάδου και της κοινωνίας των πολιτών, μπορούν να συμβάλουν στη διαμόρφωση της μελλοντικής πορείας της νομοθεσίας για την προστασία των δεδομένων.

4.3.6.4 Διασυννοριακές διαβιβάσεις δεδομένων

Οι διασυννοριακές διαβιβάσεις δεδομένων παραμένουν ένας πολύπλοκος τομέας στο πλαίσιο του GDPR. Η απόφαση Schrems II του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) το 2020 υπογράμμισε τη σημασία της αξιολόγησης και της διασφάλισης της επάρκειας των μέτρων προστασίας δεδομένων κατά τη διαβίβαση δεδομένων εκτός της ΕΕ. Οι μελλοντικές εκτιμήσεις ενδέχεται να περιλαμβάνουν τη βελτίωση των μηχανισμών για νόμιμες διεθνείς διαβιβάσεις δεδομένων.

4.3.6.5 Μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)

Οι μικρότεροι οργανισμοί, ιδίως οι ΜΜΕ, ενδέχεται να αντιμετωπίζουν συνεχείς προκλήσεις όσον αφορά την επίτευξη και τη διατήρηση της συμμόρφωσης με τα GDPR. Οι μελλοντικές πρωτοβουλίες μπορεί να επικεντρωθούν στην παροχή προσαρμοσμένης καθοδήγησης, πόρων και υποστήριξης ώστε να βοηθηθούν οι ΜΜΕ να περιηγηθούν στις απαιτήσεις προστασίας δεδομένων χωρίς να επιβληθούν δυσανάλογες επιβαρύνσεις.

4.3.7. Υποχρέωση θέσπισης ίδιας πολιτικής προστασίας προσωπικών δεδομένων

Κάθε διαχειριστής δεδομένων υποχρεούται σύμφωνα με τον ως άνω Κανονισμό, κατόπιν εναρμόνισης στα εθνικά δικαστικά συστήματα να διαρθρώνει, να θεσπίζει, να κωδικοποιεί και να δημοσιεύει τη δική του πολιτική προστασίας, στην οποία μάλιστα θα πρέπει να ενημερώνει

σχετικά με τους τρόπους πραγματικής προστασίας του προσώπου του οποίου τα δεδομένα τηρούνται ή τίθενται υπό επεξεργασία. Π.χ. στην Ελλάδα υπάρχει το δικαίωμα προσφυγής στην Ελληνική Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και κάθε υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να ενημερώνει σε εμφανές διακριτικό της επιχείρησής του σημείο, όπως λόγου χάριν σε ξεχωριστή ενότητα στην ιστοσελίδα της επιχείρησής του, ότι κάθε άτομο του οποίου τα δεδομένα τηρούνται σ' αυτή, μπορούν να προσφύγουν στην ανεξάρτητη αυτή διοικητική αρχή, ενώ θα πρέπει να παρέχονται λεπτομερείς πληροφορίες για την πρόσβαση στην Αρχή. Πρέπει δηλαδή να γίνεται ευδιάκριτη παραπομπή στην ιστοσελίδα καταγγελιών, να παρέχονται οδηγίες υποβολής κ.λπ.. Μόνον έτσι επιτυγχάνεται η εν τοις πράγμασι προστασία των προσωπικών δεδομένων και ο έλεγχος αυτής.

4.3.8. Κατακλείδα: Σχέση προσωπικών δεδομένων - πνευματικής ιδιοκτησίας και πολιτιστικών αγαθών

Ο GDPR αποτελεί ένα καίριο νομοθετικό μέσο που έχει αναδιαμορφώσει το τοπίο της προστασίας των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής στην ψηφιακή εποχή. Η σχέση του με τα πνευματικά δικαιώματα είναι εμφανής αλλά και αναγκαία: Ήδη η AI μπορεί να δημιουργήσει πνευματική και γενικότερα διανοητική ιδιοκτησία, όπως έργα τέχνης, λογοτεχνίας και πολιτισμού. Όπως θα αναφερθεί και πιο κάτω στο οικείο κεφάλαιο, η AI για να δημιουργήσει συλλέγει και επεξεργάζεται δεδομένα. Τα δεδομένα αυτά μπορεί να είναι εμπόρευμα (commodity), δεδομένα μη προσωπικού χαρακτήρα όπως π.χ. προσιτές σε όλους πληροφορίες που βρίσκονται εύκολα στο Internet, ζητήματα τεχνικού, επιχειρηματικού και γενικώς οικονομικού χαρακτήρα, δεδομένα μέσω την τεχνική του web scraping, τεχνικές προδιαγραφές εμπορευμάτων και προϊόντων γενικώς, προγράμματα περιήγησης, στατιστικά δεδομένα κ.λπ., αλλά και δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, όπως π.χ. ονόματα, διευθύνσεις προσώπων, αγοραστικές συνήθειες, ιδιαίτερες προτιμήσεις όπως προκύπτουν από το προφίλ των αναζητήσεων κάθε ατόμου στο Διαδίκτυο και την παρουσία στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Βλέπουμε λοιπόν ότι τα όρια της προστασίας εδώ είναι ιδιαίτερος ρευστά μπροστά στην ανάγκη της ραγδαίας και δυναμικότητας εξέλιξης της τεχνητής νοημοσύνης με περαιτέρω προεκτάσεις την προστασία του ίδιου του AI (ή των φυσικών προσώπων που το διαχειρίζονται), όταν αυτό το ίδιο δημιουργεί και την εξουσία αυτού να διαχειρίζεται προσωπικά δεδομένα για να δημιουργήσει κάτι καινοτόμο. Άρα είναι προφανές ότι πρέπει να νομοθετηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο ο τρόπος προστασίας των προσωπικών δεδομένων σε συνδυασμό με την προστασία της τεχνητής νοημοσύνης ως δημιουργού (βλ. π.χ. Οδηγία 2019/790 ΕΕ, άρθρα 3,4 κατά τα οποία τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν εξαιρέσεις από την αυστηρή προστασία σε δεδομένα και κείμενα προσωπικού χαρακτήρα για επιστημονικούς σκοπούς και σκοπούς εξόρυξης δεδομένων).

Η έμφαση λοιπόν του GDPR του στα ατομικά δικαιώματα, τη λογοδοσία και τη διαφάνεια επηρέασε τις παγκόσμιες συζητήσεις γύρω από τη διακυβέρνηση των δεδομένων. Καθώς η τεχνολογία συνεχίζει να εξελίσσεται και να αναδύονται νέες προκλήσεις, ο GDPR παραμένει ένα δυναμικό πλαίσιο, ανοικτό σε προσαρμογή και τελειοποίηση, ώστε να διασφαλίζεται η συνεχής αποτελεσματικότητά του στην προστασία της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων των ατόμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο: Προστασία Πνευματικών Δικαιωμάτων διεθνώς

Εισαγωγή

Η εξουσία προσπέλασης στο έργο

Η εξουσία προσπέλασης επιτρέπει στο δημιουργό να επικοινωνεί με το έργο του, και όταν έχει μεταβιβάσει το περιουσιακό δικαίωμα ή όταν η κυριότητα στον υλικό φορέα στον οποίο το έργο έχει ενσωματωθεί ανήκει σε άλλον. Στον ελληνικό χώρο η εξουσία προσπέλασης βρίσκεται για πρώτη φορά νομοθετική καθιέρωση στη ρύθμιση του άρθρου 4 παρ. 1 στοιχείο 2121/1993, ενώ υπό το καθεστώς του προϊσχύσαντος δικαίου θεμελιωνόταν στο δικαίωμα της προσωπικότητας ελλείψει ειδικής ρύθμισης. (Κουμάντος, 2018)

Επειδή όμως ενδέχεται να προκύψει σύγκρουση μεταξύ του ηθικού δικαιώματος του δημιουργού, ο οποίος ασκεί την εξουσία προσπέλασης και του δικαιούχου του περιουσιακού δικαιώματος ή του κυρίου του υλικού φορέα του έργου, ο νόμος αναφέρει ότι «η προσπέλαση πρέπει να πραγματοποιείται κατά τρόπο που προκαλεί τη μικρότερη δυνατή ενόχληση στον δικαιούχο», χωρίς βέβαια αυτό να γίνεται καταχρηστικά. (Κοτσιρης, 2017)

Η εξουσία δημοσίευσης, μορφής και πρωτοτυπίας

Η εξουσία δημοσίευσης καθιερώνεται με το άρθρο 4 παρ. 1 στοιχείο α' Ν. 2121/1993, ως επιμέρους εξουσία του ηθικού δικαιώματος. Με βάση την εξουσία αυτή ο δημιουργός έχει το δικαίωμα να αποφασίζει για το χρόνο, τον τόπο και τον τρόπο κατά τους οποίους το έργο θα γίνει προσιτό στο κοινό. Σύμφωνα με τον παραπάνω νόμο «Ως έργο νοείται κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης, ή επιστήμης που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή...».

Ο Ν. 2121/1993 δεν άκαμπτος, αλλά δίνει τη δυνατότητα στον δημιουργό με το άρθρο 16 να περιορίσει την άσκηση του ηθικού δικαιώματος με τη συναίνεση του για πράξεις ή παραλείψεις που αλλιώς θα αποτελούσαν προσβολή του ηθικού δικαιώματος. Ο σεβασμός του ηθικού δικαιώματος είναι απαραίτητο στοιχείο για την εφαρμογή των διατάξεων των νέων συνθηκών WIPO.

5.1. Ο WIPO (World Intellectual Property Organization)

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WIPO) είναι ένας εξειδικευμένος οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών που είναι αφιερωμένος στην προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας παγκοσμίως. Ιδρύθηκε το 1967 και έχει την έδρα του στη Γενεύη της Ελβετίας. Ο οργανισμός παρέχει στα κράτη μέλη ένα φόρουμ για τη συνεργασία σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας και διαχειρίζεται διάφορες διεθνείς συνθήκες που σχετίζονται με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Κατά τις καταστατικές διατάξεις του, πνευματικά δικαιώματα (ή δικαίωμα του δημιουργού) είναι ένας νομικός όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τα δικαιώματα που έχουν οι δημιουργοί επί των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών τους έργων. Τα έργα που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα κυμαίνονται από βιβλία, μουσική, πίνακες ζωγραφικής, γλυπτική και ταινίες μέχρι προγράμματα υπολογιστών, βάσεις δεδομένων, διαφημίσεις, χάρτες και τεχνικά σχέδια. Εξαντλητικοί κατάλογοι των έργων που καλύπτονται από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας συνήθως δεν υπάρχουν στη νομοθεσία. Παρ' όλα αυτά, σε γενικές γραμμές, τα έργα που συνήθως προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα σε όλο τον κόσμο περιλαμβάνουν λογοτεχνικά έργα όπως μυθιστορήματα, ποιήματα, θεατρικά έργα, έργα αναφοράς, άρθρα εφημερίδων, προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών, βάσεις δεδομένων, ταινίες, μουσικές συνθέσεις και χορογραφίες, καλλιτεχνικά έργα όπως πίνακες ζωγραφικής, σχέδια, φωτογραφίες και γλυπτά, αρχιτεκτονική- και διαφημίσεις, χάρτες και τεχνικά σχέδια. Η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων επεκτείνεται μόνο σε εκφράσεις και όχι σε ιδέες, διαδικασίες, μεθόδους λειτουργίας ή μαθηματικές έννοιες ως τέτοιες. Η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων μπορεί να ισχύει ή να μην ισχύει για ορισμένα αντικείμενα, όπως τίτλοι, σλόγκαν ή λογότυπα, ανάλογα με το αν περιέχουν επαρκή πνευματική ιδιοκτησία.

Υπάρχουν δύο τύποι δικαιωμάτων βάσει του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας:

Οικονομικά δικαιώματα, τα οποία επιτρέπουν στον κάτοχο των δικαιωμάτων να αποκομίζει οικονομική ανταμοιβή από τη χρήση των έργων του από άλλους και ηθικά δικαιώματα, τα οποία προστατεύουν τα μη οικονομικά συμφέροντα του δημιουργού. Οι περισσότεροι νόμοι περί πνευματικών δικαιωμάτων αναφέρουν ότι ο δικαιούχος έχει το οικονομικό δικαίωμα να επιτρέψει ή να εμποδίζει ορισμένες χρήσεις σε σχέση με ένα έργο ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, να λαμβάνει αμοιβή για τη χρήση του έργου του (όπως μέσω συλλογικής διαχείρισης). Ο κάτοχος των οικονομικών δικαιωμάτων ενός έργου μπορεί να απαγορεύσει ή να επιτρέψει:

Την αναπαραγωγή του σε διάφορες μορφές, όπως η έντυπη έκδοση ή η ηχογράφηση, τη δημόσια εκτέλεσή του, όπως σε θεατρικό ή μουσικό έργο, την ηχογράφησή του, για παράδειγμα, με τη μορφή CD ή DVD, τη ραδιοφωνική, καλωδιακή ή δορυφορική μετάδοση του, τη μετάφρασή της σε άλλες γλώσσες- και τη διασκευή του, όπως ένα μυθιστόρημα σε κινηματογραφικό σενάριο. Παραδείγματα ευρέως αναγνωρισμένων ηθικών δικαιωμάτων περιλαμβάνουν το δικαίωμα διεκδίκησης της δημιουργίας ενός έργου και το δικαίωμα εναντίωσης σε αλλαγές σε ένα έργο που θα μπορούσαν να βλάψουν τη φήμη του δημιουργού.

Στην πλειονότητα των χωρών, και σύμφωνα με τη Σύμβαση της Βέρνης, η προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας αποκτάται αυτομάτως χωρίς να απαιτείται καταχώριση ή άλλες διατυπώσεις. Οι περισσότερες χώρες διαθέτουν ωστόσο ένα σύστημα που επιτρέπει την εθελοντική κατοχύρωση έργων. Τέτοια συστήματα εθελοντικής καταχώρισης μπορούν να βοηθήσουν στην επίλυση διαφορών σχετικά με την κυριότητα ή τη δημιουργία, καθώς και να διευκολύνουν τις οικονομικές συναλλαγές, τις πωλήσεις και την εκχώρηση ή/και τη μεταβίβαση δικαιωμάτων. Η WIPO δεν προσφέρει σύστημα κατοχύρωσης πνευματικών δικαιωμάτων ή βάση δεδομένων πνευματικών δικαιωμάτων με δυνατότητα αναζήτησης.

Στο παρελθόν, σε ορισμένες χώρες η νομοθεσία που ίσχυε απαιτούσε από τον κάτοχο πνευματικών δικαιωμάτων να συμμορφώνεται με ορισμένες διατυπώσεις προκειμένου να λάβει προστασία πνευματικών δικαιωμάτων. Μία από αυτές τις διατυπώσεις ήταν η συμπερίληψη μιας ένδειξης ότι είχε διεκδικηθεί πνευματική ιδιοκτησία, όπως με τη χρήση του συμβόλου ©. Επί του παρόντος, πολύ λίγες χώρες εξακολουθούν να επιβάλλουν διατυπώσεις σχετικά με τα πνευματικά δικαιώματα, επομένως η χρήση τέτοιων συμβόλων δεν αποτελεί πλέον νομική απαίτηση. Παρ' όλα αυτά, πολλοί κάτοχοι δικαιωμάτων εξακολουθούν να περιλαμβάνουν το σύμβολο © ως έναν ιδιαίτερα ορατό τρόπο για να τονίσουν ότι το εν λόγω έργο προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα και ότι όλα τα δικαιώματα διατηρούνται, σε αντίθεση με μια λιγότερο περιοριστική άδεια χρήσης. Ο όρος "έργο" χρησιμοποιείται στο πλαίσιο των

δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας για να αναφερθεί σε ένα ευρύ φάσμα πνευματικών δημιουργιών, από μυθιστορήματα έως αρχιτεκτονική, προγράμματα υπολογιστών και άλλα.

Τα οικονομικά δικαιώματα έχουν ένα χρονικό όριο, το οποίο μπορεί να διαφέρει ανάλογα με την εθνική νομοθεσία. Στις χώρες που είναι μέλη της Σύμβασης της Βέρνης, το χρονικό όριο πρέπει να είναι ίσο ή μεγαλύτερο από 50 έτη μετά το θάνατο του δημιουργού. Ωστόσο, σε εθνικό επίπεδο μπορεί να προβλέπονται μεγαλύτερες περιόδους προστασίας. Η προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι αυτόματη σε όλα τα κράτη που είναι συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης της Βέρνης. Ενώ μπορεί να υπάρχουν αποχρώσεις στις συγκεκριμένες εθνικές νομοθεσίες που ισχύουν σε αυτά τα κράτη, σε γενικές γραμμές υπάρχει μεγάλος βαθμός αρμονίας. Όταν εξετάζουμε τα κράτη που δεν είναι συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης της Βέρνης, πρέπει να θυμάστε ότι οι νόμοι περί πνευματικών δικαιωμάτων είναι εδαφικοί. Με άλλα λόγια, ισχύουν εντός της χώρας στην οποία ψηφίστηκαν. Ως εκ τούτου, ο κάτοχος του έργου εάν επιθυμεί να προστατεύσει το έργο του διεθνώς, πρέπει να ερευνήσει και να βεβαιωθεί ότι συμμορφώνεται με τις σχετικές νομικές απαιτήσεις στη χώρα ή στις χώρες στις οποίες επιθυμεί να προστατευθεί το έργο του.

Ο νόμιμος κάτοχος ενός έργου, μπορεί να παρέχει άδεια σε άλλους να χρησιμοποιούν ή να εκμεταλλεύονται το έργο τους. Τέτοιες εξουσιοδοτήσεις αναφέρονται συνήθως ως "άδειες" και μπορεί να συνεπάγονται ή να μην συνεπάγονται την πληρωμή του κατόχου των δικαιωμάτων. Φυσικά, συνιστάται πάντοτε να ζητείτε νομική συμβουλή ειδικού πριν από τη διαπραγμάτευση μιας συμφωνίας αδειοδότησης. Η παραχώρηση της άδειας χρήσης του έργου σε χρήστες όπως ραδιοτηλεοπτικοί φορείς, εκδότες ή ακόμη και κέντρα διασκέδασης (π.χ. μπαρ, νυχτερινά κέντρα), η συμμετοχή σε έναν οργανισμό συλλογικής διαχείρισης (ΟΣΔ) μπορεί να είναι μια καλή επιλογή. Οι ΟΣΔ παρακολουθούν τις χρήσεις των έργων για λογαριασμό των δημιουργών και των εκδοτών και είναι υπεύθυνοι για τη διαπραγμάτευση των αδειών και την είσπραξη της αμοιβής. Είναι ιδιαίτερα διαδεδομένοι στον τομέα των μουσικών και λογοτεχνικών έργων, όπου μπορεί να υπάρχει μεγάλος αριθμός χρηστών του ίδιου έργου και θα ήταν δύσκολο τόσο για τον κάτοχο των δικαιωμάτων όσο και για τους χρήστες να ζητούν ειδική άδεια για κάθε χρήση και να την παρακολουθούν.

Από την άλλη, τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και άλλα είδη λογισμικού θεωρούνται λογοτεχνικά έργα για τους σκοπούς του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Ως εκ τούτου, τυγχάνουν αυτόματης προστασίας χωρίς την ανάγκη κατοχύρωσης. Σε ορισμένες χώρες, η διαδικασία εθελοντικής κατοχύρωσης για το λογισμικό μπορεί να διαφέρει από εκείνη για άλλα είδη έργων. Δεν υπάρχει διεθνές μητρώο με δυνατότητα αναζήτησης των έργων που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, κατά γενικό κανόνα, η προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι αυτόματη και δεν εξαρτάται από την καταχώριση. Σε ορισμένες χώρες, ωστόσο, μπορεί να συναντήσετε ένα εθελοντικό μητρώο/αποθετήριο πνευματικών δικαιωμάτων και η κατοχύρωση του έργου σας μπορεί να είναι μια έξυπνη επιλογή, καθώς θα σας βοηθήσει σημαντικά σε περίπτωση διαφωνίας, για παράδειγμα σχετικά με την κυριότητα του έργου.

Αν και μπορεί να μην επηρεάζει την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων, ορισμένες χώρες απαιτούν την κατάθεση δειγμάτων έντυπου υλικού που έχει δημοσιευτεί στη χώρα αυτή. Εάν ο κάτοχος θεωρεί ότι υπάρχει παραβίαση των δικαιωμάτων, θα πρέπει να προσπαθήσει να εντοπίσει τον υπεύθυνο. Εάν είναι αδύνατο ή ακατάλληλο να επιλύσει το πρόβλημα με ανεπίσημα μέσα, μπορεί να ζητήσει νομική προστασία από δικαστήριο ή άλλη αρχή. Συνήθως είναι δυνατή η άσκηση αγωγής ενώπιον αστικού δικαστηρίου για χρηματική αποζημίωση, καθώς και για την αποτροπή της συνέχισης ή της επανάληψης της παραβίασης. Πριν προβείτε σε αυτό το βήμα, ωστόσο, είναι συχνά σκόπιμο και μάλιστα υποχρεωτικό σε ορισμένα κράτη να αποστείλετε πρώτα επίσημη ειδοποίηση στον φερόμενο ως παραβάτη, ζητώντας του να σταματήσει την παράβαση ή/και να καταβάλει αποζημίωση.

Εναλλακτικά, εάν η μη εξουσιοδοτημένη αναπαραγωγή ισοδυναμεί με το ποινικό αδίκημα της πειρατείας πνευματικών δικαιωμάτων, μπορεί να υποβληθεί καταγγελία στην αστυνομία, στον εισαγγελέα ή σε άλλη αρμόδια αρχή σύμφωνα με την ισχύουσα τοπική νομοθεσία. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η χρήση εναλλακτικών μηχανισμών επίλυσης διαφορών (όπως η διαμεσολάβηση, η διαιτησία, ο προσδιορισμός από εμπειρογνώμονες, η ουδέτερη αξιολόγηση κ.λπ.) μπορεί να αποτελέσει πολύτιμη εναλλακτική λύση έναντι των δικαστικών διαδικασιών, καθώς μπορεί να οδηγήσει σε διευθέτηση της διαφοράς με απλούστερο, ταχύτερο και φθηνότερο τρόπο.

Εάν η μη εξουσιοδοτημένη αναπαραγωγή του έργου γίνεται διαθέσιμη μέσω του διαδικτύου, μπορεί να είναι δυνατόν να ειδοποιηθεί ο σχετικός πάροχος υπηρεσιών διαδικτύου, ζητώντας του να εμποδίσει την πρόσβαση στο αντίγραφο που παραβιάζει την πνευματική ιδιοκτησία. Τέτοιες διαδικασίες είναι γενικά γνωστές ως "διαδικασίες ειδοποίησης και απόσυρσης (notice-and-take-down)". Εάν ο κάτοχος είναι μέλος οργανισμού συλλογικής διαχείρισης (ΟΣΔ), συχνά αρκεί να ζητήσετε από τον οργανισμό να λάβει τα κατάλληλα μέτρα. Εάν δεν είναι, εναπόκειται στον κάτοχο να ενεργήσει για να προστατεύσετε τα δικαιώματά του. Συχνά συνιστάται, σε μια τέτοια περίπτωση, να απευθυνθεί σε δικηγόρο.

Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης (ΟΣΔ) παρακολουθούν τις χρήσεις των έργων για λογαριασμό των δημιουργών και είναι υπεύθυνοι για τη διαπραγμάτευση αδειών και την είσπραξη αμοιβών. Είναι ιδιαίτερα διαδεδομένοι στον τομέα των μουσικών και λογοτεχνικών έργων, όπου μπορεί να υπάρχει μεγάλος αριθμός χρηστών του ίδιου έργου και θα ήταν δύσκολο τόσο για τον κάτοχο των δικαιωμάτων όσο και για τους χρήστες να ζητούν ειδική άδεια για κάθε χρήση και να την παρακολουθούν.

Το WIPO Lex παρέχει εύκολη πρόσβαση στη νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας από ένα ευρύ φάσμα χωρών και περιοχών, καθώς και σε συνθήκες για την πνευματική ιδιοκτησία. Πολλά εθνικά ή περιφερειακά γραφεία διανοητικής ιδιοκτησίας παρέχουν επίσης πληροφορίες σχετικά με την εθνική ή περιφερειακή νομοθεσία στους δικτυακούς τόπους τους. Δείτε έναν κατάλογο συνδέσμων προς τα εθνικά και περιφερειακά γραφεία διανοητικής ιδιοκτησίας για να μάθετε περισσότερα. Ο πρώτος κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων σε ένα έργο είναι γενικά ο αρχικός δημιουργός ή συγγραφέας του έργου. Υπάρχουν, ωστόσο, ορισμένες εξαιρέσεις σε αυτόν τον κανόνα. Σε ορισμένες χώρες, για παράδειγμα, τα οικονομικά δικαιώματα επί ενός έργου πνευματικής ιδιοκτησίας ανήκουν αρχικά στο πρόσωπο/οργανισμό που απασχολεί τον δημιουργό. Σε άλλες χώρες τα οικονομικά δικαιώματα θεωρείται ότι εκχωρούνται ή μεταβιβάζονται αυτόματα στον εργοδότη. Επικοινωνήστε με το εθνικό σας γραφείο πνευματικής ιδιοκτησίας για να μάθετε περισσότερα σχετικά με τη συγκεκριμένη εθνική κατάσταση που σας ενδιαφέρει.

Σε γενικές γραμμές χρειάζεστε πάντα άδεια (αυτή μπορεί να λάβει τη μορφή αδειοδότησης ή εκχώρησης δικαιωμάτων) πριν χρησιμοποιήσετε ένα προστατευόμενο έργο. Για ορισμένες χρήσεις, η άδεια μπορεί να προέρχεται από έναν οργανισμό συλλογικής διαχείρισης αντί απευθείας από τον κάτοχο του δικαιώματος, για παράδειγμα η άδεια χρήσης ενός τραγουδιού σε μια δημόσια συναυλία.

Μπορεί να επιτραπεί να χρησιμοποιείται ένα προστατευόμενο έργο χωρίς κανενός είδους άδεια υπό δύο ομάδες περιστάσεων:

- Σε εθνικό επίπεδο ενδέχεται να υπάρχουν περιορισμοί και εξαιρέσεις που σας επιτρέπουν να χρησιμοποιήσετε το έργο.

- Τα έργα μπορούν επίσης μερικές φορές να διατίθενται στο κοινό υπό συγκεκριμένους όρους ή άδειες που επιτρέπουν ορισμένες χρήσεις. Κατά τη χρήση τέτοιων έργων, πρέπει να δίνεται προσοχή στους ειδικούς όρους των αδειών, προκειμένου να προσδιορίζεται ακριβώς τι επιτρέπεται και τι όχι από τον κάτοχο του δικαιώματος. Υπάρχουν αρκετές τέτοιες άδειες σε κοινή χρήση, π.χ. η άδεια Creative Commons, η άδεια MIT, η δημόσια άδεια Mozilla και πολλές άλλες.
- Εάν έχετε αμφιβολίες, είναι πάντα σκόπιμο να μιλήσετε με έναν δικηγόρο πνευματικής ιδιοκτησίας.

Καθώς οι περισσότερες χώρες δεν επιβάλλουν διατυπώσεις για την παροχή προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, ο εντοπισμός του κατόχου των δικαιωμάτων ενός έργου μπορεί μερικές φορές να είναι δύσκολος. Ο εντοπισμός του κατόχου των δικαιωμάτων ενός συγκεκριμένου έργου σε μια επικράτεια είναι συνήθως εφικτός εάν επικοινωνήσετε με: τον συγγραφέα ή τον εκδότη ή ένα έργο, τον οργανισμό συλλογικής διαχείρισης, το τοπικό μητρώο έργων ή το εθνικό γραφείο πνευματικών δικαιωμάτων. Οι εν λόγω οργανισμοί ενδέχεται να διαθέτουν βάσεις δεδομένων που περιέχουν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με την κυριότητα των έργων που προστατεύονται με πνευματικά δικαιώματα. Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης μπορούν επίσης να βοηθήσουν να ληφθεί άδεια από τον δικαιούχο ενός έργου.

Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να είναι δυνατή η χρήση έργων που δεν ανήκουν στο κοινό κτήμα χωρίς να χρειάζεται να ζητήσετε άδεια από τον συγγραφέα ή τον κάτοχο των δικαιωμάτων ή να τον αποζημιώσετε. Αυτό μπορεί να συμβεί εάν οι χρήσεις αυτές καλύπτονται από περιορισμούς και εξαιρέσεις στην εθνική νομοθεσία. Παραδείγματα περιορισμών και εξαιρέσεων περιλαμβάνουν:

- την παράθεση έργων,
- τη χρήση των ειδήσεων της ημέρας ή
- η δημιουργία προσβάσιμων μορφών για άτομα με αναπηρία στην εκτύπωση.

Τα διαφορετικά νομικά συστήματα σημαίνουν ότι σε ορισμένα συστήματα προβλέπεται σαφής κατάλογος περιορισμών και εξαιρέσεων στα πνευματικά δικαιώματα, ενώ σε άλλα μπορεί να βρείτε μόνο μια γενική ρήτρα. Τέτοιες γενικές ρήτρες είναι συχνά γνωστές ως ρήτρες "θεμιτής χρήσης" ή "θεμιτής διαπραγμάτευσης". Όταν ένα έργο λέγεται ότι βρίσκεται στο δημόσιο τομέα (που αναφέρεται επίσης ως "κοινόχρηστο"), αυτό που εννοείται είναι ότι το έργο δεν έχει πλέον δικαιούχο (των οικονομικών δικαιωμάτων). Αυτό συμβαίνει συνήθως επειδή έχει λήξει η περίοδος προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Για παράδειγμα, τα οικονομικά δικαιώματα επί του διάσημου ποιήματος Οδύσσεια, που έγραψε ο Όμηρος, έχουν λήξει και το έργο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ή να αξιοποιηθεί χωρίς να χρειάζεται να ληφθεί άδεια ή να πληρωθεί ο δικαιούχος. Σε ορισμένες χώρες, οι συγγραφείς μπορούν επίσης να εντάξουν οικειοθελώς τα έργα τους στο δημόσιο τομέα μέσω μιας διαδικασίας γνωστής ως "οικειοθελής παραίτηση".

Μια συνήθης εσφαλμένη αντίληψη είναι ότι τα έργα που δημοσιεύονται στο Διαδίκτυο, συμπεριλαμβανομένων των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης, ανήκουν στο δημόσιο τομέα και μπορούν επομένως να χρησιμοποιηθούν ευρέως από οποιονδήποτε χωρίς την άδεια του κατόχου των δικαιωμάτων. Οποιαδήποτε έργα που προστατεύονται από πνευματικά ή συγγενικά δικαιώματα - από μουσικές συνθέσεις, μέχρι προϊόντα πολυμέσων, άρθρα εφημερίδων και οπτικοακουστικές παραγωγές - για τα οποία δεν έχει λήξει ο χρόνος προστασίας, προστατεύονται ανεξάρτητα από το αν δημοσιεύονται σε χαρτί ή ψηφιακά. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει, γενικά, να ζητάτε την άδεια του κατόχου του δικαιώματος πριν από τη χρήση.

Ορισμένοι δικτυακοί τόποι περιέχουν μια γενική άδεια χρήσης που μπορεί να σας απαλλάσσει από την απαίτηση άμεσης άδειας για ορισμένες χρήσεις. Τέτοιες άδειες μπορεί να επιτρέπουν μόνο ορισμένες χρήσεις, για παράδειγμα ορισμένες μη εμπορικές χρήσεις. Στην πράξη, όσον αφορά ένα κείμενο που είναι δημοσίως διαθέσιμο σε ένα ιστολόγιο ή έναν ιστότοπο, για παράδειγμα, δεν μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το κείμενο εκτός εάν η εν λόγω προβλεπόμενη χρήση καλύπτεται από τη γενική άδεια που χορηγείται μέσω του εν λόγω ιστότοπου, η χρήση καλύπτεται από περιορισμό ή εξαίρεση πνευματικών δικαιωμάτων ή έχετε λάβει άδεια για την εν λόγω χρήση. Ομοίως, απαιτείται άδεια εάν η ΜΜΕ σας ασχολείται με τη δημοσίευση ή τη διάθεση έργων πνευματικής ιδιοκτησίας, ηχογραφήσεων, εκπομπών ή παραστάσεων μέσω του ιστοτόπου σας.

Τα συγγενικά ή συγγενικά δικαιώματα είναι ένα ξεχωριστό σύνολο δικαιωμάτων τύπου πνευματικής ιδιοκτησίας που παρέχονται σε ορισμένα πρόσωπα ή φορείς που συμβάλλουν στη διάθεση έργων στο κοινό. Οι δικαιούχοι των συγγενικών δικαιωμάτων στις εθνικές νομοθεσίες είναι συνήθως οι ερμηνευτές και εκτελεστές, οι παραγωγοί φωνογραφημάτων και οι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί. Οι όροι μπορούν επίσης να αναφέρονται σε δικαιώματα που παρέχονται σε πρόσωπα ή φορείς, οι οποίοι παράγουν αντικείμενο το οποίο, ενώ δεν χαρακτηρίζεται ως έργο σύμφωνα με τα συστήματα πνευματικής ιδιοκτησίας ορισμένων χωρών, περιέχει επαρκή δημιουργικότητα ή τεχνική και οργανωτική ικανότητα ώστε να δικαιολογείται η αναγνώριση μέσω ενός δικαιώματος παρόμοιου με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Ορισμένοι νόμοι καθιστούν σαφές ότι η άσκηση των συγγενικών δικαιωμάτων πρέπει να αφήνει ανέπαφη, και σε καμία περίπτωση να μην επηρεάζει, την προστασία του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Η Συνθήκη WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία αποτελείται από το Προοίμιο και εικοσιπέντε άρθρα.

11CMO(Collective Management Organization)

5.2. Η UNESCO

Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί ζωτικό μέρος της κοινής μας ανθρώπινης εμπειρίας, αντιπροσωπεύοντας το σύνολο της ιστορίας, των παραδόσεων και των καλλιτεχνικών μας εκφράσεων. Αυτή η κληρονομιά αποτελεί πηγή έμπνευσης και ταυτόχρονα αντανάκλαση της πολιτιστικής μας ποικιλομορφίας και, ως εκ τούτου, διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση της συλλογικής μας ταυτότητας ως είδος. Ο Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO) είναι ένας διεθνής οργανισμός αναγνωρίζει τη σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και εργάζεται για την προώθηση της διατήρησης και διάδοσης της σε όλο τον κόσμο.

Η UNESCO ιδρύθηκε το 1945 και είναι ένας εξειδικευμένος οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών που επικεντρώνεται στην προώθηση της εκπαίδευσης, της επιστήμης και του πολιτισμού. Αποστολή του οργανισμού είναι να συμβάλει στην οικοδόμηση της ειρήνης, στην εξάλειψη της φτώχειας, στη βιώσιμη ανάπτυξη και στον διαπολιτισμικό διάλογο μέσω της εκπαίδευσης, των επιστημών, του πολιτισμού, της επικοινωνίας και της πληροφόρησης. (Ηνωμένα Έθνη)

Μία από τις βασικές προτεραιότητες της UNESCO είναι η διατήρηση και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο οργανισμός αναγνωρίζει ότι η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί θεμελιώδες μέρος της ανθρώπινης ανάπτυξης και ότι διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην προώθηση της κατανόησης, του σεβασμού και της ανεκτικότητας μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών και κοινωνιών. Για το σκοπό αυτό, η UNESCO έχει αναπτύξει μια σειρά πρωτοβουλιών με στόχο την προώθηση της διατήρησης και διάδοσης της πολιτιστικής κληρονομιάς σε όλο τον κόσμο. Οι πρωτοβουλίες αυτές περιλαμβάνουν τη Σύμβαση για την Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά, η οποία επιδιώκει τον εντοπισμό και την προστασία των τόπων πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας, καθώς και τη Σύμβαση για την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, η οποία αποσκοπεί στη διαφύλαξη της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως οι προφορικές παραδόσεις, οι παραστατικές τέχνες, οι κοινωνικές πρακτικές και η παραδοσιακή χειροτεχνία. Η UNESCO συνεργάζεται επίσης στενά με τις τοπικές κοινότητες, τα πολιτιστικά ιδρύματα και τις κυβερνήσεις για την προώθηση της διατήρησης και διάδοσης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτό περιλαμβάνει την παροχή τεχνικής βοήθειας και κατάρτισης σε τομείς όπως η συντήρηση, η αποκατάσταση και η διαχείριση των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και την προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού και την υποστήριξη της ανάπτυξης πολιτιστικών βιομηχανιών.

Επιπλέον, η UNESCO αναγνωρίζει τη σημασία της χρήσης της τεχνολογίας για την προώθηση της διάδοσης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο οργανισμός έχει αναπτύξει μια σειρά πρωτοβουλιών με στόχο την προώθηση της χρήσης ψηφιακών τεχνολογιών για τη διατήρηση και τη διάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως το πρόγραμμα "Μνήμη του Κόσμου", το οποίο επιδιώκει την ψηφιοποίηση και την πρόσβαση σε σημαντικά έγγραφα και υλικά πολιτιστικής κληρονομιάς από όλο τον κόσμο. Η Ελλάδα φιλοξενεί πολλά σημαντικά πολιτιστικά και ιστορικά μνημεία που έχουν αναγνωρισθεί από την UNESCO ως μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Μερικά από τα πιο διάσημα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO στην Ελλάδα περιλαμβάνουν την Ακρόπολη της Αθήνας, τον αρχαιολογικό χώρο των Δελφών, τη μεσαιωνική πόλη της Ρόδου και τα μοναστήρια του Αγίου Όρους. Οι χώροι αυτοί αναγνωρίζονται για την εξαιρετική πολιτιστική και ιστορική τους σημασία και προστατεύονται από την UNESCO για τις μελλοντικές γενιές. Εκτός από τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς, η Ελλάδα διαθέτει επίσης έναν αριθμό άλλων πολιτιστικών και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που έχουν λάβει υποστήριξη από την UNESCO. Για παράδειγμα, η UNESCO έχει συνεργαστεί με την ελληνική κυβέρνηση για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την προώθηση της διατήρησης των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς στη χώρα.

Συνολικά, η συνεργασία της UNESCO με την Ελλάδα έχει επικεντρωθεί στη διατήρηση και προώθηση της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας, ενώ παράλληλα υποστηρίζει τις προσπάθειές της για την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Συμπερασματικά, η UNESCO διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στην προώθηση της διατήρησης και διάδοσης της πολιτιστικής κληρονομιάς σε όλο τον κόσμο. Μέσω των πρωτοβουλιών και των προγραμμάτων της, ο οργανισμός εργάζεται για την αναγνώριση και την προστασία της σημασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και για την προώθηση της κατανόησης, του σεβασμού και του διαλόγου μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών και κοινωνιών. Συνεργαζόμενοι για τη διατήρηση και την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, μπορούμε να διασφαλίσουμε ότι οι μελλοντικές γενιές θα έχουν πρόσβαση στην πλούσια και ποικιλόμορφη πολιτιστική κληρονομιά της κοινής μας ανθρώπινης εμπειρίας.

5.3. Creative Commons

Οι άδειες Creative Commons (CC) επιτρέπουν την ελεύθερη χρήση πέρα από τα όρια των νόμιμων περιορισμών ως προς την έκταση του περιουσιακού δικαιώματος. Είναι στην ουσία ένα νομικό πλαίσιο που παρέχει στους δημιουργούς πρωτότυπων έργων αποκλειστικά δικαιώματα ελέγχου του τρόπου χρήσης, διανομής και αναπαραγωγής των έργων τους. Τα δικαιώματα αυτά χορηγούνται συνήθως για περιορισμένο χρονικό διάστημα, μετά το οποίο το έργο καθίσταται κοινό κτήμα και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ελεύθερα από οποιονδήποτε. Σκοπός των αδειών αυτών δεν είναι η ανατροπή και κατάργηση της πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά ο επαναπροσδιορισμός των κανόνων της και η δημιουργία νέας ισορροπίας με βάση τις αρχές του διαδικτύου. (Creative Commons.org)

Η Creative Commons είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που παρέχει ένα σύνολο τυποποιημένων αδειών που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι δημιουργοί για να καταστήσουν τα έργα τους διαθέσιμα προς χρήση από άλλους, διατηρώντας ωστόσο κάποιο έλεγχο της χρήσης τους. Αυτές οι άδειες επιτρέπουν στους δημιουργούς να καθορίζουν ποια δικαιώματα θέλουν να διατηρήσουν και ποια δικαιώματα είναι διατεθειμένοι να παραιτηθούν.

Υπάρχουν έξι διαφορετικές άδειες Creative Commons, καθεμία από τις οποίες επιτρέπει διαφορετικά επίπεδα επαναχρησιμοποίησης και τροποποίησης. Αυτές οι άδειες κυμαίνονται από την πιο επιτρεπτική, η οποία επιτρέπει οποιαδήποτε χρήση του έργου χωρίς περιορισμούς, έως την πιο περιοριστική, η οποία επιτρέπει μόνο τη μη εμπορική χρήση χωρίς τροποποιήσεις.

Ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα των αδειών Creative Commons είναι ότι επιτρέπουν στους δημιουργούς να μοιράζονται τα έργα τους με άλλους, διατηρώντας παράλληλα κάποιον έλεγχο στον τρόπο χρήσης τους. Αυτό μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για τους δημιουργούς που θέλουν να διαθέσουν τα έργα τους για χρήση από άλλους, αλλά που θέλουν επίσης να διασφαλίσουν ότι τα έργα τους δεν χρησιμοποιούνται με τρόπους που οι ίδιοι θεωρούν δυσάρεστους.

Ένα άλλο πλεονέκτημα των αδειών Creative Commons είναι ότι συμβάλλουν στην προώθηση της συνεργασίας και της καινοτομίας, διευκολύνοντας τους ανθρώπους να βασίζονται στο έργο άλλων. Επιτρέποντας στους δημιουργούς να μοιράζονται τα έργα τους με άλλους, οι άδειες Creative Commons βοηθούν στη δημιουργία μιας κουλτούρας διαμοιρασμού και συνεργασίας που μπορεί να ωφελήσει όλους.

Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι άδειες Creative Commons δεν αντικαθιστούν τα πνευματικά δικαιώματα. Αντίθετα, αποτελούν έναν τρόπο για τους δημιουργούς να προσαρμόζουν τους όρους των πνευματικών δικαιωμάτων ώστε να ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες και τους στόχους τους. Αν και μπορούν να αποτελέσουν ένα ισχυρό εργαλείο για την προώθηση της συνεργασίας και της καινοτομίας, θα πρέπει πάντα να χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με μια βασική κατανόηση του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων.

5.4 Europeana

Η Europeana είναι μια ψηφιακή πλατφόρμα που παρέχει πρόσβαση σε εκατομμύρια αντικείμενα πολιτιστικής κληρονομιάς από ευρωπαϊκά μουσεία, γκαλερί, βιβλιοθήκες και αρχεία. Τα πνευματικά δικαιώματα είναι μια κρίσιμη πτυχή του έργου της Europeana, καθώς ασχολείται με ένα ευρύ φάσμα υλικών που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα. Η Europeana ακολουθεί τους ευρωπαϊκούς νόμους και κανονισμούς περί πνευματικών δικαιωμάτων και η προσέγγισή της για τα πνευματικά δικαιώματα μπορεί να συνοψιστεί ως εξής:

Δημόσιος τομέας: Η Europeana φιλοξενεί μια τεράστια συλλογή αντικειμένων που ανήκουν στο δημόσιο τομέα, πράγμα που σημαίνει ότι δεν προστατεύονται πλέον από τα πνευματικά δικαιώματα. Οι χρήστες μπορούν να έχουν ελεύθερη πρόσβαση, να χρησιμοποιούν και να επαναχρησιμοποιούν το υλικό αυτό για διάφορους σκοπούς. Η Europeana καθιστά εμφανή την υποχώρηση της ανάγκης προστασίας διανοητικής ιδιοκτησίας μπροστά στην ανάγκη επικοινωνίας της επιστήμης και της τέχνης.

Εξαιρέση αποτελεί το περιεχόμενο που διατίθεται με μέθοδο διαχείρισης δικαιωμάτων: Συγκεκριμένα, πολλά στοιχεία στη συλλογή της Europeana εξακολουθούν να προστατεύονται από τους κανονισμούς και τους νόμους των πνευματικών δικαιωμάτων. «Διαχείριση δικαιωμάτων» σημαίνει ότι τα στοιχεία αυτά διατίθενται στους χρήστες με ορισμένους περιορισμούς και τα δικαιώματα χρήσης εξαρτώνται από τους ειδικούς όρους και προϋποθέσεις που θέτουν οι κάτοχοι των δικαιωμάτων. Η Europeana παρέχει πληροφορίες σχετικά με το καθεστώς των πνευματικών δικαιωμάτων των εν λόγω υλικών και οι χρήστες ενθαρρύνονται να σέβονται τα πνευματικά δικαιώματα και τους όρους αδειοδότησης.

Αδειοδότηση Creative Commons: Ορισμένο περιεχόμενο της Europeana διατίθεται με άδειες Creative Commons, οι οποίες επιτρέπουν συγκεκριμένες μορφές επαναχρησιμοποίησης, διατηρώντας ωστόσο ορισμένους περιορισμούς πνευματικών δικαιωμάτων. Η Europeana υποδεικνύει σαφώς τον τύπο της άδειας Creative Commons που σχετίζεται με κάθε στοιχείο.

Ορφανά έργα: Η Europeana συμμετέχει ενεργά στις προσπάθειες για την αντιμετώπιση των ορφανών έργων, δηλαδή των αντικειμένων για τα οποία δεν μπορεί να εντοπιστεί ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων. Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία, η Europeana καταβάλλει προσπάθειες για την παροχή πρόσβασης σε ορφανά έργα υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

Διαβούλευση για τα πνευματικά δικαιώματα: Η Europeana συνεργάζεται στενά με πολιτιστικά ιδρύματα και κατόχους δικαιωμάτων για τη διάθεση ψηφιοποιημένου υλικού στο διαδίκτυο. Συμμετέχουν σε διαδικασίες διαβούλευσης και διαπραγμάτευσης για να αποσαφηνίσουν το καθεστώς των πνευματικών δικαιωμάτων και τους όρους χρήσης για συγκεκριμένα αντικείμενα.

Συμμόρφωση με την οδηγία της ΕΕ για τα πνευματικά δικαιώματα: Η Europeana συμμορφώνεται με την οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα πνευματικά δικαιώματα, η οποία παρέχει ένα νομικό πλαίσιο για τη χρήση υλικού που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα στην ψηφιακή εποχή.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι κανονισμοί περί πνευματικών δικαιωμάτων μπορεί να είναι πολύπλοκοι και να διαφέρουν μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών. Η Europeana προσπαθεί να παρέχει σαφείς πληροφορίες σχετικά με το καθεστώς πνευματικών δικαιωμάτων των στοιχείων που φιλοξενεί, αλλά οι χρήστες ενθαρρύνονται να επαληθεύουν το καθεστώς πνευματικών δικαιωμάτων και τα δικαιώματα χρήσης για συγκεκριμένο υλικό και να συμμορφώνονται με τους σχετικούς νόμους και τις άδειες χρήσης όταν χρησιμοποιούν τους πόρους της Europeana. Επιπλέον, η Europeana μπορεί να επικαιροποιεί τις πολιτικές και τις πρακτικές της στον τομέα των πνευματικών δικαιωμάτων σε ανταπόκριση σε αλλαγές στην ευρωπαϊκή νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων και σε άλλες νομικές εξελίξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο: Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Κυβερνοασφάλεια (ENISA)

Εισαγωγή

Σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις, ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Κυβερνοασφάλεια (ENISA) αποτελεί κεντρικό θεσμικό όργανο στις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να διασφαλίσει την ασφάλεια και την ανθεκτικότητα του ψηφιακού της τοπίου. Το παρόν κεφάλαιο εμβαθύνει στην ίδρυση, την αποστολή, τις λειτουργίες, τις συνεργασίες και τις νομικές πτυχές του ENISA, ρίχνοντας φως στον κρίσιμο ρόλο του στην αντιμετώπιση των εξελισσόμενων προκλήσεων της κυβερνοασφάλειας εντός της ΕΕ. Ο ENISA επιχειρεί να θέσει τις βάσεις για την αντιμετώπιση των κυβερνοεπιθέσεων εις βάρος των έργων πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως π.χ. όσων τηρούνται σε μουσεία και βιβλιοθήκες. Τα μουσεία εκτίθενται ολοένα και περισσότερο σε τέτοιες κυβερνοεπιθέσεις που στοχεύουν στην υποκλοπή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αποτελούν αντικείμενο διαχείρισης αυτών. Έτσι π.χ. είναι πολύ πιθανή μια επίθεση να «ρίξει» το site του μουσείου από το οποίο περνά η διαχείριση των δεδομένων αλλά ακόμη και να «γκρεμίσει» το τείχος ασφάλειας των δεδομένων αυτών για τέτοιους σκοπούς αλλά και για κάθε άλλη κακόβουλη ενέργεια. Αυτές τις προκλήσεις καλείται να αντιμετωπίσει η νομοθεσία, η οποία κατ' ουσίαν κυνηγά αλλά βρίσκεται πάντα ένα βήμα πίσω από τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις.

6.1. Ίδρυση και εντολή

6.1.1. Ιστορικό και ίδρυση

Ο ENISA ιδρύθηκε το 2004 ως απάντηση στην αυξανόμενη αναγνώριση της σημασίας της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η σύσταση του οργανισμού αποτέλεσε μια στρατηγική κίνηση για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων στον τομέα της κυβερνοασφάλειας. Τα κεντρικά γραφεία του ENISA, που βρίσκονται στην Αθήνα, λειτουργούν ως κόμβος για τις δραστηριότητές του.

6.1.2 Εντολή και αποστολή

Η πρωταρχική εντολή του ENISA είναι να ενισχύσει και να ενδυναμώσει τις συνολικές ικανότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο. Αυτό περιλαμβάνει την παροχή εμπειρογνομosούνης, καθοδήγησης και υποστήριξης στα κράτη μέλη, τα θεσμικά όργανα και τις επιχειρήσεις της ΕΕ. Η αποστολή του οργανισμού έχει τις ρίζες της στη διευκόλυνση της ανάπτυξης και της εφαρμογής αποτελεσματικών πολιτικών και πρακτικών για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, με πρωταρχικό στόχο τη δημιουργία ενός εναρμονισμένου και ανθεκτικού οικοσυστήματος ασφάλειας στον κυβερνοχώρο σε ολόκληρη την ΕΕ.

6.2. Βασικές λειτουργίες του ENISA

6.2.1. Υποστήριξη για τη δημιουργία ικανοτήτων

Ο ENISA διαδραματίζει καίριο ρόλο στην υποστήριξη της δημιουργίας ικανοτήτων των κρατών μελών της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο. Αυτό περιλαμβάνει την παροχή καθοδήγησης για την ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών κυβερνοασφάλειας, την ενίσχυση των ικανοτήτων αντιμετώπισης περιστατικών και την προώθηση μιας κουλτούρας ευαισθητοποίησης στον τομέα της κυβερνοασφάλειας. Παρέχοντας στρατηγικές ιδέες και εμπειρογνωμοσύνη, ο ENISA δίνει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να ενισχύσουν την άμυνά τους στον κυβερνοχώρο.

6.2.2 Ανάπτυξη προτύπων και βέλτιστων πρακτικών για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο

Η ενεργός συμμετοχή στην ανάπτυξη και προώθηση προτύπων και βέλτιστων πρακτικών για την κυβερνοασφάλεια αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο των λειτουργιών του ENISA. Ο οργανισμός συνεργάζεται με εμπειρογνώμονες του κλάδου, κυβερνητικούς φορείς και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη για να συμβάλλει στη δημιουργία πλαισίων που διασφαλίζουν την ασφάλεια και την ακεραιότητα των ψηφιακών υποδομών εντός της ΕΕ. Αυτό περιλαμβάνει πρότυπα για την ασφαλή επικοινωνία, την προστασία δεδομένων και την αντιμετώπιση περιστατικών.

6.2.3 Πληροφορία για απειλές και ανταλλαγή πληροφοριών

Στο δυναμικό τοπίο των απειλών στον κυβερνοχώρο, ο ENISA ασχολείται με τη συλλογή και ανάλυση πληροφοριών σχετικά με απειλές στον κυβερνοχώρο. Οι πληροφορίες αυτές δεν χρησιμοποιούνται μόνο για την ενίσχυση της κατανόησης του ίδιου του οργανισμού, αλλά διαδίδονται επίσης στους σχετικούς ενδιαφερόμενους φορείς. Προωθώντας μια κουλτούρα ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και των φορέων του ιδιωτικού τομέα, ο ENISA συμβάλλει στην προληπτική και συλλογική αντιμετώπιση των απειλών στον κυβερνοχώρο.

6.2.4 Προστασία κρίσιμων υποδομών

Ο ENISA αναγνωρίζει την κεντρική σημασία των τομέων κρίσιμων υποδομών, όπως η ενέργεια, οι μεταφορές και η υγειονομική περίθαλψη, για τη λειτουργία των σύγχρονων κοινωνιών. Ο οργανισμός συνεργάζεται ενεργά με αυτούς τους τομείς για την ενίσχυση της άμυνάς τους στον τομέα της κυβερνοασφάλειας. Μέσω της ανάπτυξης στρατηγικών και μέτρων, ο ENISA στοχεύει στη διασφάλιση της ανθεκτικότητας των υποδομών ζωτικής σημασίας έναντι των απειλών στον κυβερνοχώρο.

6.2.5 Συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους φορείς

Η αποτελεσματικότητα του ENISA ενισχύεται μέσω της συνεργασίας του με διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς. Ο οργανισμός συμμετέχει σε εταιρικές σχέσεις με εθνικές κυβερνήσεις, οργανισμούς του ιδιωτικού τομέα, ακαδημαϊκούς φορείς και άλλους οργανισμούς κυβερνοασφάλειας. Οι συνεργασίες αυτές συμβάλλουν στη συντονισμένη και αποτελεσματική

αντιμετώπιση των απειλών στον κυβερνοχώρο, προωθώντας μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο.

6.3. Συνεργασίες και πρωτοβουλίες

6.3.1. Ευρωπαϊκό πλαίσιο πιστοποίησης της κυβερνοασφάλειας

Μια αξιοσημείωτη πρωτοβουλία της οποίας ηγείται ο ENISA είναι η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για την πιστοποίηση της κυβερνοασφάλειας. Η πρωτοβουλία αυτή αντιμετωπίζει την ανάγκη για μια ενιαία προσέγγιση για την πιστοποίηση της ασφάλειας των προϊόντων και των διαδικασιών των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) σε ολόκληρη την ΕΕ. Με τον καθορισμό κοινών κριτηρίων και προτύπων, ο ENISA στοχεύει στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης στα ψηφιακά προϊόντα και υπηρεσίες.

6.3.2 Εθνικές στρατηγικές για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο

Ο ENISA υποστηρίζει ενεργά τα κράτη μέλη της ΕΕ στην ανάπτυξη και εφαρμογή εθνικών στρατηγικών για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο. Αυτό περιλαμβάνει την παροχή καθοδήγησης σχετικά με την αξιολόγηση κινδύνων, τον σχεδιασμό αντιμετώπισης περιστατικών και την ανάπτυξη ικανοτήτων. Προωθώντας μια εναρμονισμένη προσέγγιση για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, ο ENISA συμβάλλει στη συνολική ανθεκτικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον κυβερνοχώρο.

6.3.3 Ευρωπαϊκός μήνας κυβερνοασφάλειας

Ο ENISA υιοθετεί προληπτική στάση για την προώθηση της ευαισθητοποίησης στον τομέα της κυβερνοασφάλειας μέσω πρωτοβουλιών όπως ο Ευρωπαϊκός Μήνας Κυβερνοασφάλειας. Η εκστρατεία αυτή, που πραγματοποιείται κάθε χρόνο τον Οκτώβριο, αποσκοπεί στην ευαισθητοποίηση και την εκπαίδευση ατόμων, επιχειρήσεων και κυβερνήσεων σχετικά με τις βέλτιστες πρακτικές κυβερνοασφάλειας. Μέσω ποικίλων δραστηριοτήτων, ο ENISA προσπαθεί να ενδυναμώσει τους πολίτες ώστε να προστατεύονται από τις απειλές στον κυβερνοχώρο.

6.4. Νομικό πλαίσιο για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο

6.4.1. Πράξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο

Το νομικό θεμέλιο για τις δραστηριότητες του ENISA εδράζεται στην πράξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο. Η εν λόγω πράξη, η οποία εγκρίθηκε το 2019, ενίσχυσε τον ρόλο του οργανισμού και του χορήγησε μόνιμη εντολή. Η πράξη εξουσιοδοτεί τον ENISA να επικουρεί τα κράτη μέλη της ΕΕ στην εφαρμογή μέτρων για τη βελτίωση του συνολικού επιπέδου της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο εντός της Ένωσης.

6.4.2 Σχέση με τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία των Δεδομένων (ΓΚΠΔ)

Ο ΓΚΠΔ, που ισχύει από το 2018, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του νομικού τοπίου στο οποίο δραστηριοποιείται ο ENISA. Αν και εστιάζει κυρίως στην προστασία των δεδομένων, ο ΓΚΠΔ διασταυρώνεται με την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, τονίζοντας τη σημασία της διασφάλισης των προσωπικών δεδομένων από παραβιάσεις και μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση. Ο ENISA συνεργάζεται με τις αρχές του ΓΚΠΔ για να διασφαλίσει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο και την προστασία των δεδομένων.

6.4.3. Οδηγία για τις εθνικές υπηρεσίες πληροφοριών

Η οδηγία για τα Συστήματα Δικτύων και Πληροφοριών (NIS) αποτελεί σοβαρότατο δείγμα του νομοθετικού πλαισίου διαμόρφωσης της δραστηριότητας του ENISA. Η Οδηγία NIS (2016/1148 ΕΕ) και μετέπειτα η Οδηγία NIS2 (2022/2555 ΕΕ) θέσπισαν ένα κοινό επίπεδο κυβερνοασφάλειας σε όλους τους κρίσιμους τομείς, προωθώντας ένα υψηλό επίπεδο ασφάλειας για τα συστήματα δικτύων και πληροφοριών. Ο ENISA παρέχει υποστήριξη στην εφαρμογή της οδηγίας NIS, συμβάλλοντας στην ανθεκτικότητα των βασικών υπηρεσιών.

Η οδηγία σχετικά με μέτρα για υψηλό κοινό επίπεδο κυβερνοασφάλειας σε ολόκληρη την Ένωση (οδηγία NIS2) προβλέπει νομικά μέτρα για την ενίσχυση του συνολικού επιπέδου κυβερνοασφάλειας στην ΕΕ, διασφαλίζοντας:

- Ετοιμότητα των κρατών μελών, απαιτώντας να είναι κατάλληλα εξοπλισμένα. Για παράδειγμα, με ομάδα αντιμετώπισης συμβάντων ασφάλειας υπολογιστών (CSIRT) και αρμόδια εθνική αρχή συστημάτων δικτύου και πληροφοριών (NIS),
- συνεργασία μεταξύ όλων των κρατών μελών, με τη σύσταση ομάδας συνεργασίας για τη στήριξη και τη διευκόλυνση της στρατηγικής συνεργασίας και της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών.
- μια νοοτροπία ασφάλειας σε όλους τους τομείς που είναι ζωτικής σημασίας για την οικονομία και την κοινωνία μας και βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις ΤΠΕ, όπως η ενέργεια, οι μεταφορές, το νερό, οι τράπεζες, οι υποδομές των χρηματοπιστωτικών αγορών, η υγειονομική περίθαλψη και οι ψηφιακές υποδομές.

Οι επιχειρήσεις που προσδιορίζονται από τα κράτη μέλη ως φορείς εκμετάλλευσης βασικών υπηρεσιών στους ανωτέρω τομείς θα πρέπει να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα ασφαλείας και να ενημερώνουν τις αρμόδιες εθνικές αρχές για σοβαρά περιστατικά. Οι βασικοί πάροχοι ψηφιακών υπηρεσιών, όπως οι μηχανές αναζήτησης, οι υπηρεσίες υπολογιστικού νέφους και οι επιγραμμικές αγορές, θα πρέπει να συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις ασφάλειας και κοινοποίησης δυνάμει της οδηγίας.

6.4.4 Μελλοντική νομοθεσία: Νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες και νόμος για τις ψηφιακές αγορές

Καθώς το ψηφιακό τοπίο συνεχίζει να εξελίσσεται, νέα νομοθετικά πλαίσια βρίσκονται στον ορίζοντα. Ο προτεινόμενος νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες και ο νόμος για τις ψηφιακές αγορές αποσκοπούν στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που θέτουν οι ψηφιακές πλατφόρμες

και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των ζητημάτων που σχετίζονται με την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο. Ο ENISA είναι έτοιμος να διαδραματίσει ρόλο στην εφαρμογή και την προσαρμογή αυτών των κανονισμών.

6.5. Μελλοντικές εκτιμήσεις και προκλήσεις

6.5.1. Επέκταση του ρόλου

Ο δυναμικός χαρακτήρας της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο καθιστά αναγκαία τη διεύρυνση του ρόλου του ENISA. Ο οργανισμός είναι πιθανό να αναλάβει μια πιο εξέχουσα θέση στη διαμόρφωση και την εφαρμογή πολιτικών για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο που θα αντιμετωπίζουν τις αναδυόμενες απειλές, τεχνολογίες και προκλήσεις εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

6.5.2 Διεθνής συνεργασία

Δεδομένης της παγκόσμιας φύσης των απειλών στον κυβερνοχώρο, η διεθνής συνεργασία είναι απαραίτητη. Ο ENISA θα πρέπει να ενισχύσει τις συνεργασίες του με υπηρεσίες και οργανισμούς κυβερνοασφάλειας σε όλο τον κόσμο για να προωθήσει ένα ενιαίο μέτωπο κατά του εγκλήματος και των επιθέσεων στον κυβερνοχώρο.

6.5.3 Αναδυόμενες απειλές

Ο ENISA πρέπει να παραμείνει σε εγρήγορση όσον αφορά τον εντοπισμό και τον μετριασμό των αναδυόμενων απειλών στον κυβερνοχώρο. Αυτό περιλαμβάνει τη συνεχή ενημέρωση για τις νέες τεχνολογίες, τις τακτικές που χρησιμοποιούν οι αντίπαλοι στον κυβερνοχώρο και τα τρωτά σημεία των ψηφιακών συστημάτων.

6.5.4 Χρηματοδότηση και πόροι

Για την αποτελεσματική εκπλήρωση της αποστολής του, ο ENISA απαιτεί επαρκή χρηματοδότηση και πόρους. Ο οργανισμός πρέπει να συνηγορήσει υπέρ της διαρκούς οικονομικής στήριξης, ώστε να διασφαλίσει την ικανότητά του να ανταποκρίνεται στις εξελισσόμενες προκλήσεις της κυβερνοασφάλειας.

6.6. Κίνδυνοι κυβερνοεπιθέσεων ειδικώς σε μουσεία

Τα μουσεία αποτελούν τους κατεξοχήν φορείς προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς. Αποκαλύπτεται λοιπόν ότι τα τελευταία έτη καθίστανται ολοένα και συχνότερα «θύματα» κλοπών, δολιοφθορών και τρομοκρατικών επιθέσεων, αλλά πλέον θα αποτελούν στόχους και κυβερνοεπιθέσεων. Είναι λοιπόν αναγκαίο να ληφθούν πια υπόψη οι παρακάτω κίνδυνοι και να αντιμετωπιστούν με νόμους, κανονισμούς, διεθνείς συμβάσεις και με αυστηρή υλοποίηση αυτών στο εσωτερικό κάθε κράτους στα οποία εφαρμόζονται. Συχνός εκτιμάται να είναι ο κίνδυνος κλοπής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως π.χ. στοιχείων τραπεζικών καρτών ή της

παραβίασης των συστημάτων ασφαλείας για ψηφιακή ή φυσική κλοπή εκθεμάτων αλλά και για την προετοιμασία τρομοκρατικών επιθέσεων. Γι' αυτό είναι αναγκαία η συνεργασία των μουσείων με τις κρατικές υπηρεσίες ασφάλειας, ώστε να μπορούν να διασφαλιστούν και οι ανάλογοι πόροι. Επίσης οι κρατικοί φορείς ασφάλειας μπορούν να αναλάβουν ένα μεγάλο μέρος της πρόληψης τέτοιων επιθέσεων και σε κάθε περίπτωση πρέπει να διασφαλιστεί η προστασία τόσο της πολιτιστικής κληρονομιάς καθαυτής όσο και των δεδομένων των κοινωνιών της. Ως εκ τούτου η πολιτεία πρέπει να λάβει σοβαρά και εφαρμόσιμα μέτρα.

Συμπέρασμα

Ο ENISA, ως πρωτοπόρος της ευρωπαϊκής κυβερνοασφάλειας, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση της ψηφιακής ανθεκτικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι πολύπλευρες λειτουργίες του, οι πρωτοβουλίες συνεργασίας και η προσήλωσή του στα νομικά πλαίσια που έχει θεσπίσει η ΕΕ τον καθιστούν κρίσιμη οντότητα στο διαρκώς εξελισσόμενο τοπίο της κυβερνοασφάλειας. Καθώς η ψηφιακή εποχή εξελίσσεται, ο ρόλος του ENISA θα γίνεται όλο και πιο ζωτικός για τη διασφάλιση του ψηφιακού μέλλοντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο: Η επίδραση της Επαυξημένης Πραγματικότητας στην Πολιτιστική Κληρονομιά

Η σύγκλιση της Επαυξημένης Πραγματικότητας (AR), της Τεχνητής Νοημοσύνης (AI) και της Εικονικής Πραγματικότητας (VR) έχει εγκαινιάσει μια νέα εποχή για τη διατήρηση, την παρουσίαση και την εξερεύνηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Καθώς οι τεχνολογίες αυτές γίνονται αναπόσπαστο μέρος της πολιτιστικής εμπειρίας, η περίπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ AR/AI/VR, πολιτιστικής κληρονομιάς και πνευματικών δικαιωμάτων φέρνει στην επιφάνεια συναρπαστικές δυνατότητες αλλά και σύνθετες προκλήσεις. Αυτό το κεφάλαιο εμβαθύνει στον αντίκτυπο αυτών των τεχνολογιών στην πολιτιστική κληρονομιά, στις επιπτώσεις των πνευματικών δικαιωμάτων και στο εξελισσόμενο τοπίο της πνευματικής ιδιοκτησίας στο ψηφιακό πεδίο.

Μετασχηματιστικές τεχνολογίες στην πολιτιστική κληρονομιά

7.1 Οι διαδραστικές αφηγήσεις της AR

Η AR μετατρέπει την πολιτιστική κληρονομιά σε διαδραστικές αφηγήσεις. Οι επισκέπτες μπορούν να εμπλακούν με ιστορικά τεχνουργήματα, μνημεία ή έργα τέχνης σε πραγματικό χρόνο, αποκτώντας πρόσβαση σε πρόσθετες πληροφορίες, οπτικοποιήσεις ή ακόμη και καθηλωτικές αναπαραστάσεις, παρέχοντας μια πολυδιάστατη κατανόηση των πολιτιστικών συμφραζομένων.

7.1.1 Τεχνητή νοημοσύνη για την επιμέλεια περιεχομένου

Η τεχνητή νοημοσύνη διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη και διαμόρφωση περιεχομένου, προσφέροντας προσαρμοσμένες εμπειρίες με βάση τις προτιμήσεις των χρηστών. Οι αλγόριθμοι μηχανικής μάθησης αναλύουν τεράστια σύνολα πολιτιστικών

δεδομένων για να προτείνουν εξατομικευμένες ξεναγήσεις, εκθέματα ή ιστορικές βαθιές καταδύσεις, ενισχύοντας την προσβασιμότητα και τη συνάφεια της πολιτιστικής κληρονομιάς.

7.1.2 Το καθηλωτικό ταξίδι στο χρόνο της VR

Η VR υπερβαίνει τους φυσικούς περιορισμούς, προσφέροντας καθηλωτικές εμπειρίες ταξιδιού στο χρόνο. Οι χρήστες μπορούν να εξερευνήσουν εικονικά ιστορικά τοπία, αρχαίους πολιτισμούς ή εμβληματικά γεγονότα, θολώνοντας τα όρια μεταξύ παρελθόντος και παρόντος και προωθώντας μια βαθιά σύνδεση με την πολιτιστική κληρονομιά.

Δυναμική των πνευματικών δικαιωμάτων στην ψηφιακή πολιτιστική σφαίρα

7.2 Ψηφιακές αναπαραγωγές και παράγωγα έργα

Οι AR/AI/VR συχνά συνεπάγονται τη δημιουργία ψηφιακών αναπαραγωγών ή παράγωγων έργων που βασίζονται σε πολιτιστικά αντικείμενα που προστατεύονται με πνευματικά δικαιώματα. Ο προσδιορισμός του καθεστώτος των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας αυτών των ψηφιακών αποδόσεων απαιτεί μια διαφοροποιημένη κατανόηση του μετασχηματισμού που εφαρμόζεται και της φύσης του πρωτότυπου έργου.

7.2.1 Περιεχόμενο που παράγεται από μηχανές και πνευματική ιδιοκτησία

Η συμμετοχή της ΤΝ στη δημιουργία περιεχομένου εγείρει ερωτήματα σχετικά με τη συγγραφή και την ιδιοκτησία. Όταν οι αλγόριθμοι ΤΝ συμβάλλουν σημαντικά στη δημιουργία περιεχομένου, οι παραδοσιακές έννοιες της δημιουργίας θολώνουν, θέτοντας υπό αμφισβήτηση τα υφιστάμενα πλαίσια πνευματικών δικαιωμάτων. Έτσι είναι αμφισβητούμενο εάν δημιουργός είναι η ΤΝ, αυτός που τη διαχειρίζεται ή αυτός που τη δημιούργησε ή όλα αυτά τα πρόσωπα μαζί. Έχουν προταθεί διάφορα μοντέλα όπως π.χ. η ΤΝ να είναι από μόνη της ένα αυτοτελές νομικό πρόσωπο οπότε εν τοις πράγμασι κοινωνοί των δικαιωμάτων της είναι τα φυσικά πρόσωπα που διαχειρίζονται το νομικό πρόσωπο (π.χ. μια Ανώνυμη Εταιρεία), αλλά έχουμε ακόμη πολύ δρόμο να διανύσουμε για να ξεκαθαριστούν νομικά αυτές οι έννοιες και ίσως να θεσπιστούν νέες.

7.2.2 Μοντέλα αδειοδότησης και συνεργασίες

Για να περιηγηθούν στην πολυπλοκότητα των πνευματικών δικαιωμάτων, τα πολιτιστικά ιδρύματα και οι προγραμματιστές τεχνολογίας βασίζονται όλο και περισσότερο σε μοντέλα αδειοδότησης. Σαφείς συμφωνίες καθορίζουν τους όρους υπό τους οποίους χρησιμοποιείται το υλικό που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα, εξισορροπώντας τα συμφέροντα των κατόχων πνευματικών δικαιωμάτων, των πολιτιστικών διαχειριστών και των τεχνολογικών καινοτόμων.

Προκλήσεις και ευκαιρίες

7.3 Προσβάσιμη διατήρηση έναντι εμπορευματοποίησης

Ο εκδημοκρατισμός της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω AR/AI/VR πρέπει να εξισορροπείται προσεκτικά με τις ανησυχίες σχετικά με την εμπορευματοποίηση. Ενώ οι τεχνολογίες αυτές ενισχύουν την προσβασιμότητα, υπάρχει κίνδυνος εκμετάλλευσης ή υπερ-εμπορευματοποίησης, που απαιτεί ηθικές εκτιμήσεις και νομικές διασφαλίσεις.

7.3.1 Δυναμική επιβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας

Ο δυναμικός χαρακτήρας των ψηφιακών τεχνολογιών θέτει προκλήσεις για την παραδοσιακή επιβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ταχεία πρόοδος στην AR/AI/VR μπορεί να ξεπεράσει τα νομικά πλαίσια, απαιτώντας προσαρμοστικές πολιτικές που να προωθούν την καινοτομία και ταυτόχρονα να προστατεύουν τα δικαιώματα των δημιουργών περιεχομένου.

7.3.2 Κοινωνική δέσμευση σε εικονικές αναπαραστάσεις

Η δημιουργία εικονικών αναπαραστάσεων της πολιτιστικής κληρονομιάς απαιτεί τη συμμετοχή της κοινότητας. Οι αλγόριθμοι τεχνητής νοημοσύνης και οι εμπειρίες AR/VR πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τις πολιτιστικές ευαισθησίες των κοινοτήτων, αποφεύγοντας την κατάχρηση ή τη διαστρέβλωση και σεβόμενοι τις αξίες που ενσωματώνονται στην κληρονομιά.

Νομικές εκτιμήσεις και συστάσεις

7.4 Εξελισσόμενη νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων

Η προσαρμογή της νομοθεσίας περί πνευματικών δικαιωμάτων στην ψηφιακή εποχή είναι επιτακτική ανάγκη. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να εξετάσουν τροποποιήσεις που αναγνωρίζουν τον μετασχηματιστικό χαρακτήρα της AR/AI/VR, παρέχοντας σαφείς κατευθυντήριες γραμμές για τη δίκαιη χρήση και αντιμετωπίζοντας τις αποχρώσεις του περιεχομένου που παράγεται από μηχανές.

7.4.1 Διαφανής διακυβέρνηση της ΤΝ

Καθώς η τεχνητή νοημοσύνη συμβάλλει όλο και περισσότερο στη δημιουργία περιεχομένου, τα διαφανή μοντέλα διακυβέρνησης είναι απαραίτητα. Ο καθορισμός κατευθυντήριων γραμμών για τις διαδικασίες που βασίζονται στην ΤΝ, η διασφάλιση της λογοδοσίας και ο καθορισμός του ρόλου της ανθρώπινης εποπτείας μπορούν να μετριάσουν τις νομικές ασάφειες και τις ηθικές ανησυχίες.

7.4.2 Διεθνής συνεργασία για πρότυπα

Ο παγκόσμιος χαρακτήρας της πολιτιστικής κληρονομιάς απαιτεί διεθνή συνεργασία για τα πρότυπα. Ο καθορισμός κοινών πλαισίων για τα πνευματικά δικαιώματα, την ηθική χρήση της τεχνητής νοημοσύνης και την πολιτιστική αναπαράσταση σε εμπειρίες AR/VR προάγει τη συνοχή και τη διασυννοριακή συνεργασία.

Μελλοντικά σύνορα

7.5 Συνέργεια AR/AI/VR

Η ενσωμάτωση των AR/AI/VR είναι πιθανό να γίνει ακόμη πιο απρόσκοπτη, προσφέροντας ολιστικές και συνεργιστικές εμπειρίες. Οι εξελίξεις στη χωρική υπολογιστική, η εξατομίκευση με βάση την TN και η απτική ανατροφοδότηση θα επαναπροσδιορίσουν τον τρόπο με τον οποίο η πολιτιστική κληρονομιά συναντάται στο ψηφιακό πεδίο.

7.5.1 Ηθική TN και περιεκτικές αναπαραστάσεις

Το μέλλον απαιτεί δέσμευση για ηθικές πρακτικές TN. Οι αλγόριθμοι τεχνητής νοημοσύνης θα πρέπει να θέτουν ως προτεραιότητα τη συμμετοχικότητα, την ακρίβεια και την πολιτιστική ευαισθησία, διασφαλίζοντας ότι οι εικονικές αναπαραστάσεις σέβονται την ποικιλομορφία και την αυθεντικότητα της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Συμπέρασμα

Ο μετασχηματιστικός αντίκτυπος της AR/AI/VR στην πολιτιστική κληρονομιά είναι αναμφισβήτητος, προσφέροντας απaráμιλλες ευκαιρίες για εμπλοκή, διατήρηση και εξερεύνηση. Ωστόσο, οι ηθικές και νομικές εκτιμήσεις, ιδίως όσον αφορά τα πνευματικά δικαιώματα, υπογραμμίζουν την ανάγκη για προσεκτική πλοήγηση και συνεργατικές προσπάθειες. Η εξεύρεση ισορροπίας μεταξύ τεχνολογικής καινοτομίας, νομικών πλαισίων και κοινοτικών αξιών είναι υψίστης σημασίας για τη διασφάλιση ότι οι τεχνολογίες αυτές θα συμβάλουν θετικά στο πλούσιο μωσαϊκό της παγκόσμιας πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

7.6 Παραδείγματα ελληνικών και ξένων εφαρμογών που συνδυάζουν τον πολιτισμό με την επαυξημένη και μεικτή πραγματικότητα.

Cosmote Chronos: Είναι μια δωρεάν εφαρμογή για κινητές συσκευές και tablet που ζωντανεύει την ιστορία της Ακρόπολης των Αθηνών. Η εφαρμογή είναι διαθέσιμη σε συσκευές iOS και Android που υποστηρίζουν ARKit και ARCore. Πρόκειται για μια μοναδική εφαρμογή που χρησιμοποιεί την τεχνολογία επαυξημένης πραγματικότητας για να δημιουργήσει μια διαδραστική εμπειρία για τους επισκέπτες της Ακρόπολης. Η εφαρμογή λειτουργεί σε όλα τα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας 4G & 5G καθώς και σε WiFi.

Αυτή η εφαρμογή δείχνει πώς έμοιαζαν μερικά σημαντικά αρχαία μνημεία στην Αθήνα. Παρουσιάζει ενδιαφέροντες αναπαραστάσεις για αυτά μέσω της ψηφιακής βοηθού-ξεναγού “Κλειώ”. Μπορείτε να εξερευνήσετε μόνοι σας ή να κάνετε ερωτήσεις στην “Κλειώ”. Μπορούμε να δούμε ακόμη και πράγματα που δεν υπάρχουν πια σε 3D! Η εφαρμογή σας επιτρέπει να δείτε τα εξής: Αναπαραστάσεις του Παρθενώνα, του τεμένους της Βραυρωνίας Αρτέμιδος και της Χαλκοθήκης, καθώς και του Ωδείου Ηρώδου Αττικού, των μνημείων της νότιας κλιτύος του Ιερού Βράχου, όπως φαίνονται από το Μουσείο της Ακρόπολης. Παρουσιάζει, επίσης, συγκεκριμένα εμβληματικά εκθέματα από τον τρίτο όροφο του Μουσείου, όπου εκτίθενται τα γλυπτά του Παρθενώνα. Σε αυτά έχετε πρόσβαση και από το σπίτι σας ή από οπουδήποτε στον κόσμο.

Αυτή η εφαρμογή μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε δύο διαφορετικές γλώσσες, ελληνικά και αγγλικά. Μπορείτε επίσης να μοιραστείτε φωτογραφίες και βίντεο με τους φίλους σας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Μπορείτε να την κατεβάσετε δωρεάν σε νεότερα τηλέφωνα που χρησιμοποιούν λογισμικό Apple ή Android. Λειτουργεί και στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες.

Η AI στην εφαρμογή

Ένα εξελιγμένο σύστημα τεχνητής νοημοσύνης χρησιμοποιείται για τη δημιουργία μιας εξειδικευμένης πλατφόρμας που παρέχει επιστημονικές πληροφορίες. Αυτό το σύστημα είναι συνεχώς εκπαιδευόμενο και προσφέρει ασφάλεια και αξιοπιστία στα δεδομένα. Χάρη στην υψηλή ταχύτητα των δικτύων κινητής τηλεφωνίας 5G και την πρόοδο στην τεχνητή νοημοσύνη, επιτυγχάνεται πραγματική χρονική αλληλεπίδραση και συνομιλία με ψηφιακούς βοηθούς, τόσο ατομικά όσο και σε ομάδες έως 5 ατόμων. Η ψηφιακή βοηθός, γνωστή ως "Κλειώ", μπορεί να παρέχει πληροφορίες για μνημεία σε δύο γλώσσες και εκπαιδεύεται με επιστημονικά αποδεδειγμένο περιεχόμενο. Η βελτίωσή της συνεχίζεται καθημερινά μέσω της χρήσης της. Όταν η συσκευή είναι συνδεδεμένη σε 4G ή Wi-Fi, παρέχεται αυτόματη καθοδήγηση.

Η Virtual Reality (Εικονική Πραγματικότητα) στην εφαρμογή

Η εικονική πραγματικότητα (VR) αναπαριστά μια περιοχή ή ένα περιβάλλον μέσω τεχνολογικών μέσων. Για παράδειγμα, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε μια εφαρμογή VR για να εξερευνήσουμε μνημεία. Ο ρεαλισμός σημαίνει ότι τα φώτα και οι σκιές σε ένα εικονικό μνημείο αντανακλούν τις πραγματικές συνθήκες στο χρόνο που παρακολουθούμε. Για παράδειγμα, όταν κάποιος είναι στον Παρθενώνα, βλέπει το μνημείο όπως ήταν στον 5ο αιώνα. Οι χρήστες μπορούν να περιηγηθούν στον εικονικό κόσμο όπως έκαναν στο παρελθόν, ενώ οι καλλιτέχνες δημιουργούν τρισδιάστατα μοντέλα χρησιμοποιώντας ειδικό λογισμικό. Η ψηφιακή αναπαράσταση του μνημείου έχει προσαρμοστεί για να είναι ρεαλιστική σε φορητές συσκευές, που έχουν περιορισμένη επεξεργαστική ισχύ και μνήμη.

Moma we A.R.: Μια εφαρμογή που με τη βοήθεια του A.R. μπορεί κάποιος να δει στον πραγματικό εκθεσιακό χώρο του μουσείου και μια επιπλέον εικονική έκθεση μέσω της συσκευής του κινητού του τηλεφώνου.

Culture App: Η ελληνική αυτή εφαρμογή είναι μια εφαρμογή επαυξημένης πραγματικότητας που επιτρέπει στον επισκέπτη να δει και να μάθει για τα αρχαία μνημεία της Ελλάδας. Επιτρέπει στον χρήστη να τη χρησιμοποιήσει ενώ βρίσκεται είτε πραγματικά στους αρχαιολογικούς χώρους ή ακόμα και απομακρυσμένα. Με την εφαρμογή, μπορεί να δει τρισδιάστατα μοντέλα και εικόνες από το πώς έμοιαζαν τα μνημεία. Αναφέρει επίσης πληροφορίες για το μνημείο. Η εφαρμογή είναι πολύ χρήσιμη για ξεναγούς, ξενοδοχεία και άλλους οργανισμούς, επειδή τους βοηθά να προσφέρουν καλύτερες υπηρεσίες στους τουρίστες και να κερδίζουν περισσότερα χρήματα. Μερικά από τα μνημεία που χρησιμοποιείται η εφαρμογή είναι η Ακρόπολη, η Ολυμπία, η Αρχαία Κόρινθος και η Λίνδος της Ρόδου.

Mobile Application Benaki «1821»: Η MOPTIL είναι μια εταιρεία που συνεργάζεται από το 2021 με το Μουσείο Μπενάκη. Έχουν δημιουργήσει μια ιδιαίτερη εμπειρία επαυξημένης πραγματικότητας χρησιμοποιώντας τεχνολογία που επιτρέπει σε ανθρώπους από όλο τον κόσμο να έρθουν σε ζωντανή επαφή με τα εκθέματα του μουσείου. Έφτιαξαν ένα πρόγραμμα που ονομάζεται «Εφαρμογή Κινητής Μπενάκη, 1821» που χρησιμοποιεί τη θέση και την κίνηση του τηλεφώνου σας για να δείχνει τρισδιάστατα μοντέλα και ήχους διαφορετικών γεγονότων της επανάστασης. Ο στόχος του προγράμματος είναι να κάνει τα τεχνουργήματα πιο ενδιαφέροντα και διασκεδαστικά για μάθηση. Πρόσθεσαν επίσης παιχνίδια στο πρόγραμμα για να κάνουν τη μάθηση πιο διασκεδαστική.

Η εφαρμογή "Μπενάκη 1821" είναι μια εφαρμογή που ο χρήστης να χρησιμοποιήσει μέσω του τηλεφώνου του ή του tablet. Είναι διαθέσιμη τόσο για Android όσο και για iOS. Βοηθά τους χρήστες να κατανοήσουν την ιστορία κάθε έκθεσης με καλύτερο τρόπο. Στο μέλλον, η εφαρμογή μπορεί να έχει ακόμη πιο εντυπωσιακά χαρακτηριστικά που να επιτρέπουν την εξερεύνηση του μουσείου εικονικά. Αυτού του είδους οι εφαρμογές δίνουν τη δυνατότητα στους επισκέπτες να έχουν μια διαφορετική και πιο συναρπαστική εμπειρία όταν επισκέπτονται μουσεία.

CHES(Cultural-Heritage Experiences through Socio-personal interactions and Storytelling): Ένας ωραίος τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι χρησιμοποιούν την επαυξημένη πραγματικότητα είναι μέσω αυτής της εφαρμογής. Επιτρέπει στους επισκέπτες των ευρωπαϊκών μουσείων να έχουν μια εξατομικευμένη και διαδραστική εμπειρία. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν το τηλέφωνο ή το tablet τους για να κάνουν μια εικονική περιήγηση στο μουσείο και να μάθουν για διάφορα εκθέματα. Η εφαρμογή περιέχει πληροφορίες σχετικά με το έκθεμα και διαδραστικά παιχνίδια που σχετίζονται με τα εκθέματα. Στο μουσείο της Ακρόπολης, το έκθεμα της Πεπλοφόρου μέσω της εφαρμογής έμοιαζε ακριβώς όπως όταν δημιουργήθηκε, προσθέτοντας χρώματα και κοσμήματα σε αυτό. Η εφαρμογή δοκιμάστηκε για πάνω από έξι μήνες στο μουσείο της Ακρόπολης.

Archeoguide (Augmented Reality based Cultural Heritage On-site GUIDE): Η εφαρμογή δημιουργήθηκε στο πλαίσιο ενός ειδικού έργου που χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και δοκιμάστηκε αρχικά στον χώρο της Αρχαίας Ολυμπίας. Η εφαρμογή αποτελεί έναν ηλεκτρονικό οδηγό περιηγήσεων και ανακατασκευής υπαίθριων αρχαιολογικών χώρων.

Yuanmingyuan Palace: Η άλλη εφαρμογή βρίσκεται στο Πεκίνο της Κίνας και επιτρέπει στον χρήστη να δει πώς έμοιαζε το Παλαιό Θερινό Παλάτι σε ένα iPad. Το παλάτι παρουσιάζεται στην εφαρμογή έτσι όπως έμοιαζε όταν κατασκευάστηκε, ώστε να μπορείτε να το εξερευνήσετε ακόμα κι αν δεν είναι πια εκεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Προτάσεις

Σε αυτή την ολοκληρωμένη διερεύνηση της διασταύρωσης μεταξύ πολιτιστικής κληρονομιάς και πνευματικών δικαιωμάτων, εμβαθύνουμε στις πολυπλοκότητες, τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που προκύπτουν όταν αυτοί οι δύο τομείς συγκλίνουν στην ψηφιακή εποχή. Καθώς ολοκληρώνουμε αυτή τη διατριβή, είναι σημαντικό να προβληματιστούμε σχετικά με τα βασικά ευρήματα, να προτείνουμε πιθανές λύσεις και να τονίσουμε τη σημασία μιας ισορροπημένης και προσαρμοστικής προσέγγισης για τη διαφύλαξη των πολιτιστικών μας θησαυρών με ταυτόχρονο σεβασμό των δικαιωμάτων των δημιουργών περιεχομένου.

-Ποια είναι τα κρίσιμα ζητήματα σήμερα και στο μέλλον:

Το ταξίδι μας μέσα από τα κεφάλαια αποκάλυψε τα εξής κρίσιμα θέματα:

Στο κομμάτι του ψηφιακού μετασχηματισμού και στην ταυτόχρονη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς προσέξαμε ότι η ψηφιοποίηση των πολιτιστικών αντικειμένων έχει ανοίξει νέους δρόμους για την προσβασιμότητα, την εκπαίδευση και την εμπλοκή. Ωστόσο, έχει επίσης δημιουργήσει προκλήσεις που σχετίζονται με τα πνευματικά δικαιώματα, την ιδιοκτησία και τη ληπτή ισορροπία μεταξύ της διατήρησης και της εμπορευματοποίησης.

Παρατηρήθηκαν ακόμη προκλήσεις στην πνευματική ιδιοκτησία. Η ψηφιακή εποχή έχει εισάγει προκλήσεις πνευματικής ιδιοκτησίας, ιδίως στους τομείς της επαυξημένης πραγματικότητας (AR), της εικονικής πραγματικότητας (VR) και της τεχνητής νοημοσύνης (AI). Ο καθορισμός της κυριότητας των πνευματικών δικαιωμάτων, η αντιμετώπιση των παράγωγων έργων και η κατανόηση του ρόλου της τεχνητής νοημοσύνης στη δημιουργία περιεχομένου έχουν γίνει κομβικά σημεία.

Ηθικά ζητήματα στην συμμετοχή στην κοινότητα: Η ηθική αναπαράσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς, ιδίως όσον αφορά τις αυτόχθονες κοινότητες, απαιτεί ενεργό συνεργασία και ευαισθησία. Η εξισορρόπηση της προσβασιμότητας με την προστασία της πολιτιστικής ταυτότητας έχει αναδειχθεί σε κρίσιμο ζήτημα.

Τέλος ως προς τα νομικά πλαίσια και την προσαρμοστικότητα αυτών στα κοινωνικά πρότυπα: Τα νομικά πλαίσια που διέπουν την πολιτιστική κληρονομιά και τα πνευματικά δικαιώματα πρέπει να προσαρμοστούν στο εξελισσόμενο ψηφιακό τοπίο. Οι πολιτικές θα πρέπει να είναι ευέλικτες, αναγνωρίζοντας τον μετασχηματιστικό χαρακτήρα των αναδυόμενων τεχνολογιών, ενώ παράλληλα θα πρέπει να υποστηρίζουν τα δικαιώματα τόσο των δημιουργών όσο και του κοινού.

-Προτεινόμενες λύσεις και επιλογές:

1. Εναρμόνιση των νόμων περί πνευματικών δικαιωμάτων:

Η υποστήριξη της διεθνούς συνεργασίας για την εναρμόνιση των νόμων περί πνευματικών δικαιωμάτων, όπως π.χ. η δημιουργία μιας κοινής νομοθεσίας η οποία θα ψηφιστεί από το Ανώτατο Δικαστήριο της Χάγης και θα αφορά όλα τα έθνη, η καθιέρωση κοινών προτύπων για την ψηφιακή πολιτιστική κληρονομιά, η οποία μπορεί να ιδρυθεί μέσω της συνεργασίας του οργανισμού Creative Commons με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και διασφαλίζει τη συνοχή, διευκολύνει τις διασυνοριακές συνεργασίες και αντιμετωπίζει τις νομικές ασάφειες.

2. Αδειοδότηση και συνεργασία:

Η προώθηση διάφανων συμφωνιών αδειοδότησης και συνεργασίας μεταξύ πολιτιστικών ιδρυμάτων, δημιουργών περιεχομένου και προγραμματιστών τεχνολογίας, οι οποίοι θα βαδίζουν πάνω σε ένα αυστηρό νομοθετικό πλαίσιο που θα δημιουργηθεί από κάποιον ειδικό οργανισμό που θα έχει ορίσει το κράτος, ώστε να μην έχουν τη δυνατότητα να διαφύγουν ή να κινηθούν βάσει του εκάστοτε συμφέροντος, αλλά και οι σαφώς καθορισμένες συμφωνίες μπορούν να εξισορροπήσουν τα συμφέροντα των κατόχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των καινοτόμων, διασφαλίζοντας παράλληλα τη δεοντολογική εκπροσώπηση.

3. Κατευθυντήριες γραμμές ορθής χρήσης για τις αναδυόμενες τεχνολογίες:

Θα πρέπει τα κράτη να προωθήσουν την ανάπτυξη ειδικών κατευθυντήριων γραμμών ορθής χρήσης, κάτι το οποίο δυστυχώς ακόμα βρίσκεται σε πολύ πρώιμο στάδιο, προσαρμοσμένων στις αποχρώσεις της AR, της VR και της τεχνητής νοημοσύνης, ώστε να μην καταπατώνται τα ανθρώπινα δικαιώματα στο βωμό του κέρδους. Αυτό θα παρείχε ένα πλαίσιο για τη μετασχηματιστική χρήση, ενθαρρύνοντας την καινοτομία με παράλληλο σεβασμό προς τους νόμους περί πνευματικών δικαιωμάτων.

4. Κοινοτικοκεντρικές προσεγγίσεις:

Η υποστήριξη κοινοτικοκεντρικών προσεγγίσεων, οργανωμένες από τους ίδιους τους δημιουργούς, για την ανάπτυξη και την αναπαράσταση της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς και ιδίως η καθιέρωση πρωτοκόλλων για ουσιαστική συνεργασία διασφαλίζουν ότι οι διαφορετικές φωνές ακούγονται και γίνονται σεβαστές στη διαδικασία ψηφιοποίησης.

5. Εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες:

Η υποστήριξη εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών σχετικά με την ευαισθητοποίηση σε θέματα πνευματικών δικαιωμάτων και ηθικών προβληματισμών κατά την ψηφιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς από σημαντικούς οργανισμούς όπως π.χ. η Europaena, σε καλλιτεχνικά σχολεία ή σχολές και η ενδυνάμωση της γνώσης τόσο των δημιουργών όσο και των καταναλωτών μπορεί να προωθήσει μια κουλτούρα υπεύθυνης δέσμευσης.

6. Προσαρμοστική τεχνολογική διακυβέρνηση:

Είναι αναγκαίο να δημιουργηθούν προσαρμοστικά μοντέλα τεχνολογικής διακυβέρνησης. Καθώς η τεχνητή νοημοσύνη διαδραματίζει ολοένα και μεγαλύτερο ρόλο στη δημιουργία περιεχομένου, οι κατευθυντήριες γραμμές που διασφαλίζουν τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την ανθρώπινη εποπτεία καθίστανται κρίσιμες για την πλοήγηση στο εξελισσόμενο τοπίο. Τα επόμενα χρόνια η τεχνολογία δεν πρέπει να φτάσει τέτοιο βαθμό ώστε να ξεπεράσει την ανθρώπινη υπόσταση και αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω νομοθεσίας και εκπαίδευσης.

Η πορεία προς τα εμπρός: Ισορροπία μεταξύ κληρονομιάς και καινοτομίας.

Το ταξίδι για την πλοήγηση στην περίπλοκη διασταύρωση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των πνευματικών δικαιωμάτων συνεχίζεται. Η επίτευξη μιας λεπτής ισορροπίας μεταξύ της διατήρησης του πλούτου της συλλογικής μας ιστορίας και της προώθησης της τεχνολογικής καινοτομίας απαιτεί συνεργασία, προσαρμοστικότητα και δέσμευση σε δεοντολογικές πρακτικές.

Καθώς ατενίζουμε το μέλλον, είναι ζωτικής σημασίας να αναγνωρίσουμε ότι οι λύσεις δεν είναι μονοσήμαντες. Η δυναμική φύση της τεχνολογίας απαιτεί μια πολύπλευρη προσέγγιση που να λαμβάνει υπόψη τις νομικές, ηθικές και κοινοτικές προοπτικές. Η διεθνής συνεργασία, η διαφανής αδειοδότηση και η δέσμευση της κοινότητας μπορούν να αποτελέσουν τους πυλώνες μιας βιώσιμης πορείας προς τα εμπρός.

Εν κατακλείδι, η πολιτιστική μας κληρονομιά είναι ένα ταπειρό υφασμένο από τα νήματα διαφορετικών ιστοριών και τα πνευματικά δικαιώματα χρησιμεύουν τόσο ως προστάτες όσο και ως καταλύτες. Αγκαλιάζοντας καινοτόμες λύσεις, σεβόμενοι τα δικαιώματα των δημιουργών και δίνοντας προτεραιότητα στην ηθική εκπροσώπηση, μπορούμε να διασφαλίσουμε ότι η πολιτιστική μας κληρονομιά θα ευδοκιμήσει στην ψηφιακή εποχή, ενώ παράλληλα θα προωθήσουμε μια αρμονική συνύπαρξη μεταξύ κληρονομιάς και καινοτομίας. Η παρούσα διατριβή αποτελεί απόδειξη του πολύπλοκου αλλά περιηγήσιμου εδάφους όπου διασταυρώνονται η πολιτιστική διατήρηση και τα πνευματικά δικαιώματα, προσκαλώντας σε περαιτέρω διερεύνηση και διάλογο σε αυτό το διαρκώς εξελισσόμενο τοπίο.

Συμπεράσματα

Η πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνει τα έργα και τις δημιουργίες που έχουν σημαντική πολιτιστική, ιστορική, και καλλιτεχνική αξία. Τα πνευματικά δικαιώματα παίζουν κρίσιμο ρόλο στην προστασία και διαχείριση αυτής της κληρονομιάς. Τα πνευματικά δικαιώματα, μέσω όλων αυτών των οργανισμών που έχουν δημιουργηθεί και μέσω της νομοθεσίας, προστατεύουν τους δημιουργούς και τους κατόχους των έργων από την ανεξέλεγκτη χρήση και την παραβίαση των δικαιωμάτων τους. Αυτό διασφαλίζει ότι οι δημιουργοί λαμβάνουν την αναγνώριση, τον σεβασμό και την αμοιβή που δικαιούνται για το έργο τους.

Η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων μπορεί, κάποιες φορές, να περιορίσει την πρόσβαση στην πολιτιστική κληρονομιά. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την εκπαίδευση και την έρευνα, καθώς και για την πολιτιστική ανάπτυξη της κοινωνίας. Η ισορροπία μεταξύ της προστασίας των δικαιωμάτων των δημιουργών και της ελεύθερης πρόσβασης στην πολιτιστική κληρονομιά είναι μια συνεχής πρόκληση. Η νομοθεσία και οι πολιτικές που αφορούν τα πνευματικά δικαιώματα πρέπει να προσαρμόζονται για να επιτρέπουν την προστασία των δημιουργών ενώ παράλληλα να διασφαλίζουν την πρόσβαση σε πολιτιστικά αγαθά. Συνολικά, κανείς δε μπορεί να αρνηθεί ότι τα πνευματικά δικαιώματα έχουν θετικό πρόσημο και αντίκτυπο στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και καλώς υπάρχουν.

Στην ψηφιακή εποχή, οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες για τη σχέση μεταξύ πνευματικών δικαιωμάτων και πολιτιστικής κληρονομιάς γίνονται πιο έντονες. Η ψηφιοποίηση και το διαδίκτυο έχουν αλλάξει ριζικά τον τρόπο με τον οποίο δημιουργούμε, διατηρούμε και διαδίδουμε την πολιτιστική κληρονομιά.

Η ψηφιοποίηση επιτρέπει τη διατήρηση πολιτιστικών αγαθών που μπορεί να είναι ευάλωτα στη φυσική φθορά. Επίσης, διευκολύνει την πρόσβαση σε αυτά τα αγαθά από ένα παγκόσμιο κοινό, προωθώντας τη γνώση και την εκπαίδευση παντού. Ωστόσο, η ψηφιακή διάδοση μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένες παραβιάσεις των πνευματικών δικαιωμάτων, καθώς το ψηφιακό περιεχόμενο είναι εύκολο να αντιγραφεί και να διανεμηθεί χωρίς άδεια.

Οι νόμοι περί πνευματικών δικαιωμάτων χρειάζεται να προσαρμόζονται για να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις της ψηφιακής εποχής. Οι πλατφόρμες ψηφιακής διάδοσης πρέπει να εξασφαλίζουν ότι τα πνευματικά δικαιώματα των δημιουργών προστατεύονται, ενώ ταυτόχρονα προωθούν την πρόσβαση και την ελεύθερη χρήση πολιτιστικών αγαθών για εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς σκοπούς.

Συνοπτικά, στην ψηφιακή εποχή πρέπει να βρεθεί μια νέα ισορροπία που να προστατεύει τους δημιουργούς και τα δικαιώματά τους, ενώ παράλληλα να επιτρέπει την ευρεία και ελεύθερη πρόσβαση στην πολιτιστική κληρονομιά. Οι πολιτικές και οι πρακτικές που αφορούν τα πνευματικά δικαιώματα πρέπει να εξελίσσονται συνεχώς

για να ανταποκρίνονται στις νέες τεχνολογικές συνθήκες και τις ανάγκες της κοινωνίας με πάντα κέντρο τον άνθρωπο ως δημιουργό.

Βιβλιογραφικές αναφορές

-Βιβλιογραφία και αρθρογραφία:

Ελληνική:

1) Antonis Broumas. “Η Έννοια της Πρωτοτυπίας στο Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας - Law and Tech.” *Law and Tech*, Oct. 2015, lawandtech.eu/2015/10/01/originality/. Accessed 27 Dec. 2023.

2) Antonis Broumas . “Η Νομιμότητα της Ψηφιακής Μεταπώλησης “Μεταχειρισμένων” Προγραμμάτων Ηλεκτρονικού Υπολογιστή στην Ελληνική Νομοθεσία - Law and Tech.” *Law and Tech*, 5 Sept. 2021, lawandtech.eu/2021/09/05/exhaustion-of-rights/. Accessed 27 Dec. 2023.

3) Αμπλιανίτη, Σταυρούλα. “ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ “ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΜΕΙΚΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΜΟΥΣΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΥΣ.””
<https://Nemertes.library.upatras.gr/Server/Api/Core/Bitstreams/890cb28b-0b4d-4460-Abe3-B3d8c5a905cb/Content>, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ, Nov. 2019.

4) ΑΡΜΑΓΟΥ, ΙΟΥΛΙΑ Γ. *Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (άρθρο 75 παρ. 1 του Συντάγματος) Στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού “Κύρωση Κώδικα νομοθεσίας για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς”*. 9 Nov. 2021.

“Αρμοδιότητες - ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ.” *Opi.gr*, opi.gr/opi/armodiotites. Accessed 26 June 2023.

5) «Βασικές αρχές Πνευματικής Ιδιοκτησίας | Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών» *Upatras.gr*, 2023, osw-project.upatras.gr/node/83. Accessed 27 Dec. 2023.

7) “Η νομοθεσία της ΕΕ για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας | Shaping Europe’s Digital Future.” *Digital-Strategy.ec.europa.eu*, 7 Feb. 2023, digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/copyright-legislation. Accessed 27 Dec. 2023.

8) Ιπποκράτη Κάργα, «Τεχνητή Νοημοσύνη και Εξόρυξη Δεδομένων στην Πνευματική Ιδιοκτησία υπό το πρίσμα της Οδηγίας 790/2019»: Διπλωματική εργασία στο πλαίσιο του Διιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών με τίτλο «Δίκαιο και Πληροφορική» των Πανεπιστημίων Μακεδονίας (Τμήμα Εφαρμοσμένης Πληροφορικής) και του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης (Τμήμα Νομικής), Νάουσα, 2022.

9) Ιφιγένεια Γεωργιάδου. “Πολιτική προστασίας προσωπικών δεδομένων - Κέντρο Ελληνικού Πολιτισμού.” *Hcc.edu.gr*, 20 Dec. 2018, legacy.hcc.edu.gr/el/πολιτική-προστασίας-προσωπικών-δεδομένων. Accessed 27 June 2023.

10) Καλλινίκου, Διονυσία. «Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα», Έκδοση Τέταρτη, Αθήνα, 2021.

11) Κοτσίρης, Λάμπρος. «Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας», Έκδοση Έβδομη, Αθήνα, 2017.

12) Κουμάντος Γεώργιος. «Πνευματική Ιδιοκτησία», Έκδοση Πέμπτη, Αθήνα 1991.

13) Μπεκιάρη, Θεοδώρα. «Ο ρόλος των εφαρμογών επαυξημένης πραγματικότητας ως μέσο ανάδειξης της Ελληνικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς: η εφαρμογή της εταιρείας Mortil στον αρχαιολογικό χώρο της Ακρόπολης». Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, May 2023, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Διοίκηση Πολιτισμικών Μονάδων.

14) Φραγκουλίδου, Βασιλική. “Εφαρμογές και νέες τεχνολογίες Επαυξημένης Πραγματικότητας για χρήσεις σε μουσεία τέχνης με συσκευές IOS.” <https://ikee.lib.auth.gr/Record/126220/Files/GRI-2011-6471.Pdf>, Προηγμένα Συστήματα Υπολογιστών και Επικοινωνιών (Διαπανεπιστημιακό ΠΜΣ), 2011.

15) Χρήστου Αυτζόγλου, «Η διαχείριση των πολιτιστικών μονάδων σε εποχή κρίσης. Η μελέτη περίπτωσης του Πολεμικού Μουσείου και πρόταση για σχέδιο ασφάλειας και διαχείρισης κρίσεων», Διπλωματική Εργασία στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών με τίτλο «Διοίκηση Πολιτισμικών Μονάδων» της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, Αθήνα, Ιούνιος 2021.

Ξένη

2) Creative Commons. "What We Do - Creative Commons." *Creative Commons*, 2017, creativecommons.org/about/.

3) "Culture." *Unesco.org*, 2021, www.unesco.org/en/culture?hub=365. Accessed 27 June 2023.

4) "Frequently Asked Questions: Copyright." *Www.wipo.int*, www.wipo.int/copyright/en/faq_copyright.html.

5) Li, He, et al. "The Impact of GDPR on Global Technology Development." *Journal of Global Information Technology Management*, vol. 22, no. 1, 2 Jan. 2019, pp. 1-6.

6) Lowenthal, David (1985), *The Past is a Foreign Country*, New York: Cambridge University Press, ISBN 0-521-22415-2, OCLC 1205209711

7) Siountri, K., Skondras, E., & Vergados, D. D. (2019, August). Towards a Smart Museum using BIM, IoT, Blockchain and Advanced Digital Technologies. In 2nd International Symposium on Computers and Communications (ISoCC 2019).

-Ιστολόγιο:

1) “COSMOTE CHRONOS: Με Μία Πρωτοποριακή Εφαρμογή Υπουργείο Πολιτισμού Και Αθλητισμού Και COSMOTE “ζωντανεύουν” Την Ακρόπολη Στην Ακμή Της.” *Cosmote.gr*, 10 May 2023, www.cosmote.gr/cs/otegroup/gr/cosmote_chronos.html. Accessed 27 Dec. 2023.

2) MDimitris. “Cosmote Chronos: Πως η τεχνητή νοημοσύνη και το 5G “ζωντανεύουν” την ιστορία – Μια παγκόσμια καινοτομία.” *TechWar.GR*, 24 May 2023, www.techwar.gr/20252/cosmote-chronos-pos-i-techniti-noimosyni-kai-to-5g-zontanevoun-tin-istoria-mia-pagkosmia-kainotomia/. Accessed 27 June 2023.

3) Μόσχου, Μαρία . “Cosmote Chronos: Πώς τεχνητή νοημοσύνη και 5G “ζωντανεύουν” την ιστορία.” *Euro2day.gr*, 21 May 2023, www.euro2day.gr/news/enterprises/article/2189976/cosmote-chronos-pos-tehnith-noimosy-h-kai-5g-zonta.html. Accessed 6 Jan. 2024.

4) “Νόμοι - HELLENIC SOCIETY for LAW and ARCHAEOLOGY.” *Www.law-Archaeology.gr*, www.law-archaeology.gr/index.php/el/nomoi. Accessed 27 June 2023.

5) «Πνευματική Ιδιοκτησία» | Κατοχύρωση στην ΕΕ.” *Your Europe*, europa.eu/youreurope/business/running-business/intellectual-property/copyright/indexamp_el.htm. Accessed 27 June 2023.

6) «Ποια είναι η διάρκεια ισχύος των πνευματικών δικαιωμάτων» *Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης ΕΚΠΑ*, www.lib.uoa.gr/nc/mathaino-pos/arthro/article/poia-einai-i-diarkeia-ischyos-ton-pneumatikon-dikaiomaton.html. Accessed 27 June 2023.

7) *Προβατά Σωκ.*, «“Πνευματικά Δικαιώματα» Δικηγόροι Θεσσαλονίκη | Όμιλος Νομικών Σωκράτη Προβατά, 26 Mar. 2018, www.provataslaw.gr/τομείς-δικαίου/πνευματικά-δικαιώματα. Accessed 27 June 2023.

8) *Promoting and Safeguarding Culture and Heritage – IFLA*. www.ifla.org/units/culture-and-heritage/.

9) «Προστασία από την παράνομη διακίνηση | Culture and Creativity» *Culture.ec.europa.eu*, culture.ec.europa.eu/el/cultural-heritage/cultural-heritage-in-eu-policies/protection-against-illicit-trafficking. Accessed 27 Dec. 2023.

10) «Προστασία βάσεων δεδομένων στην ΕΕ.» *Your Europe*, europa.eu/youreurope/business/running-business/intellectual-property/database-protection/indexamp_el.htm. Accessed 27 June 2023.

11) «Προστασία δεδομένων» *Commission.europa.eu*, 4 June 2021, commission.europa.eu/law/law-topic/data-protection_el. Accessed 27 June 2023.

12) “UNESCO GREECE - Ελληνική Εθνική Επιτροπή για την UNESCO.” *UNESCO GREECE*, unescogreece.gr/.

13) Vollmer, Nicholas. “Άρθρο 25 ΕΕ Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων.” *Www.privacy-Regulation.eu*, 4 Apr. 2023, www.privacy-regulation.eu/el/25.htm. Accessed 27 June 2023.

- Νομοθεσία-Νομολογία:

1) “Άρθρο 7 - Νόμος 2819/2000 - Εναρμόνιση με την Οδηγία 96/9/ΕΟΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Μαρτίου 1996 σχετικά με τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων και άλλες διατάξεις.” *Lawspot*, 15 Mar. 2000, www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n2819-2000/arthro-7-nomos-2819-2000-enarmonisi-me-tin-odigia-96-9-eok. Accessed 27 Dec. 2023.

2) “Άρθρο 53 - Νόμος 4961/2022 - Εφαρμογή ρυθμίσεων περί πνευματικής ιδιοκτησίας επί ψηφιακών αρχείων σχεδιασμού με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή και επί τρισδιάστατων εκτυπωτών ή σαρωτών - Τροποποίηση παρ. 3 άρθρου 2 και παρ. 3 άρθρου 18 ν. 21...”
Lawspot, 2 Aug. 2022,

www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4961-2022/arthro-53-nomos-4961-2022-efarmogi-rythmiseon-peri. Accessed 27 Dec. 2023.

3) “Δημοσιεύθηκε ο Νόμος 4481/2017 για την πνευματική ιδιοκτησία - Αναλυτικά οι αλλαγές.”
Lawspot, 24 July 2017, www.lawspot.gr/nomika-nea/dimosieythike-o-nomos-4481-2017-gia-tin-pneumatiki-idioktisia-analytika-oi-allages. Accessed 27 June 2023.

4) “Δημοσιεύθηκε ο νόμος 4858/2021 για την προστασία των αρχαιοτήτων.” *E-Nomothesia.gr | Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας*, 21 Nov. 2021, www.e-nomothesia.gr/law-news/demosieutheke-nomos-4858-2021.html. Accessed 27 Dec. 2023.

5) “Κώδικας νομοθεσίας για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς (Ν. 4858/2021).” *Lawspot*, 23 Nov. 2021, www.lawspot.gr/nomika-nea/kodikas-nomothesias-gia-tin-prostasia-ton-arhaiotiton-kai-en-genei-tis-politistikis. Accessed 27 Dec. 2023.

6) “ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΑ ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ Ν. 2121/1993.”
Www.edibe.gr, www.edibe.gr/dikaiomata/. Accessed 27 Dec. 2023.

“ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ.” *Opi.gr*, 2019, opi.gr/genikes-plirofories-pi1/synithi-erotimata. Accessed 27 Dec. 2023.

7) ΝΟΜΟΣ: 3028/2002 ΦΕΚ: Α 153/28.06.2002 ΤΙΤΛΟΣ: ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

8) ΝΟΜΟΣ: 3028/2002 ΦΕΚ: Α 153/28.06.2002 ΤΙΤΛΟΣ: ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ. 2002.

9) Super User. “Νόμος 2121/1993 - ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ.”
Www.opi.gr, 2017, www.opi.gr/vivliothiki/2121-1993.

10) Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation).

11) Βασιλόπουλος, Αρτεμίσιος. “Μετάφραση C-1 47/19-1. Υπόθεση C-147/19. Αίτηση προδικαστικής απόφασης. Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο, Ισπανία) - PDF Free Download.” *Docplayer.gr*, Jan. 2023, docplayer.gr/231760582-Metafrasi-c-147-19-1-yprothesi-c-147-19-aitisi-prodikastikis-apofaseos-tribunal-supremo-anotato-dikastirio-ispantia.html#google_vignette. Accessed 27 Dec. 2023.

- Πληροφορίες από επίσημες ιστοσελίδες φορέων:

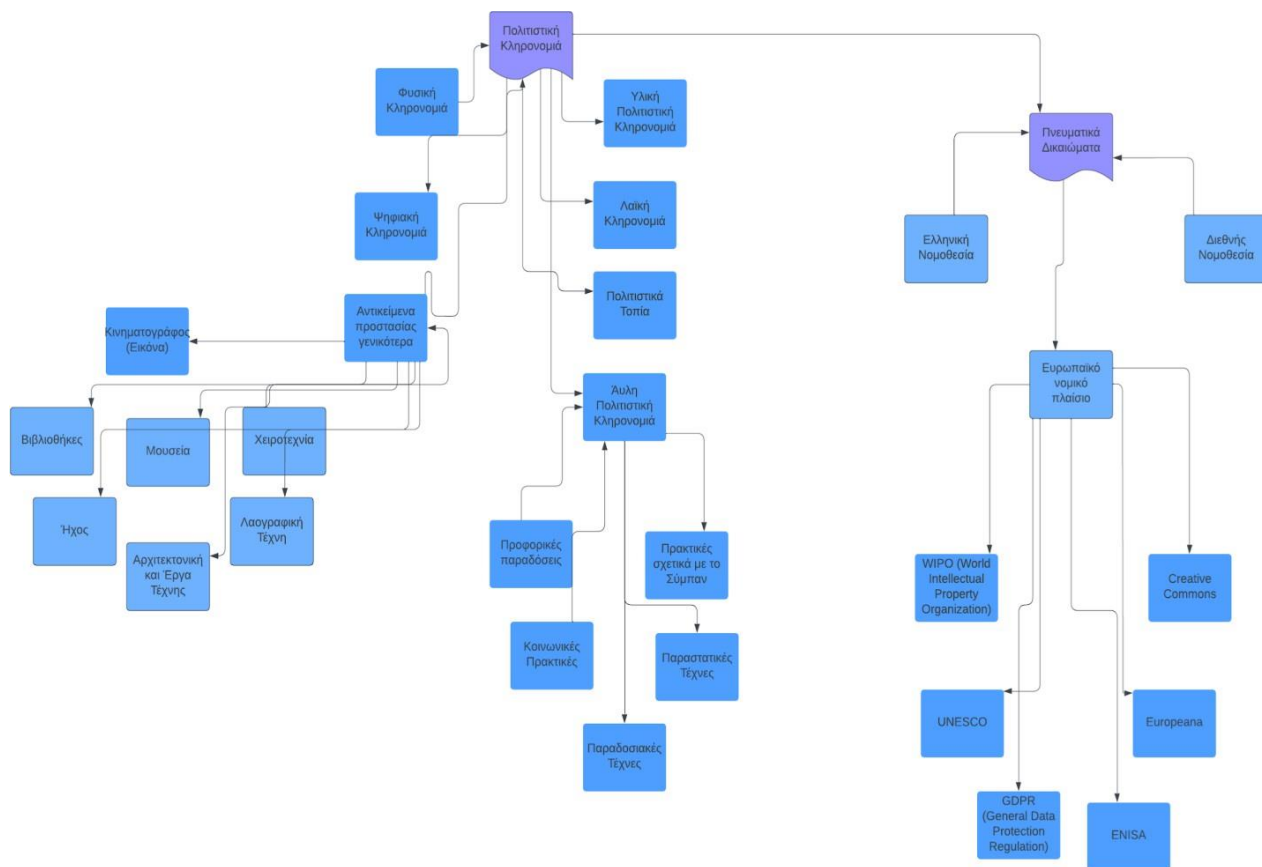
1) “Γραφείο Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης | Ευρωπαϊκή Ένωση.” *European-Union.europa.eu*, european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-union-intellectual-property-office-euipo_el. Accessed 27 Dec. 2023.

2) “Ελληνικά Μνημεία στην Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά Archives-UNESCO GREECE.” *UNESCO GREECE*, 2021, unescogreece.gr/category/%cf%80%ce%bf%ce%bb%ce%b9%cf%84%ce%9%cf%83%ce%bc%cf%8c%cf%82/%ce%b5%ce%bb%ce%bb%ce%b7%ce%bd%ce%b9%ce%ba%ce%ac%ce%bc%ce%bd%ce%b7%ce%bc%ce%b5%ce%af%ce%b1%cf%83%cf%84%ce%b7%ce%bd%cf%80%ce%b1%ce%b3%ce%ba%cf%8c%cf%83%ce%bc%ce%b9%ce%b%cf%80%ce%bf%ce%bb%ce%b9/. Accessed 7 Jan. 2024.

3) “ENISA.” *Www.enisa.europa.eu*, www.enisa.europa.eu.

4) EU Member State Data Protection Authorities' Guidelines and Enforcement Actions. https://edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/other-guidance/overview-resources-made-available-member-states-data_en

5) European Data Protection Board (EDPB) Guidelines and Recommendations. https://edpb.europa.eu/our-work-tools/general-guidance/guidelines-recommendations-best-practices_en

Διάγραμμα 1